

Vysoká škola ekonomická v Praze

Diplomová práce

2019

Bc. Denisa Benešová

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Studijní obor: Mezinárodní obchod

Název diplomové práce:

Postavení vybraných členských zemí v EU
(Chorvatsko, Bulharsko, Rumunsko)

Autor diplomové práce: Bc. Denisa Benešová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Josef Bič, Ph.D.

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
*„Postavení vybraných členských zemí v EU
(Chorvatsko, Bulharsko, Rumunsko)“*
vypracovala samostatně s využitím literatury a informací,
na něž odkazuji.

V Praze dne 28. 6. 2019

.....

podpis studenta

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Josefu Bičovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, cenné rady a odborný dohled. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za jejich trpělivost.

Obsah

Úvod.....	1
1 Makroekonomická analýza.....	4
1.1 Makroekonomické ukazatele.....	4
1.1.1 HDP	4
1.1.2 Inflace.....	6
1.1.3 Nezaměstnanost.....	8
1.1.4 Fiskální kritéria.....	10
1.1.5 Plnění konvergenčních kritérií	11
1.1.6 Zahraníční obchod.....	13
1.1.7 Platební bilance	15
1.2 Konkurenceschopnost	18
1.2.1 Konkurenceschopnost na mikroekonomické úrovni	19
1.2.2 Konkurenceschopnost na makroekonomické úrovni.....	19
2 Státy před vstupem do EU: dopady transformace	24
2.1 Podstata a obsah transformačního procesu.....	24
2.2 Průběh transformačního procesu	25
2.2.1 Bulharsko.....	26
2.2.2 Rumunsko.....	27
2.2.3 Chorvatsko.....	28
2.3 Makroekonomické ukazatele v 90. letech	29
2.3.1 Bulharsko.....	29
2.3.2 Rumunsko.....	32
2.3.3 Chorvatsko.....	33
3 Makroekonomický vývoj po roce 2000.....	36
3.1 HDP.....	36
3.1.1 Produktivita práce.....	41
3.1.2 Chorvatsko.....	44
3.1.3 Rumunsko.....	46
3.1.4 Bulharsko.....	47
3.2 Nezaměstnanost a trh práce	49
3.2.1 Cena a náklady práce.....	50
3.2.2 Bulharsko.....	52
3.2.3 Rumunsko.....	54
3.2.4 Chorvatsko.....	55

3.3	Veřejné finance.....	57
3.3.1	Bulharsko.....	58
3.3.2	Rumunsko.....	59
3.3.3	Chorvatsko.....	60
3.3.4	Rozpočet a financování	62
3.3.5	Chorvatsko.....	63
3.3.6	Rumunsko.....	64
3.3.7	Bulharsko.....	66
3.4	Inflace.....	67
3.4.1	Bulharsko.....	68
3.4.2	Chorvatsko.....	69
3.4.3	Rumunsko.....	71
3.5	Platební bilance	72
3.6	Konvergenční zpráva o plnění.....	87
3.6.1	Bulharsko.....	88
3.6.2	Rumunsko.....	89
3.6.3	Chorvatsko.....	91
3.6.4	Mechanismus směnných kurzů.....	92
3.7	Konkurenceschopnost ekonomiky.....	95
3.7.1	Světové ekonomické fórum.....	95
3.7.2	Bulharsko.....	98
3.7.3	Rumunsko.....	99
3.7.4	Chorvatsko.....	100
3.8	Vyhodnocení makroekonomického vývoje z pohledu nerovnováh	101
4	Výročí členství v EU	104
	Závěr.....	109
	Zdroje	113
	Seznam grafů a tabulek	119

Seznam zkratek

CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CPE	Centrálně plánované ekonomiky
CPI	Index spotřebitelských cen
ECB	Evropská centrální banka
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ERM II	Evropský mechanismus směnných kurzů
EU	Evropská unie
GCI	Global Competitiveness Index
GRC	Global Competitiveness Report
HDP	Hrubý domácí produkt
HICP	Harmonizovaný index spotřebitelských cen
HMU	Hospodářská a měnová unie
HND	Hrubý národní důchod
ICT	Informační a komunikační technologie
IMF	Mezinárodní měnový fond
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PPI	Producer Price Index
PPP	Purchasing Power Parity
PZI	Přímé zahraniční investice
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SNS	Společenství nezávislých států
TE	Transformující se ekonomiky
V4	Visegrádská čtyřka
VŠPS	Výběrových šetření pracovních sil
WEF	Světové ekonomické fórum
WTO	Světová obchodní organizace

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o ekonomické situaci členských zemí, které do Evropské unie (dále jako „EU“) přistoupily jako jedny z posledních. Jedná se o země Bulharsko a Rumunsko, které přistoupily v roce 2007, jakožto druhá vlna východního rozšíření a dále se jednalo o Chorvatsko, které do EU přistoupilo jako zatím poslední členská země. Jednalo se o druhý stát bývalé Jugoslávie, který splnil podmínky pro vstup do EU a v roce 2013 se stal jejím právoplatným členem. Vstupem si země zajistily novou etapu hospodářského a ekonomického vývoje a také vznik nových politických i obchodních vzájemných vztahů. Společné znaky všech tří zemí lze spatřovat v tom, že všechny historicky spadaly pod určité uskupení států. Bulharsko a Rumunsko tvořily součást bývalého východního bloku a Chorvatsko bylo součástí bývalé Jugoslávie. Zároveň si všechny tři země prošly transformačním procesem, který se podepsal na vývoji každé z ekonomik. V případě měření chudoby ukazatelem HDP na obyvatele se v tomto případě jedná o tři nejchudší země EU. U zemí je možné sledovat podobné problémové faktory jako je korupce, chudoba a neefektivní vládní byrokracie. Díky těmto opakujícím se problémům je ze strany EU na tyto státy brán velký zřetel kontroly, jelikož můžou negativně ovlivnit chod EU. Stejně jako mají země několik společných znaků, které je charakterizují, tak mají i mnoho odlišných znaků, kterými se od sebe liší. Možné odlišnosti zemí lze sledovat například na jejich vývoji v rámci samotné EU či zcela se odlišující dopady členství na jejich domácí ekonomiku, na jednotlivé politiky či na samotné občany.

Cílem této práce je zhodnocení vývoje makroekonomických ukazatelů před vstupem do EU a po vstupu do EU a následná prognóza má umožnit pohled na budoucí vývoj jednotlivých ekonomik. S členstvím v EU se také pojí plnění konvergenčních kritérií s případným přijetím eura jako funkční měny státu. Proto je i v této práci zanalyzován proces plnění konvergenčních kritérií jednotlivých států a porovnání, jak si stojí právě v jednotlivých kritériích. Zároveň dojde ke zhodnocení dopadů ekonomické transformace, která probíhala v každé z těchto tří zemí v 90. letech. Zanalyzovaná je i konkurenceschopnost porovnávaných zemí pomocí indexu GCI, pomocí něhož bude možno vysvětlit, zda měl vstup do EU i značný vliv na konkurenceschopnost země. V tomto směru se bude jednat o pouto mezi konkurenceschopností a makroekonomickou kondicí vybraných států. A v neposlední řadě je zanalyzováno desetileté členství v případě Bulharska a Rumunska a pětileté setrvání v EU v případě Chorvatska, které poukáže na to, jak jednotlivé státy vynaložily finanční prostředky a na jakých věcech musí státy do budoucna ještě stále pracovat a popřípadě je zlepšit.

První část práce je věnována teoretickému zpracování, kde jsou podrobně vysvětleny makroekonomické ukazatele, se kterými se bude nadále v diplomové práci pracovat. Kromě makroekonomických ukazatelů je tato část věnována i konkurenceschopnosti, a to jak z makroekonomického, tak mikroekonomického pohledu. Podrobněji je v této části popsán index globální konkurenceschopnosti včetně všech pilířů, pomocí kterého je v další části práce vyhodnoceno, jak si jednotlivé země vedly v tomto žebříčku, a to jak před vstupem, tak i po vstupu do EU.

Druhá část práce se zabývá průběhem transformačního procesu jednotlivých zemí. V této části je obecněji popsána podstata a obsah transformačního procesu a další část je věnována průběhu transformačního procesu v každé jednotlivé zemi. Jako poslední jsou v kapitole popsány dopady transformace na jednotlivé ekonomiky zemí, přičemž na základě těchto skutečností je kapitola zároveň doplněna o ekonomický vývoj v 90. letech, který byl zhodnocen na základě makroekonomických ukazatelů.

Třetí kapitola pojednává o analýze ekonomik vybraných zemí, a to Bulharska, Rumunska a Chorvatska, která je také nejobsáhlejší kapitolou této práce. V první části třetí kapitoly se porovnávají jednotlivé makroekonomické ukazatele, a to za období posledních deseti let od roku 2007 až do roku 2017, kde je možné sledovat, jak se jednotlivé ukazatele v ekonomikách vyvíjely. Pro porovnání je vždy u každého ukazatele zmíněna i EU, skládající se z 28 států, aby bylo vidět, jak moc za evropským průměrem si stojí tyto tři zkoumané státy. Mezi hlavní porovnávané ukazatele je zahrnut růst HDP, míra inflace, nezaměstnanost, fiskální kritéria, bližší pohled na příjmy a výdaje státních rozpočtů zemí, dále je mezi porovnávanými ukazateli platební bilance, zejména se jedná o porovnání běžného účtu a finančního účtu. Mimo makroekonomických ukazatelů jsou do této části začleněny i jiné ukazatele, pomocí kterých se dá také sledovat vývoj ekonomik a jak si jednotlivé ekonomiky vedly v průběhu jejich členství a zda došlo v některých faktorech ke zlepšení či nikoliv. V tomto směru se jedná například o rozpočet a financování, kde je možné sledovat, jak jsou země podporovány ze strany EU a naopak, jak velkou částí finančních prostředků se podílí na tvorbě evropského rozpočtu. Dalším porovnávaným kritériem je plnění konvergenčních kritérií a tedy shrnutí, jak se každá země přibližuje ekonomicky vyspělejším členům EU a zda je některá ze zemí schopná přijmout euro, a tudíž vstoupit do eurozóny. K dalšímu srovnání vybraných států dochází na základě ukazatelů konkurenceschopnosti, zejména díky GCI, kde je index konkurenceschopnosti u zemí sledován za čtyři období a zároveň dochází k analýze, v čem se daná ekonomika zlepšila či zhoršila oproti minulému sledovanému indexu. Součástí kapitoly je i bližší zaměření na makroekonomické nerovnováhy, kde je shrnuto, s jakými nerovnováhami se státy potýkají.

Součástí podkapitoly jsou i protiopatření, která mají zamezit dalšímu prohlubování makroekonomických nerovnováh, neboť zhoršení stavu nerovnováh může mít negativní dopad na hospodářský růst jednotlivých zemí. Je proto i v zájmu států tato opatření dodržovat.

Čtvrtá a zároveň poslední kapitola diplomové práce pojednává o efektech, které jsou v těchto zemích spjaty s jejich členstvím v EU. Kapitola shrnuje desetileté výročí členství Bulharska a Rumunska, naopak u Chorvatska se jedná pouze o pětileté výročí v EU. Jedná se o celkové shrnutí jejich působení v EU, jak bylo naloženo s finančními prostředky, v jakých ekonomických záležitostech si státy během svého členství pohoršily či naopak polepšily a možné budoucí výhledy jejich dalšího působení v EU.

1 Makroekonomická analýza

V úvodní kapitole bude popsána stručná historie vybraných států (Chorvatsko, Bulharsko, Rumunsko), které postupně vstupovaly do Evropské unie (dále jako „EU“). Makroekonomie má důležitý význam zejména pro samotné subjekty (parlament, vláda a centrální banka) hospodářské politiky. Právě makroekonomie pomáhá subjektům s problémy a zároveň poskytuje rady, jak se vyhnout vysoké inflaci, jak zabránit ekonomické recesi nebo jak snížit vysokou míru nezaměstnanosti.

1.1 Makroekonomické ukazatele

Cílem každé ekonomiky je pozitivní hospodářský vývoj. Makroekonomie je obor ekonomické teorie, který se zabývá zkoumáním agregovaných proměnných. Makroekonomie sleduje, jak se agregáty domácností a firem projevují na jednotlivých trzích, například jak působí na veřejný sektor.

Makroekonomické ukazatele slouží jako srovnávací ukazatele, které poskytují přehled o aktuální ekonomické situaci v jednotlivých zemích, a zároveň se s nimi měří ekonomický výkon dané země. Ukazatele jsou vázány na jednotlivé oblasti ekonomiky, jako je například pracovní trh, bilance obchodu atd. Mezi nejpoužívanější makroekonomické ukazatele patří hrubý domácí produkt (dále jako „HDP“), inflace, nezaměstnanost a platební bilance, na které bude zaměřena teoretická část práce, ty budou následně v praktické části zhodnoceny/vyhodnoceny pomocí tabulek a grafů.

1.1.1 HDP

„Hrubý domácí produkt je tržní hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období.“¹

HDP zachycuje finální produkci služeb a výrobků, které jsou vyprodukovány na daném území. HDP se využívá pro stanovení výkonnosti ekonomiky země, která se vyjadřuje v peněžních jednotkách. Právě tento ukazatel patří mezi nejsledovanější makroekonomické ukazatele. Pomocí růstu HDP a přepočtením na obyvatele získáme informace o výkonnosti a ekonomické úrovni země. Pomocí HDP se tedy označuje celková tržní hodnota finálních statků a služeb, která byla vyprodukována v zemi během jednoho roku. Pro porovnání HDP s ostatními státy je nutné, aby byl výsledný produkt přepočten z národní měny na společnou jednotku. Pro toto přepočtení se používá parita kupní síly neboli Purchasing Power Parity (dále

¹ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

jako „PPP“), která představuje poměr cen v národních měnách za stejné služby a výrobky v různých státech.²

Rozlišují se dva druhy HDP dle způsobu ocenění, a to nominální a reálný HDP. Nominální HDP je ukazatel v běžných cenách za dané období, ve kterém byly dané statky a služby vyprodukovány. Naopak reálný HDP zachycuje změnu fyzického objemu produkce statků a vyjadřuje se ve stálých cenách za dané období. Reálný HDP je očištěn o inflaci a růst reálného HDP signalizuje růst objemu produktu za dané období.

HDP je také možné měřit třemi metodami a to výdajovou, výrobní a důchodovou metodou. Těmito metodami je možné zjistit výši HDP, který by měl vyjít shodně, bez ohledu na to, jaká metoda byla pro výpočet použita.

- Výdajová metoda

U výdajové metody se HDP zjistí sečtením všech výdajů, které jsou vynaloženy na finální statky a služby. Tyto výdaje lze rozdělit do čtyř skupin a to na výdaje domácností na spotřebu (označováno jako „C“), výdaje na investice (dále jako „I“), výdaje vlády na nákupy výrobků a služeb (dále jako „G“) a čistý export (dále jako „NX“). Rovnice pro výdajovou metodu je následující:

$$\text{HDP} = C + I + G + NX$$

- Výrobní metoda

Ve výrobní metodě lze HDP zjistit takovým způsobem, že se sečtou přidané hodnoty všech odvětví v dané ekonomice státu.³ Jedná se o součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých sektorů, tzn. primárního (zemědělství), sekundárního (průmysl) a terciálního (služby) a dále čistých daní na produkty.⁴ Hrubá přidaná hodnota je rozdíl mezi mezispotřebou a produkcí. Právě produkce se oceňuje v základních cenách a naopak užití se oceňuje v kupních cenách, a proto je nutné odečíst dotaci na výrobky.

$$\text{HDP} = \text{Produkce} - \text{Mezispotřeba} + \text{Daně z produktů} - \text{Dotace na produkty}$$

² Český statistický úřad. *Evropský srovnávací program* [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program

³ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

⁴ Český statistický úřad. *HDP - Výrobní metoda* [online]. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_prod

Produkcí výrobků a služeb je označována hodnota zboží a služeb. A právě tyto hodnoty jsou výsledkem produkce jednotlivých subjektů každé země a zároveň na území jednotlivé ekonomiky za dané období. Ekonomika je tvořena tržní a netržní produkcí, která je určena pro vlastní užití. Mezispotřebou se označuje hodnota zboží a služeb, která je spotřebovávána za dané období jednotlivými subjekty dané země a zároveň je spotřebovávána v průběhu výroby jiných výrobků a služeb. Tato metoda nám mimo jiné slouží také k tomu, že je možné sledovat hrubou přidanou hodnotu dle jednotlivých odvětví a také jejich vývoj podílu na celkovém HDP.

- Důchodová metoda

V této metodě se HDP spočítá jako součet důchodů za národní hospodářství celkem.⁵ Jedná se tedy o náhrady zaměstnanců ve formě mezd, renty, zisky firem, důchody, atd.

$$\text{HDP} = \text{Náhrady zaměstnancům} + \text{Daně z výroby a z dovozu} - \text{Dotace} + \text{Čistý provozní přebytek} + \text{Čistý smíšený důchod} + \text{Spotřeba fixního kapitálu}$$

Mezi náhrady zaměstnanců patří mzdy, platy, ale také sociální příspěvky, které odvádí zaměstnavatel. Mezi daně z výroby a z dovozu patří daně z produktů (daň z přidané hodnoty) a také daně z výroby. Rozdělení dotací se dělí na dotace na produkty a na výrobu. Do čistého provozního přebytku patří zisky firem, důchody z vlastnictví kapitálu a také úroky.

1.1.2 Inflace

Inflace je definována jako všeobecný růst všeobecné cenové hladiny a měří se pomocí cenových indexů.⁶ Všeobecně je inflace mezi lidmi vnímána spíše negativně, avšak mnoho ekonomů tvrdí, že mírná inflace se nepovažuje za příliš škodlivou. Za inflaci, která nemá výrazné negativní důsledky, se považuje plíživá inflace, jejíž míra je jednociferná a je nižší než 10 %.⁷ Opakem je hyperinflace, kdy dochází k nezdravému vývoji ekonomiky. Dochází k růstu cen až o milion procent ročně a tím dochází k tomu, že peníze ztrácí svou hodnotu. O cenovou stabilitu se starají centrální banky jednotlivých států. Pokud dochází k poklesu cenové hladiny, neboli k záporným přírůstkům cenové hladiny, jedná se o deflaci. K zjištění cenové hladiny se využívají tři cenové indexy:

⁵ Český statistický úřad. *HDP - Důchodová metoda* [online]. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod

⁶ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

⁷ JUREČKA, Václav a kolektiv. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.

- Index spotřebitelských cen
- Deflátor HDP
- Index cen výrobců

Index spotřebitelských cen nebo také CPI (Consumer Price Index) je nejpoužívanější cenový index, který se využívá pro stanovení míry inflace. Indexem se vyjadřuje cenová hladina jako průměrná úroveň ceny spotřebního koše služeb a výrobků, které jsou spotřebovávány průměrnou domácností.⁸ Index se spočítá jako procentuální změna průměrné cenové hladiny spotřebního koše za posledních 12 měsíců v porovnání s průměrem předešlých 12 měsíců. Zatímco index spotřebitelských cen a index cen výrobců jsou založeny na spotřebních koších, tak deflátor HDP zahrnuje změnu statků v ekonomice.

Druhým indexem je cenový index výrobců (Producer Price Index – dále jako „PPI“), který je specifikován pro různé typy odvětví a obory, jako je index průmyslových výrobců, zemědělských výrobců atd. Cenový index výrobců funguje na stejném principu jako index spotřebitelských cen a to tak, že i zde existuje fixní koš nicméně s jiným složením, než jaké mají koše v CPI. Tento index je důležitý, neboť vypovídá o konkurenceschopnosti výrobců. Změny v PPI se postupem času také promítají do CPI.

Posledním indexem je deflátor HDP, který se zjistí tak, že se vydělí nominální HDP a reálný HDP a tento podíl se následně vynásobí stem. Oproti předchozím indexům, deflátor neobsahuje žádný fixní koš, ale jsou v něm zachyceny všechny výrobky a služby, které byly vyprodukovány v dané ekonomice.

Podle hlediska závažnosti se inflace dělí na tři různé typy – mírná inflace, pádivá inflace a hyperinflace.

- Mírná inflace

Tento typ inflace je charakteristický, že dosahuje pouze jednociferných hodnot, ceny rostou pomalu, respektive jednociferným číslem ročně, dochází k důvěře subjektů k místní měně, tzn. lidé věří penězům a zároveň drží více hotovosti.

- Pádivá inflace

Ceny spotřebních košů rostou dvojciferným číslem, ojediněle můžou růst až trojciferným číslem. To způsobuje nedůvěru k místní měně, lidé nevěří penězům a chtějí jich držet co nejméně.

- Hyperinflace

⁸ JUREČKA, Václav a kolektiv. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.

U hyperinflace dochází k mimořádnému růstu cenové hladiny, který se pohybuje až v řádech tisíců procent a dochází až ke zhroucení měny. Mnoho lidí opouští domácí peníze a naopak narůstají platby v zahraničních měnách.

Důležité je i to, zda byla míra inflace očekávaná či nikoliv, neboť právě mírná očekávaná inflace by neměla mít podstatný vliv na výkonnost ekonomiky. Dále má inflace vliv i na přerozdělení bohatství od věřitelů směrem k dlužníkům. Pokud se bude hovořit o deflaci, tak se jedná o přesný opak inflace, kdy dochází k přerozdělení bohatství od dlužníků k věřitelům. Stabilní míra inflace je důležitá pro hospodářský růst země a také pro podnikatelské prostředí.

Pro centrální banky jednotlivých států je inflace klíčovým ukazatelem, a proto banky přešly k nové politice - cílování inflace. Tato politika je založena na vytváření střednědobých předpovědí inflačního vývoje a jejich následné srovnání s konkrétním cílem, kde by chtěla banka držet úroveň inflace. Pokud má inflace sklony k tomu, aby překračovala cíle, je nutné, aby centrální banka zpřísnila pravidla pro měnovou politiku. Toto zpřísnění může například spočívat ve zvýšení úrokových sazeb. Tím dojde ke zdražení úvěrů a omezení přísunu peněz, což se podepíše na omezení poptávky a dojde ke snížení tlaku na růst cen.

1.1.3 Nezaměstnanost

Dalším ukazatelem je nezaměstnanost, která v ekonomice hraje velmi důležitou roli. Obyvatelstvo je rozděleno do dvou skupin, a to na ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní sílu, a na ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Do ekonomicky aktivního obyvatelstva se řadí zaměstnaní a nezaměstnaní lidé. Jako zaměstnaní se považují takové osoby, které jsou starší patnácti let a mají placenou práci nebo jsou zaměstnaní ve svém podniku. Naopak do skupiny nezaměstnaných patří osoby, které jsou starší patnácti let a neřadí se mezi zaměstnané či sebezaměstnané. Zároveň tito lidé hledají aktivně práci a jsou schopní nastoupit do zaměstnání nejpozději do 14 dnů. Nezaměstnaný je takový člověk, který může pracovat a aktivně hledá práci, nicméně žádné zaměstnání se mu nedaří najít. Tato skupina nezahrnuje důchodce, studenty, matky na mateřské dovolené nebo děti mladší patnácti let, které patří do skupiny ekonomicky neaktivních obyvatel. Mělo by platit, že počet přihlášených osob na úřadech práce by se měl rovnat počtu nezaměstnaných osob. Nicméně pokud osoba skončí ve svém zaměstnání v polovině měsíce a následně nastoupí do nové práce na začátku dalšího měsíce, tak se pravděpodobně na půl měsíce nebude hlásit na úřad práce. A právě z tohoto důvodu je skutečná nezaměstnanost vyšší než nezaměstnanost registrovaná.

Míru nezaměstnanosti lze definovat následovně. „*Míra nezaměstnanosti je procento nezaměstnaných z ekonomicky aktivního obyvatelstva.*“⁹ Dále se rozlišuje dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost. Nedobrovolně nezaměstnaní jsou lidé, kteří hledají práci, ale nemohou ji najít ani při nižší mzdě, neboť volná pracovní místa na trhu nejsou. Dobrovolně nezaměstnaní jsou lidé, kteří by mohli pracovat při dané mzdě, ale ta se jim zdá příliš nízká, a proto upřednostňují raději volný čas. Dále se nezaměstnanost rozlišuje podle příčin, a to na nezaměstnanost frikční, cyklickou a strukturální.

- Frikční nezaměstnanost

Je součástí každého trhu práce, a tedy i ekonomiky. Dochází při ní k přirozenému pohybu pracovníků na trhu práce. Jedná se například o studenty, kteří si po dokončení studia hledají zaměstnání nebo matky po mateřské dovolené, které se vrací zpět do svého původního zaměstnání nebo lidé, kteří si hledají lepší zaměstnání. V tomto případě se jedná pouze o dočasný stav nezaměstnanosti. Do této nezaměstnanosti patří i sezonní nezaměstnanost, která je typická pro zemědělství a stavebnictví.

- Cyklická nezaměstnanost

Je způsobena fluktuací ekonomiky a zároveň pokud dojde k recesi, tak jsou podniky nuceny snižovat výdaje spolu s celkovým produktem a s tím je spojeno i propouštění zaměstnanců z důvodu nedostatku práce. Naopak u expanze dochází k růstu HDP a tím pádem klesá počet nezaměstnaných lidí v dané ekonomice. V tomto případě převyšuje nabídka práce nad poptávkou. Na rozdíl od strukturální nezaměstnanosti, cyklická zasahuje celé odvětví.

- Strukturální nezaměstnanost

Je způsobena rozporem mezi poptávkou a nabídkou po pracovních místech. Některé sektory zažívají rozkvět a tím pádem je zde vyšší poptávka po nových zaměstnancích. Naopak jiné sektory slábnou a tím klesá i poptávka po zaměstnancích. Proto je vždy nějaká část obyvatelstva na určitém území bez zaměstnání. Další možností je, že ačkoliv je dostatek pracovních míst, tak nezaměstnaní nemají dostatečnou kvalifikaci potřebnou pro danou pozici, a tudíž je firma nemůže zaměstnat.

⁹ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

Velkým problémem v ekonomice je dlouhotrvající nezaměstnanost, protože způsobuje problémy se ztrátou kvalifikace a tím dochází u jedinců ke stále těžšímu uplatnění na trhu práce. Dále existuje přirozená míra nezaměstnanosti, která označuje nejnižší možnou dlouhodobě udržitelnou míru nezaměstnanosti, při které nedochází k růstu míry inflace. Přirozená míra nezaměstnanosti je součet strukturální a frikční nezaměstnanosti. Rozlišují se dva druhy míry nezaměstnanosti:

- Obecná míra nezaměstnanosti je vyjádřena jako podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle. Tato hodnota je uváděna v procentech. Tato míra nezaměstnanosti se počítá na základě Výběrových šetření pracovních sil (VŠPS), které odpovídají mezinárodním požadavkům a doporučením Evropské unie (dále jako „EU“).¹⁰ Tato míra nezaměstnanosti je tedy vhodná i pro mezinárodní srovnání.
- U registrované míry nezaměstnanosti je zveřejněn počet uchazečů o zaměstnání, kteří jsou registrovaní na Úřadech práce jednotlivých zemí.¹¹

1.1.4 Fiskální kritéria

Fiskální politika je nástrojem hospodářské politiky jednotlivého státu. Vláda se snaží ovlivnit vývoj domácí ekonomiky pomocí daní a struktury veřejných výdajů. Jedná se tedy o přímé zasahování státu do ekonomiky. Cílem fiskální politiky je makroekonomická stabilita, kdy se vlády států snaží udržet stabilní ekonomický růst, nízkou nezaměstnanost a stabilní cenovou hladinu. V porovnání s monetární politikou, která je nástrojem centrální banky a její cíl spočívá v hlídání a ovlivňování míry inflace. Jak už bylo zmíněno výše, fiskální politiku provádí vláda, jejímž nástrojem je státní rozpočet, který má příjmy a výdaje.¹² Mezi příjmy státního rozpočtu patří daně, cla, sociální pojištění, příjmy z dříve poskytnutých úvěrů či z prodeje státního majetku. Naopak mezi výdaje státního rozpočtu patří transfery domácností (přes důchody, podpory v nezaměstnanosti, až po sociální dávky), běžné a investiční výdaje na dopravu, školství, policii atd., dále sem patří dotace či úrok ze státního dluhu. Saldo rozpočtu se získá tak, že se od výdajů odečtou příjmy státního rozpočtu. Celkem existují tři druhy salda rozpočtu, a to saldo přebytkové, nulové a deficitní. U přebytkového salda jsou příjmy státního

¹⁰ Český statistický úřad. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107

¹¹ Český statistický úřad. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107

¹² PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

rozpočtu vyšší než výdaje. U nulového salda dochází k tomu, že výdaje jsou pokryty příjmy a rozpočet je tedy vyrovnaný. Deficitní saldo je, pokud jsou výdaje státního rozpočtu vyšší než příjmy. S deficitem je spojen i státní dluh, neboť v případě, že vláda hospodaří s deficitním saldem rozpočtu, musí si půjčovat, aby se pokryly rozdíly mezi příjmy a výdaji. Stálé prohlubování deficitu má za příčinu růst státního dluhu. Splácet dluh lze dvěma způsoby – stát si půjčí nebo zvýší daně svým občanům. Opačná situace by nastala, pokud by vláda hospodařila s přebytkovým saldem rozpočtu a přebytek by byl použit pro splácení státního dluhu. Veřejné rozpočty jsou složeny ze státního rozpočtu a dále z rozpočtů územně samosprávních celků (kraje, města, obce), z rozpočtů mimorozpočtových fondů a rozpočtů zdravotních pojišťoven atd.¹³ S fiskální politikou se též pojí dvě Maastrichtská kritéria.

Kritérium deficitu veřejného rozpočtu požaduje, aby se všechny vlády členských států snažily o dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí. Veřejné rozpočty členských států by neměly dlouhodobě vykazovat nadměrné schodky rozpočtu. Ideálně by měl být podíl deficitu státního rozpočtu na HDP menší než 3 %.¹⁴ Další kritérium je výše hrubého veřejného dluhu. Toto kritérium vyžaduje, aby podíl veřejného dluhu na HDP nepřekročil 60 %.

1.1.5 Plnění konvergenčních kritérií

Aby byl členský stát zapojen do třetí etapy hospodářské a měnové unie (dále jako „HMU“) musí splnit kritéria konvergence, jinak také jako maastrichtská kritéria. Vstupem Bulharska, Rumunska a Chorvatska do EU se státy zavázaly, že budou plnit konvergenční kritéria. Hlavním cílem těchto kritérií je, aby byl jednotlivý členský stát zcela připraven na přijetí eura a zároveň aby svým vstupem do eurozóny neohrozil sám sebe či nebyl rizikem pro celou eurozónu. Důležité je, aby státy tato kritéria plnily dlouhodobě a zároveň udržitelně. Vyhodnocení kritérií dělá Evropská komise společně s Evropskou centrální bankou. Tyto instituce následně vydají konvergenční zprávu, ve které informují, jak jednotlivé státy plní jednotlivá kritéria. Mezi hlavní zkoumaná ekonomická kritéria patří:

- Kritérium cenové stability
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb
- Kritérium kurzové stability
- Kritérium udržitelnosti veřejných financí

¹³ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

¹⁴ Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrictska-kriteria#MaKr_4

KRITÉRIUM CENOVÉ STABILITY

Součástí tohoto kritéria je, že členský stát musí dlouhodobě udržovat udržitelnou cenovou stabilitu spolu s průměrnou mírou inflace. Inflace nesmí překračovat o více než 1,5 % míry inflace nejvýše tří členských zemí, které měly nejlepší výsledky v oblasti cenové stability.¹⁵ Plněním inflačního kritéria členská země ukazuje a zároveň potvrzuje, že je zcela schopná se bez problému obejít bez kurzu národní měny, jakmile vstoupí do eurozóny.

KRITÉRIUM DLOUHODOBÝCH ÚROKOVÝCH SAZEB

Pro toto kritérium je nutné splňovat podmínku, že během jednoho roku průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba nepřekročí o více než 2 % úrokovou sazbu nejvýše tří členských zemí, které měly nejlepší výsledky v oblasti cenové stability.¹⁶ Úrokové sazby se zjistí pomocí výnosnosti dlouhodobých státních dluhopisů nebo pomocí cenných papírů. Včasná konvergence úrokových sazeb by měla zamezit náhlé změně v cenách dlouhodobých dluhopisů, jakmile členská země vstoupí do eurozóny.

KRITÉRIUM KURZOVÉ STABILITY A ÚČASTI V ERM II (mechanismus směnných kurzů)

V tomto kritériu by měl členský stát dodržovat normální rozpětí, které je stanoveno a dáno mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému.¹⁷ Stát by měl dodržovat normální rozpětí, a to zejména během posledních dvou let. Členská země by se měla v těchto posledních letech vyhnout jakékoliv devalvaci bilaterálního směnného kurzu domácí měny vůči jakékoliv měně jiného členského státu EU.

KRITÉRIUM UDRŽITELNOSTI VEŘEJNÝCH FINANCÍ

Neudržitelné veřejné finance mohou mít negativní vliv na cenovou či finanční stabilitu eurozóny. Vysoký deficit rozpočtu může podnítit poptávkovou inflaci a zároveň vytěsňuje soukromé investice. Nekontrolovatelně rostoucí dluh může postupně vést ke krizi vládních financí, což může následně zhoršit důvěryhodnost měny eurozóny. Členové měnové unie nebo také eurozóny jsou chráněny před kurzovým rizikem, které představuje pro členy určitou

¹⁵ Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

¹⁶ Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

¹⁷ Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

hrozbu a riziko. Hlavním cílem kritéria udržitelnosti je zamezit vzniku možným rizikům, a to takovým způsobem, že budoucími členy eurozóny se mohou stát pouze takové státy, jejichž veřejné finance jsou konsolidované.

Kritérium udržitelnosti veřejných financí se dělí na dvě základní části. První část je kritérium veřejného deficitu, což znamená, že ať skutečný či pouze plánovaný schodek veřejných financí nesmí být vyšší než 3 % HDP. Druhé kritérium je kritérium veřejného dluhu, které spočívá v tom, že veřejný dluh nesmí překročit hranici 60 % HDP daného státu.¹⁸ Veřejný dluh je hrubý součet dluhů v nominální hodnotě.

1.1.6 Zahraniční obchod

Zahraniční nebo také mezinárodní obchod je obchod probíhající přes hranice států, jehož předmětem jsou výrobky, práva a služby (licence). Mezinárodní obchod probíhá mezi jednotlivými aktéry obchodu a tím jsou importéři a exportéři. S růstem globalizace se zahraniční obchod stává stále významnější.

Podstatou mezinárodního obchodu spočívá v tom, že každá země má odlišné náklady na výrobu určitého výrobku. Země má u určitého výrobku nízké výrobní náklady, naopak u jiných výrobků má zase vysoké výrobní náklady. Proto se země bude specializovat právě na ty výrobky, které vyrábí s nízkými výrobními náklady a ty bude následně vyvážet. Naopak se přestane vyrábět nebo se alespoň omezí výroba těch výrobků, u kterých jsou vysoké výrobní náklady, a bude se raději upřednostňovat dovoz těchto výrobků. Každá země se odlišuje ve výrobních nákladech, a to z několika důvodů např. rozdílné klimatické podmínky, rozdílné primární vybavení surovin nebo rozdílná kvalifikační struktura obyvatelstva. V dnešní době státy omezují možnosti volného obchodu, a to zejména proto, aby ochránily domácí výrobce. Ochrana domácích výrobců se jinak také nazývá protekcionismus.

Nástroje mezinárodního obchodu se dělí na dvě základní skupiny, a to na nástroje smluvní a autonomní. Mezi smluvní nástroje patří bilaterální a multilaterální obchodní smlouvy, dále jsou to jednotlivé dohody a závazky, které vyplývají z členství v konkrétních mezinárodních organizacích. Autonomní nástroje se dělí na pasivní tarifní (cla), pasivní netarifní (celní řízení, kvantitativní restrikce, embargo) a aktivní autonomní prostředky (vývozní subvence, dotace a daňové úlevy).¹⁹

¹⁸ Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

¹⁹ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

- Clo (dovozní)

Jedná se o typ daně, který bývá uvalen na výrobky, které překročily hranici státu. Vztahuje se na dovážené zboží ze zahraničí a tím se zároveň zvyšuje jeho cena na domácím trhu. Clo se využívá k tomu, aby se ochránili domácí výrobci a zároveň také domácí trh před konkurencí ze zahraničí.

- Embargo

Jedná se o zákaz vývozu konkrétní komodity do určitého státu či absolutní zákaz obchodování s konkrétní zemí. Jedná se převážně o politická rozhodnutí.

- Kvóty

Jedná se o stanovení povoleného množství konkrétní komodity pro dovoz do země. Jedná se například o poskytování dovozních licencí.

- Neviditelné překážky dovozu

Jedná se o znevýhodnění zahraničního výrobce tím, že cílová země například stanoví přísné hygienické podmínky, což dovozci způsobí značné komplikace. V horším případě jsou pro dovozce nové podmínky zcela nerealizovatelné nebo na splnění podmínek musí vynaložit dodatečné náklady, což se samozřejmě projeví na zvýšení ceny a tím nedojde k ohrožení domácích producentů.

- Exportní subvence

O exportní subvenci se jedná v případě, že vláda dané země podporuje vývoz domácích výrobců formou poskytování subvence na dané vyvážené zboží. Nebo dochází k nepřímé podpoře vývozce, a to ve formě exportních úvěrů či pojištění.

S mezinárodním obchodem přicházejí i určitá specifika a také to, že je obvykle náročnější než tuzemský obchod, protože probíhá přes hranice s cizím státem. S tím je spojena řada bariér a rizik pro stát, který se rozhodl pro mezinárodní obchod. Jedná se například o jazykovou či právní bariéru. Hned prvním problémem při vstupu na zahraniční trh je jazyková bariéra. Proto je nutné, aby se najali zaměstnanci, kteří rozumí jazyku dané země. U právní bariéry je důležité si najmout také člověka, který rozumí právnímu řádu v dané zemi, aby v průběhu obchodu nedošlo k případným komplikacím. Dále je zde kurzové riziko, které může negativně ovlivnit obchod, a to z hlediska nevýhodného kurzu zahraniční a domácí měny.

V rámci Evropské unie toto riziko odstraňuje jednotná měna euro. Dalším problémem při vstupu na zahraniční trh může být náboženství, neboť při vstupu na cizí trh je důležité brát ohled i na místní tradice. Právě z důvodu rozdílnosti náboženství se může dovezený produkt stát absolutně neprodejným. Dalším problémem může být vzdálenost, protože s delší vzdáleností na zahraniční trh se samozřejmě pojí vyšší náklady na přepravu, pojištění a vzniká také vysoké riziko, že se zboží v průběhu cesty zničí.

Mezi formy zahraničního obchodu patří export, import a reexport. Export je vývoz zboží a služeb do zahraničí. Má značný dopad na příliv kapitálu do země, do které se zboží a služby zrovna vyvážejí. Rozlišujeme přímý a nepřímý export. Přímý export je, když exportér vyvážejí a následně prodává výrobky a služby přímo zahraničním subjektům.²⁰ Naopak u nepřímého vývozu exportér prodává služby a výrobky firmě, která má sídlo v dané zemi a zároveň se specializuje na export do jednotlivých zemí nebo jednotlivých komodit.

Import spočívá v dovozu zboží a služeb ze zahraničí. Podobně jako u exportu to má značný vliv na odliv kapitálu ze země. Rozlišují se dvě formy dovozu, a to přímý import a nepřímý import. U přímého importu se jedná o přímé obchodní spojení mezi domácím spotřebitelem a zahraničním výrobcem.²¹ Nedochází k žádnému využití zprostředkovatelů a prostředníků. Nepřímý import spočívá v tom, že zahraniční zboží je nakupováno domácím spotřebitelem prostřednictvím zprostředkovatele.

Reexport spočívá ve vývozu dříve dovezeného zboží. Stejně jako je tomu u exportu a importu, tak i reexporty se dělí na přímé a nepřímé. U přímého reexportu provádí reexportér nákup zboží v zahraničí a následně ho prodá jiné zemi.²² Specifické je u přímého reexportu to, že zboží ani nevstoupí do země reexportéra. U nepřímého exportu je zboží reexportérem dovezeno do domácí země a následně je zase opět vyvezeno pryč. Využívá se hlavně pro překonání obchodně politických překážek mezi zeměmi, a to zemí původu a cílovou zemí.

1.1.7 Platební bilance

„Platební bilance je systematický zápis veškerých ekonomických transakcí mezi rezidenty a nerezidenty sledované země za určité období.“²³

²⁰ ŠTĚŘBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

²¹ ŠTĚŘBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

²² ŠTĚŘBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

²³ PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

Platební bilance je definována jako statistický výkaz, který zachycuje ekonomické transakce mezi rezidenty a nerezidenty, které proběhly na daném území a za určité období. V roce 2014 byl Mezinárodním měnovým fondem vydán v pořadí již šestý manuál na sestavení platební bilance. Platební bilance se nově skládá z běžného, kapitálového, finančního účtu, jehož součástí jsou i devizové rezervy.²⁴ Zjednodušeně řečeno se jedná o to, zda země vyváží více zboží, služeb, finančních prostředků atd. nebo je naopak více dováží. Pokud je země více dováží, než vyváží, tak se jedná o zápornou platební bilanci. Pokud je tomu naopak, respektive země vyváží více, než dováží, tak se jedná o kladnou platební bilanci.

Běžný účet zachycuje informace o tocích zboží (vývozy a dovozy) a služeb a také o primárních a druhotných důchodech.²⁵ Běžný účet je tvořen obchodní bilancí, bilancí služeb, bilancí prvotních a druhotných důchodů.

- Obchodní bilance

Zachycuje pohyb zboží, které ve sledovaném období překročilo hranice (export a import). Dále zachycuje reexporty neboli vývozy dříve dovezeného zboží a merchantingové obchody. Tyto obchody spočívají v nákupu zboží rezidentem domácí ekonomiky v zahraničí od nerezidenta s následným prodejem jinému nerezidentovi bez provedení či uskutečnění dovozu zboží do země rezidenta.²⁶

- Bilance služeb

Zachycuje pohyb služeb, které ve sledovaném období překročily státní hranice. Nově zachycuje i zušlechtovací styk, který spočívá v tom, že zboží je do země přivezeno za účelem montáže a poté je vyvezeno do další země. Za toto zboží se neplatí clo ani daně.²⁷

- Bilance prvotních důchodů

Zachycuje toky prvotních důchodů, které jsou mezi rezidentskými a nerezidentskými institucionálními jednotkami. Jde o výdaje a platby výnosů z výrobních faktorů kapitálu a

²⁴ Česká národní banka. *Platební bilance v CZK* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_czk.htm,

²⁵ Česká národní banka. *Metodický list platební bilance* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>

²⁶ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

²⁷ Celní správa České republiky. *Aktivní zušlechtovací styk* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>

práce.²⁸ Jedná se o náhrady zaměstnancům, úroky, zisky společnosti, reinvestované zisky a také renty. Tato bilance ovlivňuje národní důchod.

- Bilance druhotných důchodů

Zachycuje transfery mezi rezidenty a nerezidenty. Transfery mohou být v peněžní i nepeněžní formě. Spolu s bilancí prvotních důchodů mají dopad na národní disponibilní důchod. Jedná se například o daně z příjmu a bohatství, pojistné prémie, současná mezinárodní spolupráce a ostatní běžné transfery.

Po sečtení jednotlivých účtů bilancí se získá saldo běžného účtu, které se také označuje jako běžná bilance. Právě tato bilance slouží k vyjádření vztahu mezi jednotlivými zahraničními subjekty a domácí ekonomikou.

Kapitálový účet obsahuje pořízení/prodej nevýrobních nefinančních aktiv (přírodní zdroje, smlouvy, leasingy, licence a nehmotná aktiva – goodwill) a kapitálové transfery (pojistná plnění, investiční a jiné granty, vybrané daně). Součástí kapitálového účtu je i odpuštění dluhů. Po vstupu zemí do Evropské unie hrají důležitou roli na kapitálovém účtu i dotace.²⁹

Finanční účet obsahuje čisté přírůstky a úbytky veškerých finančních aktiv a pasiv.³⁰ Tento účet se dále člení na pět podkategorií, kterými jsou přímé investice, portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní investice a nově jsou zařazeny rezervní aktiva. Mezi přímé investice patří pohyb peněžních prostředků či majetkových hodnot za účelem rozšíření nebo založení ekonomických pozic rezidenta v zahraničním státě či naopak rezidenta v domácí ekonomice. Do těchto investic patří například reinvestovaný zisk. Do portfoliových investic patří finanční transakce, které souvisejí s mezinárodním pohybem akcií, dluhových cenných papírů, nástrojů peněžních trhů atd. Finanční deriváty zahrnují instrumenty finančního trhu, mezi které se řadí například forwardy, swapy, futures, opce, měnové deriváty, akciové deriváty, atd. Tyto instrumenty se využívají například pro zajištění rizik (měnových, kurzových, atd.) nebo k samotnému obchodování. Ostatní investice tvoří krátkodobá a dlouhodobá aktiva, které mohou rezidentům a nerezidentům vznikat například ve spojitosti s půjčkou, bankovním či

²⁸ ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza - teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.

²⁹ Česká národní banka. *Metodický list platební bilance* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>

³⁰ Česká národní banka. *Metodický list platební bilance* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>

dodavatelským úvěrem nebo i s depozity, atd. Rezervní aktiva tvoří měnové zlato, zvláštní práva čerpání a ostatní rezervní aktiva, kam mimo jiné patří oběživo, cenné papíry, vklady, finanční deriváty, atd. Tato aktiva jsou pod kontrolou centrální banky, která je využívá právě v případě financování deficitu platební bilance, ovlivnění měnové kurzu nebo intervenování na devizové trhy.³¹

Posledním účtem platební bilance je saldo chyb a opomenutí, které eviduje takové transakce, které nefigurují v oficiálních statistikách. Jedná se také o veškeré nepřesnosti v evidenci, jako například kurzové rozdíly.

Součet běžného a kapitálového účtu by se měl rovnat finančnímu účtu a jedná se o čisté půjčky nebo výpůjčky ekonomiky vůči zahraničí. Nicméně čistým půjčkám a výpůjčkám se rovná bilance finančního účtu, a právě tato bilance zachycuje instrumenty, kterými jsou půjčky financovány.³² Proto je tedy nutné rozlišovat a oddělovat čisté půjčky a výpůjčky z běžného a kapitálového účtu, čisté půjčky a výpůjčky pocházející z finančního účtu.

1.2 Konkurenceschopnost

Dalším kritériem, které zhodnotí postavení vybraných členských států před a po vstupu do EU je hodnocení konkurenceschopnosti států. Dle OECD je konkurenceschopnost obecně brána jako schopnost korporací, regionů, odvětví, národních a mezinárodních subjektů generovat vysokou úroveň příjmů z výrobních faktorů, zároveň generuje i vysokou úroveň jejich využití na udržitelné úrovni v případě vystavení se mezinárodní konkurenci.

Jiný pohled na konkurenceschopnost měl profesor světové konkurenceschopnosti Stéphane Garelli, který ji definoval takto:

„Konkurenceschopnost je jako dostih. Nejde v něm o to běžet dnes rychleji, než jste běželi včera. Jde o to běžet rychleji než všichni ostatní koně.“ (Stéphane Garelli)

Konkurenceschopnost lze hodnotit dvěma způsoby, a to na mikroekonomické úrovni, kdy se jedná o podniky a korporace, ale také na makroekonomické úrovni, kdy dochází k hodnocení jednotlivých odvětví, regionů na národní či mezinárodní úrovni.

³¹ ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza - teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.

³² ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza - teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.

1.2.1 Konkurenceschopnost na mikroekonomické úrovni

Pro hodnocení konkurenceschopnosti na úrovni podniků a korporací se využívají kritéria, která jsou přesně stanovena, jelikož už byla prověřena v praxi. Mezi základní tři zdroje konkurenceschopnosti u mikroekonomické úrovni patří:

- Postavení podniku na trhu a s tím spojená schopnost měnit a ovlivňovat podmínky nabízeného produktu.
- Schopnost udržet se na trhu a zvýšit tržní podíl.
- Schopnost dostát svým závazkům vůči dodavatelům, odběratelům, samotnému státu, ale také zaměstnancům, akcionářům a majitelům.

Pokud podnik splňuje všechna tři zmíněná kritéria, tak se dá považovat za konkurenceschopný. Podnik bude úspěšný do té doby, dokud bude zájem o jeho výrobky a služby ze strany zákazníků. Pokud ale podnik přijde, byť o jeden či více zdrojů konkurenceschopnosti, je pravděpodobné, že bude muset trh opustit, protože přestává být úspěšný. Pro dnešní velice rozmanitý trh je pro každý podnik důležité, aby se odlišoval od konkurence. Aby podnik obstál v takové konkurenci a byl konkurenceschopný, je důležité, aby měl podnik určitou konkurenční výhodu a mohl poskytnout zákazníkovi větší užitek než konkurence a tím docílit vyšších zisků. Nicméně je také důležité, aby si podnik udržoval rovnováhu mezi silnými a slabými stránkami, případně příležitostmi a hrozbami. Pokud si podnik udržuje tuto rovnováhu a nedochází k razantnímu vychýlení, tak je podnik konkurenceschopný. Konkurenceschopnost podniku lze posoudit také podle hospodaření, respektive podle výsledku hospodaření, kdy platí, že čím vyšší hodnota hospodářského výsledku, tím konkurenceschopnější podnik. Je také důležité sledovat vývoj podnikání za konkrétní časový horizont. Pokud jsou zaznamenány nějaké razantní výkyvy, může to symbolizovat pokles konkurenceschopnosti podniku, v horším případě i úplný konec. V tomto případě je nutné nasadit co nejrychleji ochranná opatření a konkrétní změny, aby opět došlo ke zvýšení konkurenceschopnosti podniku a zamezilo se případnému opuštění trhu.

1.2.2 Konkurenceschopnost na makroekonomické úrovni

Pro hodnocení konkurenceschopnosti na makroekonomické se využívá řada kritérií, která ale nejsou přesně stanovena, jako tomu bylo u hodnocení konkurenceschopnosti podniků a korporací. Konkurenceschopnost podle Evropské unie je schopnost země poskytnout a zaručit vysokou a zároveň nadále rostoucí životní úroveň a zaměstnanost všem svým občanům. Avšak mezinárodní konkurenceschopnost spočívá v tom, že daná země je schopna vytvářet

více bohatství než ostatní země. Není to pouze výsledkem ekonomické efektivnosti a produktivity dané země, ale také působení politických, kulturních, a sociálních faktorů.³³

Jedno z nejznámějších hodnocení národní konkurenceschopnosti provádí Světové ekonomické fórum (dále jako „WEF“). Právě hodnocení WEF je více zaměřeno na ekonomický růst, a proto bylo vybráno jako další ukazatel pro tuto práci. WEF každoročně zveřejňuje své závěry, které jsou obsaženy ve zprávě o globální konkurenceschopnosti. V nejaktuálnější vydané zprávě za období 2017-2018 bylo zkoumáno celkem 137 zemí světa pomocí 12 hlavních pilířů. Jedná se o instituce, infrastrukturu, makroekonomickou stabilitu, kvalitu zdraví a základní vzdělání, vyšší stupeň vzdělání, efektivitu trhu zboží, efektivitu trhu práce, vyspělost finančního trhu, technologickou připravenost, velikost trhu, vyspělost podnikatelského sektoru a inovace.

Tabulka 1 - Hodnocení WEF

Mezinárodní žebříček	Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2017
Vydávající	Světové ekonomické fórum (WEF)
Počet zemí	137
Počet pilířů	1. Instituce 2. Infrastruktura 3. Makroekonomická stabilita 4. Kvalita zdraví a základní vzdělání 5. Vyšší stupeň vzdělání 6. Efektivita trhu zboží 7. Efektivita trhu práce 8. Vyspělost finančního trhu 9. Technologická připravenost 10. Velikost trhu 11. Vyspělost podnikatelského sektoru 12. Inovace
Počet kritérií	114
Data	Tvrdá (hard) data 1/3 Měkká (soft) data 2/3
Definice národní konkurenceschopnosti	Soubor politik, institucí a faktorů, které určují produktivitu země
Zkoumané země	137 zemí (vyspělé i rozvojové ekonomiky)
Teoretická platnost	Chybí vztah mezi veřejným a privátním sektorem, chybí přírodní zdroje, PZI, atd.

Zdroj: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/#topic=data>, vlastní zpracování

Konkurenceschopnost vydaná WEF je měřena a zkoumána pomocí 12 základních pilířů. Pracuje se s tvrdými i měkkými daty, kdy tvrdá data jsou dostupná z národních a mezinárodních statistik. Naopak měkká data vznikla na základě dotazníkového šetření, kterého

³³ PLCHOVÁ, Božena. KONKURENCESCHOPNOST V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ Vybrané aspekty postavení nových členských zemí EU. *Acta Oeconomica Pragensia* 2/2011 [online]. 2011 [cit. 2018-06-03]. ISSN 0572-3043. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=328.pdf>

se účastnili převážně členové vrcholového managementu. Hodnocení zemí probíhá na základě 114 kvantitativních a kvalitativních indikátorů.³⁴

První pilíř se nazývá instituce a zahrnuje právní a zároveň administrativní systém země, ve kterém se setkávají jednotlivci, firmy a vlády. První pilíř je rozdělen do dvou hlavních částí, a to na soukromé a veřejné instituce. U každé z těchto institucí sledujeme jednotlivé ukazatele. V oblasti soukromých institucí se sledují ukazatele zodpovědnosti a korporátní etiky, které jsou důležité pro investiční rozhodování a pro prosperitu samotných firem i celého státu. V korporátní etice se sleduje etické chování jednotlivých firem. Naopak u zodpovědnosti se sleduje síla předpisů z oblasti auditu, ochrana zájmů menších investorů a zároveň síla ochrany investorů.

Druhý pilíř se nazývá infrastruktura, kam spadá dopravní, elektrická a telefonní infrastruktura. Mezi ukazatele dopravní infrastruktury patří kvalita celkové dopravní infrastruktury, kvalita silnic, kvalita železnic, infrastruktura námořní dopravy a také infrastruktura letecké dopravy. U elektrické a telefonní infrastruktury se sledují ukazatele jako je kvalita dodávek elektřiny nebo třeba předplatné pro telefonní linky a mobilní telefony. Aby byl zajištěn plnohodnotný a efektivní chod ekonomiky, je důležité, aby měl stát kvalitní a rozsáhlou infrastrukturu.

Třetí pilíř je spojen s makroekonomickým prostředím. V tomto pilíři se sledují ukazatele státního rozpočtu země, inflace, vládního dluhu nebo také rating země. Stabilní makroekonomické prostředí je velmi důležité například pro obchod či podnikání a mimo jiné je také důležitým faktorem konkurenceschopnosti země.

Do čtvrtého pilíře patří kategorie kvality zdraví a základní vzdělání. Mezi sledované ukazatele zdraví patří například výskyt různých druhů nemocí – malárie, tuberkulóza či rozšíření HIV, dále se sleduje kojenecká úmrtnost. U základního vzdělání se sledují ukazatele kvality školství pro základní vzdělání či míra základní vzdělanosti.

Pátý pilíř se nazývá vyšší stupeň vzdělání a odborná příprava. U tohoto pilíře se sleduje několik ukazatelů jako například míra sekundárního a terciárního vzdělání nebo kvalita vzdělání. U kvality vzdělání se sleduje celková kvalita vzdělávacího systému, výuka přírodních věd nebo také přístup k internetu ve vzdělávacích institucích. Dále se také hodnotí příprava na zaměstnání, která spočívá v dostupnosti specializovaných a tréninkových center, která mají studentům umožnit lépe se připravit na konkrétní zaměstnání.

³⁴ SOUKUP, Jindřich. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.

Do šestého pilíře spadá efektivita trhu zboží. Ten se skládá ze dvou hlavních indikátorů – kvalita podmínek na straně poptávky a konkurence, která se je složena z domácí a zahraniční konkurence. V domácí konkurenci se sleduje intenzita konkurence na domácím trhu, míra tržní dominance, efektivnost antimonopolních úřadů a politiky, daňové kvóty nebo počet úkonů, které jsou nutné k zahájení podnikání v zemi. U zahraniční konkurence se sledují kritéria jako celní sazby nebo třeba poměr importu k HDP. Existující konkurence na domácím či zahraničním trhu je důležitá pro obchodní produktivitu a zároveň pro efektivitu na místním trhu. V tomto směru je důležitá i samotná strana poptávky, neboť právě poptávka nutí firmy ke stále větší inovaci, aby byly uspokojeny stále náročnější potřeby zákazníka.

Sedmý pilíř se nazývá efektivita trhu práce. Hlavní ukazatel je flexibilita a efektivnost trhu práce, která je důležitá pro vhodné rozdělení pracovníků v ekonomice. Faktory, které se u tohoto pilíře sledují je například stanovení výše mzdy, výše zdanění, která může ovlivnit motivaci pracovat. Dále se sleduje, jakým způsobem se zemi daří získat a také udržet talentované pracovníky nebo jaký podíl žen tvoří pracovní sílu.

Osmý pilíř se nazývá vyspělost finančního trhu. Mezi hlavní ukazatele patří efektivita a důvěryhodnost finančního trhu. Kritéria, která se hodnotí, jsou například stabilita bankovního sektoru, obtížnost získání finanční půjčky a dostupnost finančních služeb. Jelikož finanční sektor spojuje i ostatní sektory hospodářství, je důležité, aby byl finanční sektor zdravý a dobře fungující. Pokud dojde k nestabilitě ve finančním sektoru, následně dojde k nestabilitě celého hospodářství.

Devátý pilíř zahrnuje technologickou připravenost. Hlavními ukazateli jsou použití informačních a komunikačních technologií (dále jako „ICT“) a také technologická adaptace. V dnešní době je kladen velký důraz právě na informační technologie, které jsou nezbytné pro konkurenceschopnost a úspěch firem. Kritéria, která se sledují je například dostupnost nejnovějších technologií, objem přímých zahraničních investic v oblasti technologií nebo počet uživatelů užívající internet.

Desátý pilíř se jmenuje velikost trhu. Hlavními ukazateli je velikost domácího a zahraničního trhu. Velikost jednotlivých trhů firmám říká, jak mohou naložit s úsporami z rozsahu. Čím větší trh, tím mohou podniky dosahovat větších úspor z rozsahu.

Jedenáctý pilíř je zaměřený na vyspělost podnikatelského sektoru. Čím více je vyspělé podnikatelské prostředí, tím je efektivnější výroba zboží a služeb a tím dochází k vyšší produktivitě a konkurenceschopnosti země. Sledují se zde dva ukazatele, které jsou vzájemně propojeny – kvalita podnikatelské sítě a kvalita činností podniků. U těchto ukazatelů se sleduje

kvalita a množství dodavatelů, jejich možná propojenost nebo sofistikovanost výrobního procesu.

Dvanáctý pilíř je zaměřen na technologické inovace, které jsou základním ukazatelem. Základním kritériem pro sledování je výzkum a vývoj jako například kvalita vědecko-výzkumných institucí, objem investic do vývoje a výzkumu, spolupráce a propojení s univerzitami, dostatečné množství kvalifikovaných vědců a inženýrů.

2 Státy před vstupem do EU: dopady transformace

2.1 Podstata a obsah transformačního procesu

Přelom 80. a 90. let byl pro některé země střední a východní Evropy zlomový, neboť v těchto zemích proběhly demokratické revoluce, které měly vést k politické a ekonomické změně. Hlavní cíl spočíval v přechodu od centrálně plánovaných ekonomik (dále jako „CPE“) k tržním ekonomikám, který je spojen s obnovou demokratických systémů, otevření se světu s celkovou demokratizací společenského života.³⁵ Takový proces přeměny se nazývá transformační proces. A právě státy, které procházejí tímto procesem, se nazývají transformující se ekonomiky (dále jako „TE“). Do této skupiny států patří státy bývalé centrálně plánované ekonomiky ze střední Evropy (ČR, Maďarsko, Polsko,..) nebo jihovýchodní Evropy (Albánie, Bulharsko, Chorvatsko, Rumunsko,..) či státy na území bývalého Sovětského svazu (Bělorusko, Estonsko, Kazachstán, Litva). U některých států, jako třeba právě u Bulharska, Rumunska či Chorvatska se jedná o dlouhodobý a komplikovaný proces a také o nízkou ekonomickou úroveň, která má za následek, že tyto východní státy vstoupily do EU mezi posledními.

Jak už bylo zmíněno výše, tak proces transformace je přeměna z centrálně plánované ekonomiky na konkurenceschopné tržní ekonomiky. CPE jsou převážně ekonomiky zaostalé, a to i z hlediska konkurenceschopnosti, často se jedná o autarkní ekonomiky, které jsou strukturálně deformované. Naopak tržní ekonomiky ve srovnání s CPE mohou být více konkurenceschopné, vyspělé a zaměřují se na zlepšení životní úrovně a životního prostředí.³⁶ Přeměna spočívá v postupných změnách v systémové, ekonomické a institucionální sféře. Změny v systémové sféře vedou k odstranění jednotlivých položek centrálně plánovaného mechanismu a jsou postupně nahrazeny jednotlivými prvky tržního mechanismu. Mezi systémová opatření se řadí privatizace, liberalizace cen a různé typy reforem, přes daňovou až po reformu sociálního zabezpečení.³⁷ Změny v institucionální sféře vedou k dalším změnám již existujících či nových institucí a předpisů. Tato změna norem a předpisů je nutná, aby se vytvořily lepší podmínky pro fungování trhu. Změna v ekonomické sféře je zásadní pro vytvoření fungujícího ekonomického systému.

³⁵ KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Vyd. Praha: C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

³⁶ KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Vyd. Praha: C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

³⁷ KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Vyd. Praha: C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

2.2 Průběh transformačního procesu

Postupem času se v některých ekonomikách začaly objevovat problémy systémové, institucionální a strukturální. V devadesátých letech se naplno objevila složitost transformačního procesu, na který doplatily jednotlivé státy. V Bulharsku a Rumunsku byly například zaznamenány problémy se samotnou realizací systémových změn. Jednalo se hlavně o cenovou liberalizaci, liberalizaci zahraničního obchodu (otevření se okolnímu světu) či samotnou privatizaci, kdy mělo dojít ke změně vlastnických vztahů.

V jednotlivých státech probíhala transformace odlišně a jinak rychle. Jednalo se například o Chorvatsko, které spadalo pod bývalou Jugoslávii. V Jugoslávii probíhala občanská válka, kvůli které byl transformační proces zpomalen. Jugoslávie se nakonec rozpadla na několik samostatných republik, kde transformační proces proběhl nejúspěšněji ve Slovinsku. V případě Bulharska a Rumunska se jednalo o CPE, které byly součástí Rady vzájemné hospodářské pomoci (dále jako „RVHP“). Tato organizace vznikla v roce 1949 v Moskvě, kde měla rovněž sídlo. Mezi členy této organizace patřil jednoznačně Sovětský svaz, který v této organizaci zastával vedoucí funkci. Dalšími členy bylo Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Německá demokratická republika, Albánie. Pozdějšími členy se staly státy jako Mongolsko, Kuba či Vietnam, později začala organizace spolupracovat i s Jugoslávií. Jeden z hlavních cílů RVHP byla koordinace plánování a zároveň zrychlení technického a ekonomického pokroku, dalším cílem byla snaha sjednotit síly SSSR a jeho přidružených států proti ekonomické síle západních států. Na základě schválení sofijských usnesení bylo později členům RVHP zakázáno obchodovat se západními zeměmi a naopak byl podporován vzájemný obchod mezi členskými zeměmi.³⁸

Tyto tři porovnávané státy byly založené na společném vlastnictví s prakticky žádným či pouze minimálním podílem soukromého sektoru na tvorbě hrubého domácího produktu. Jak je všeobecně známo, tak právě transformační proces neprobíhal zrovna idylicky, neboť se státy v 90. letech potýkaly s krizí, která byla mimo jiné také spojená se sociálními problémy. Naopak o poznání lépe proběhl transformační proces v pobaltských státech, zejména v Estonsku, kde byl zaznamenán úspěch. V 90. letech se téměř všechny transformační ekonomiky potýkaly s vysokou inflací, narůstající chudobou a nízkým ekonomickým růstem. V případě Rumunska a Bulharska došlo k poklesu HDP, nárůstu inflace a to nejen z důvodu zániku RVHP, kde působily jako členové. Došlo ke snížení zemědělské a průmyslové produkce, problém byl

³⁸ KAPLAN, Karel. *Rada vzájemné hospodářské pomoci a Československo 1957–1967*. Karolinum Press, 2002. ISBN 80-246-0417-5.

mnohdy i vysoký zahraniční dluh a nepříznivá politická i ekonomická situace značně omezila příliv zahraničních investic. Došlo ke snížení produktu, na což vlády jednaly podporou fiskální politiky.

Ekonomické problémy, které se projevily v transformujících se ekonomikách, se později také podepsaly na sociální situaci. Došlo k velkému nárůstu chudoby, sociální nerovnosti a také nezaměstnanosti. Mimo to docházelo i ke zhoršení poskytování kvality služeb. Za nárůstem chudoby mohl podle Světové banky velký ekonomický propad, který zasáhl transformující ekonomiky na jejich počátku transformace. Naopak příležitost ke snížení chudoby je v ekonomickém růstu, který se projeví ve vyšší zaměstnanosti a tím i ve vyšších mzdách. Aby to ale mohlo takto fungovat, je nutné zajistit popřípadě vytvořit ideální prostředí pro investice a nové firmy. S tím je spojeno i zlepšení fungování státních institucí. Mezi hlavní faktor, který ovlivňoval například rychlost zavedení nových institucí či samotný úspěch v boji s korupcí a následné propojení zájmových skupin s vládou, patřila míra nerovnosti.³⁹

V době transformace se Bulharsko, Rumunsko a Chorvatsko potýkalo s nízkou ekonomickou úrovní, která zapříčinila zpoždění transformace. K nízké ekonomické úrovni došlo z několika patřičných důvodů, a to zejména kvůli nepříznivému politickému vývoji, neefektivní reformní strategii či nepříznivě se vyvíjícím makroekonomickým ukazatelům.⁴⁰ Na vývoji hospodářského růstu se v 90. letech nejvýznamněji podílely faktor růst exportu a příliv PZI, co se týče veřejné a soukromé spotřeby, tak u nich byly zaznamenány během 90. let značné výkyvy.⁴¹

2.2.1 Bulharsko

Situace Bulharska nebyla příznivá, neboť se země potýkala s mnoha problémy jako například recese či docházelo ke zpomalení rozvoje zemědělství. Bylo tedy nutné dovážet některé zemědělské produkty, které by Bulharsko nebylo schopné svépomocí vyprodukovat. Naopak došlo ke zrychlení procesu industrializace, nicméně převážná většina průmyslových odvětví v zemi se potýkala s nízkou technickou vyspělostí a produktivitou. Dále se Bulharsko potýkalo s malou otevřeností v zahraničním obchodě a bylo závislé na dovozu energií ze zahraničí.

³⁹ KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Vyd. Praha: C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

⁴⁰ CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. ISBN 80-2450854-0.

⁴¹ KARPOVÁ, Eva. *Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v letech 1991 až 2003*. 2. Vyd. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0804-4.

Bulharsko se v 90. letech potýkalo s měnovou krizí a dlouhodobě vysokou inflací. V té době se řada bulharského obyvatelstva ocitla na hranici chudoby. Za hlavní příčinu krize se mnohokrát uvádí velmi pomalá hospodářská transformace. K částečnému vyřešení problému pomohl Mezinárodní měnový fond (dále jako „IMF“), který Bulharsku přislíbil čerpání záložního úvěru.⁴² Nicméně časté změny ve vládě či neúspěšné reformy příliš tamější hospodářské situaci nepomohly. Už v roce 1990 byl shledán zájem ze strany bulharského parlamentu o vstup do Evropského společenství a v roce 1995 byla oficiální cestou podána přihláška na vstup do EU.⁴³ O pět let později, tedy v roce 2000, byla zahájena předvstupní vyjednávání o samotném vstupu Bulharska do EU. Avšak o dva roky později nebylo Bulharsko zahrnuto mezi deset zemí, které měly rozšířit EU a to z důvodu neuspokojivého pokroku v přípravě na možné členství. K 1. 1. 2007 se Bulharsko stalo právoplatným členem EU, ačkoliv nevyhovělo některým podmínkám. Evropská komise zjistila určité slabiny zejména v nedostačující reformě soudního systému a problémech s organizovaným zločinem či korupcí. Pokud Bulharsko neučiní dostatečné kroky, které povedou ke zlepšení těchto naléhavých problémů, tak si komise hradí právo na pozastavení financování z fondů EU.⁴⁴

2.2.2 Rumunsko

Stejně jako Bulharsko, tak i Rumunsko sužovaly v 90. letech krize a silná ekonomická nerovnováha či ekonomické recese. Transformační proces zde proběhl velice pomalým tempem. V tehdejší době se Rumunsko potýkalo s problémem vysoké inflace, která dosahovala velmi vysokých čísel. V porovnání s ostatními státy střední a východní Evropy, kde probíhal rovněž transformační proces, mělo Rumunsko jednu z nejvyšších inflací. Upadající ekonomika se potýkala s řadou problémů, přes pokles exportu, velmi zastaralý průmysl, kde byla nutná modernizace, až po minimální zájem investorů, který měl samozřejmě razantní dopad na přímé zahraniční investice. Aby se Rumunsko dostalo z ekonomických problémů a zároveň se zajistila nezávislost, byla v roce 2000 Rumunsku poskytnuta finanční pomoc ze strany IMF a to ve formě úvěru. Tato finanční výpomoc měla Rumunsku pomoci k následné restrukturalizaci a stabilizaci už tak zaostalé ekonomiky. I přes finanční výpomoc mělo Rumunsko i nadále

⁴² Hospodářské noviny. *BULHARSKO: Pomalá transformace vstupenkou do krize* [online]. 1996 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-878960-bulharsko-pomala-transformace-vstupenkou-do-krize>

⁴³ Euroskop.cz. *Bulharsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/388/sekce/bulharsko/>

⁴⁴ Euroskop.cz. *Bulharsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/388/sekce/bulharsko/>

problém s nízkou životní úrovní obyvatelstva a chudobou. Až s možným vstupem do EU byly v Rumunsku zahájeny reformy, aby byla splněna všechna potřebná kritéria ke vstupu.

V roce 1990 byly navázány oficiální diplomatické kontakty mezi EU a Rumunskem.⁴⁵ Stejně jako Bulharsko, tak i Rumunsko podalo v roce 1995 oficiální žádost, která se týkala vstupu do EU. V roce 2000 byla zahájena přístupová jednání a o dva roky později bylo rozhodnuto, že se od roku 2007 může Rumunsko stát členem EU.

2.2.3 Chorvatsko

Za zpomalením chorvatského rozvoje stojí jednoznačně válečný konflikt, který probíhal v bývalé Jugoslávii a měl značný vliv na ekonomiku země. Další značný podíl na vývoji ekonomiky měla privatizace společensky vlastněných podniků. Privatizace proběhla již v roce 1991 a to bez ohledu na válečný konflikt, který v té době na území probíhal. V témže roce již bylo zprivatizováno velké množství tamějších podniků. Dalším problémem v 90. letech byly chorvatské banky, které se už v roce 1989 nacházely v insolventci. To se samozřejmě odrazilo i ve vysoké inflaci, s kterou se Chorvatsko potýkalo. Stabilizaci bankovního sektoru se nepodařilo obnovit ani pomocí domácího kapitálu, jelikož ho bylo nedostatečné množství a nikterak tomu nepřispěl ani příliv zahraničních investic, který v té době byl díky špatné situaci velice nízký. Stabilizace hospodářství trvala pouze chvíli, neboť během několika let začaly mít chorvatské banky opět finanční problémy a začaly krachovat. Chorvatsko tedy během několika let čelilo dvěma bankovním krizím. Uvádí se, že první bankovní krize byla zapříčiněná občanskou válkou a ne zcela zdravým jugoslávským bankovním sektorem a naopak druhá krize byla způsobená regulačním a tržním selháním.

V roce 2003 si Chorvatsko podalo oficiální přihlášku do EU.⁴⁶ Se Slovinskem se jednalo o první dvě země bývalé Jugoslávie, které se staly součástí EU. Avšak problém pro členství obou zemí představoval konflikt o hranice právě mezi Chorvatskem a Slovinskem, který byl vyřešen dohodou. Před přijetím do EU muselo Chorvatsko zapracovat na určitých problémech a zlepšit je – jednalo se o demokracii, lidská práva a ochrana menšin.⁴⁷ Vstup Chorvatska do EU byl doprovázen složitou ekonomickou situací, kdy byla vysoká nezaměstnanost, a to až 21 %. Vstupem do EU si země slibovala zlepšení ekonomické situace a zároveň posílení cestovního ruchu.

⁴⁵ Euroskop.cz. *Rumunsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>

⁴⁶ Euroskop.cz. *Chorvatsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9146/sekce/chorvatsko/>

⁴⁷ Euroskop.cz. *Chorvatsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9146/sekce/chorvatsko/>

2.3 Makroekonomické ukazatele v 90. letech

Na počátku 90. let se pokles HDP u Rumunska a Bulharska lehce zmírnil, nicméně v roce 1995 propukla další krize a HDP u zmiňovaných států zaznamenal další prudký pokles. Tímto poklesem byl opět oddálen návrat na takovou úroveň, na které se země nacházely před začátkem transformace. Podle ukazatele Světové banky je možné sledovat, že ukazatel HDP na obyvatele dosahoval na začátku 90. let nejnižších hodnot v celé Evropě.⁴⁸ A tak proces transformace a sbližování se se západními ekonomikami probíhal velice pomalu. V současné době tvoří HDP na obyvatele zhruba kolem 25 - 30 % průměru zemí celé Evropské unie.⁴⁹ V období transformace dosahovala ve zmíněných zemích inflace velmi vysokých hodnot, a tudíž došlo k nejvyššímu nárůstu cenové hladiny v celé jejich dosavadní historii. V Bulharsku a Rumunsku se jednalo o hyperinflaci, která začala razantně klesat až v roce 1998. Transformující se ekonomiky se také potýkaly s problémem nezaměstnanosti a schodky na BÚ.

2.3.1 Bulharsko

Na počátku 90. let se u vlády vystřídaly vlády, které byly postkomunisticky orientované. Nedostatečná ekonomická opatření či neprovedení potřebných reforem vedlo k velmi špatné ekonomické situaci. V roce 1997 zvítězila ve volbách demokratická strana, která začala provádět rázné kroky, aby došlo ke zlepšení ekonomické situace.

Bulharská ekonomika se v roce 1996 ocitla v recesi a k oživení došlo v roce 1998. Jak je možné vidět v tabulce č. 2, tak v roce 1997 došlo k poklesu reálného HDP o sedm procentních bodů, avšak od roku 1998 byl růst HDP kladný a v roce 2000 dosáhl růst HDP kolem pěti procent. Vývoj HDP byl v 90. letech negativně ovlivněn bankovní krizí, až po přijetí řady reforem došlo ke zlepšení situace a zároveň zmírnění poklesu HDP. V roce 1997 dosáhl index spotřebitelských cen (dále jako „CPI“) vysokých hodnot, kdy čísla atkovala až tisíc procent a Bulharsko se dostalo do hyperinflace. V roce 1998 a 1999 došlo k poklesu inflace, nicméně poté se inflace začala opět mírně zvyšovat. BÚ platební bilance kolísala, v polovině 90. let byl v přebytku, nicméně jak je vidět v tabulce, tak v roce 1998 byl BÚ ve schodku, který se začal postupně navyšovat. Hlavním důvodem byl rostoucí schodek obchodní bilance.

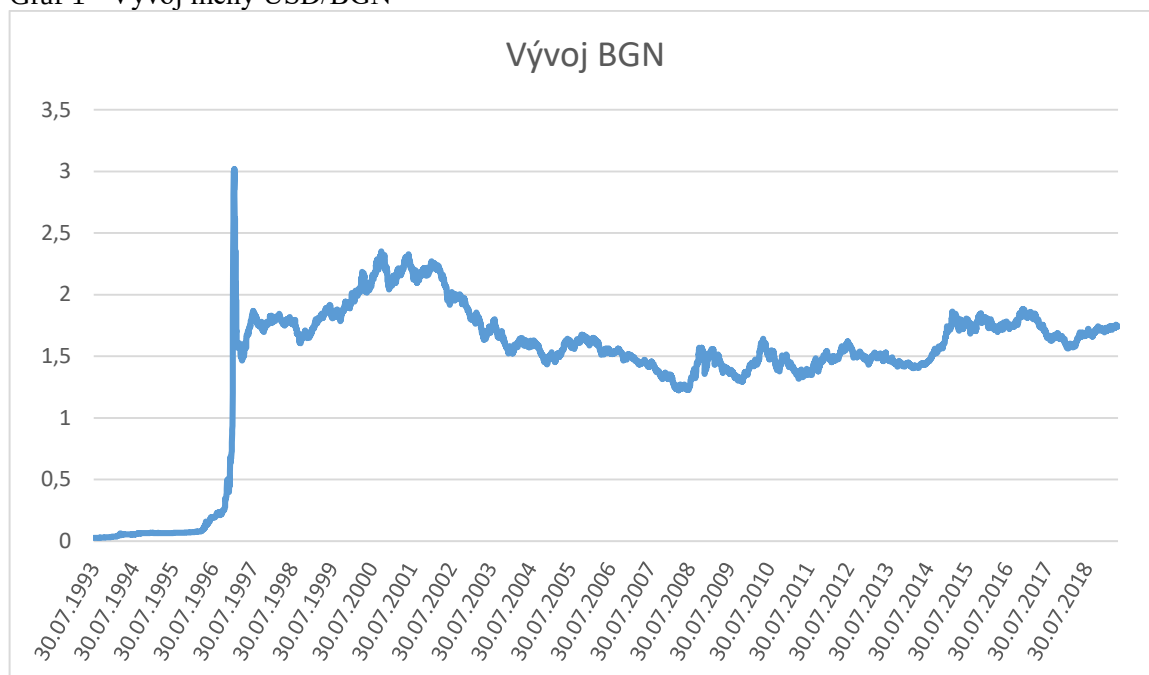
⁴⁸ The World Bank. *GDP per capita (current US\$)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=RO-BG-HR-CZ>

⁴⁹ Eurostat. *Real GDP per capita* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_08_10&plugin=1

Příčinou nepříznivého ekonomického vývoje byla bankovní krize a také znehodnocení bulharské měny. Rok 1997 byl charakteristický nepříznivou ekonomickou situací, občanskými nepokoji a neschopnou vládou, která nedokázala učinit dostatečné kroky, aby se situace zlepšila. Nakonec byla vláda nucena odstoupit a na počátku roku 1997 nastoupila antikomunistická strana, která ihned zahájila nutné reformy. Jak je možné vidět z tabulky, tak docházelo k pozvolnému zlepšení ekonomické situace a to zejména k růstu HDP a snížení inflace.

Během transformace se Bulharsko potýkalo se značnými problémy v bankovním sektoru. Na trhu se tehdy nacházelo příliš mnoho bank, které začaly poskytovat bankovní půjčky nově založeným podnikům, mnohé z nich však neměly ani dostatek kapitálu na financování úvěrů velkým podnikům. Do problémů se banky dostaly, jakmile subjekty nebyly schopné splácet své závazky a začaly se potýkat s velkým množstvím nesplacených pohledávek. V tomto období docházelo k bankrotu několika firem a muselo dojít k ozdravení bankovního sektoru ze strany bulharské vlády. I přesto některé bulharské banky zbankrotovaly a tisíce lidí přišlo o své úspory. Díky vysoké inflaci závazky jednotlivých dlužníků ztrácely na hodnotě, čímž způsobila problémy věřitelům. Nedostatek likvidity, s kterým se potýkaly banky, či nedostatek devizových rezerv a nejistý vývoj bankovního sektoru se značně podepsal i na vývoji bulharské měny, kdy došlo k výraznému znehodnocení bulharské měny, jak je tomu vidět v grafu č. 1. Toto znehodnocení měny zapříčinilo také růst inflace. V období transformace se také Bulharsko potýkalo s poměrně vysokým zadlužením.

Graf 1 - Vývoj měny USD/BGN

Zdroj: Thomson Reuters, zpracování vlastní

Dalším problémem byla stále se zvyšující nezaměstnanost, kdy v roce 2000 dosahovala 18,1 %. Schodky rozpočtu nebyly nijak velké, v roce 1998 skončil schodek veřejného rozpočtu dokonce v přebytku. Po nástupu nové vlády v roce 1997 lze vidět snížení salda rozpočtu a to díky snížení výdajů jako % z HDP.⁵⁰ Pokud se porovná poměr veřejného dluhu k HDP, tak byl stále vysoký a to až do konce 90. let. Veřejný dluh dosahoval v roce 1999 zhruba 111,8 % HDP a o rok později 104,4 % HDP.⁵¹ Co se týče jednotlivých sektorů, tak v 90. letech docházelo k poklesu průmyslu a služeb, kdy v roce 1997 byla situace nejhorší. Sektor průmyslu tvořil pouze 26 % HDP v porovnání s rokem 1992, kdy sekundární sektor tvořil 39 % HDP. Podobně tomu bylo i u sektoru služeb, kdy v roce 1997 tvořily služby 39 % HDP, o rok dříve to bylo 51,5 % HDP.⁵² Dle dostupných dat byl běžný účet na počátku 90. let v deficitu, v roce 1996 a 1997 se dostal do mírného přebytku a pak se platební bilance začala opět zhoršovat. Jak je vidět z grafu č. 1, tak v roce 1995 došlo k prudkému znehodnocení bulharské měny. Pokud měna znehodnotí, tak je místní zboží v zahraničí levnější, což napomáhá místnímu exportu. V Bulharsku ale k výraznému nárůstu exportu nedošlo, jedním z mnoha vysvětlení je, že po rozpadu RVHP došlo ke snížení produkce, jak zemědělské, tak průmyslové a Bulharsko tedy

⁵⁰ International Monetary Fund. *Bulgaria: Recent Economic Developments and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1999/cr9926.pdf>

⁵¹ International Monetary Fund. *Bulgaria: Recent Economic Developments and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1999/cr9926.pdf>

⁵² International Monetary Fund. *Bulgaria: Recent Economic Developments and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1999/cr9926.pdf>

nemělo co dovážet. Čistý export byl v 90. letech záporný a převládal spíše dovoz, což se samozřejmě projevilo na obchodní bilanci i bilanci BÚ.

Dále je z tabulky č. 2 vidět pozvolna se navyšující míra nezaměstnanosti, kterou lze přisuzovat reformám, privatizaci zejména v průmyslovém sektoru a snížení vládních výdajů, což se samozřejmě podepsalo na snížení počtu pracovních míst a nárůstu nezaměstnaných osob.⁵³

Tabulka 2 - Bulharsko a vývoj makroekonomických ukazatelů 1997-2000

	1997	1998	1999	2000
Růst HDP (v %)	-7	3,5	2,4	5,8
Míra inflace (v %)	1082	22,3	0,3	9,9
Nezaměstnanost (v %)	14	12,2	13,8	18,1
Saldo veřejných rozpočtů (% HDP)	-3,1	1,1	-0,9	-1,1
BÚ platební bilance (% HDP)	3,8	-0,4	-4,8	-5,3

Zdroj: KARPOVÁ, Eva. *Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v letech 1991 až 2003*. 2. Vyd. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0804-4, <https://data.worldbank.org/>; vlastní zpracování

2.3.2 Rumunsko

Na počátku 90. let se Rumunsko nacházelo v recesi, k oživení došlo až v roce 1994, nicméně po roce 1996 se Rumunsko dostalo opět do recese. Jak je možné vidět z tabulky č. 3, tak od 90. let postupně docházelo ke zmírnění poklesu HDP, až v roce 2000 byl zaznamenán růst HDP, a to kolem 1,6 %. Postupné zlepšení ekonomické situace bylo způsobeno příchodem nové vlády (po diktatuře N. Ceaușesca), která v 90. letech zahájila ihned reformy a změnila orientaci ekonomiky. Snahou vlády bylo pomocí reforem snížit schodek BÚ a samozřejmě přilákat zahraniční investory a tím zvýšit příliv zahraničních investic do země. Nakonec se podařilo přilákat zahraniční investory do země, nicméně díky reformám došlo k propouštění zaměstnanců a tudíž k nárůstu nezaměstnanosti, ale došlo i k růstu inflace, což je možné sledovat i z tabulky číslo 3.

Co se týče inflace, tak v průběhu 90. let byla relativně vysoká, a to zejména kvůli střídavému stimulačnímu a restriktivnímu úsilí ze strany rumunské vlády a díky rozsáhlé finanční nedisciplinovanosti. To se v průběhu času projevilo například vysokým deficitem rozpočtu, kumulací dluhů a rostoucí mzdy převyšovaly růst produktivity práce. Podle tabulky

⁵³ International Monetary Fund. *Bulgaria: Recent Economic Developments and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1999/cr9926.pdf>

č. 3 lze pozorovat, že inflace v roce 1997 dosahovala až třiciferných hodnot. Podle dostupných dat ze Světové banky se roční růst inflace cen pohybuje pod deseti procenty teprve od roku 2005.⁵⁴

Nezaměstnanost byla v porovnávaných letech v Rumunsku o několik procent nižší než v Bulharsku a držela se v období transformace kolem 10 %. Relativně nízkou nezaměstnanost si drží Rumunsko i nadále, neboť nejaktuálnější data ze srpna roku 2018 ukazují, že míra nezaměstnanosti byla pouhá 4,3 % a stále se daří míru nezaměstnanosti snižovat.⁵⁵ V 90. letech byla obchodní bilance záporná, neboť Rumunsko nebylo soběstačné a tak muselo dovážet více zboží ze zahraničí.⁵⁶ To zapříčinilo, že BÚ platební bilance byl v deficitu, avšak jak je možné sledovat z tabulky č. 3, deficit BÚ se začal postupně snižovat, což způsobilo zlepšení obchodní bilance, kdy došlo k mírnému nárůstu exportu a naopak poklesu importu.⁵⁷ V období transformace byl zaznamenán i velmi malý příliv kapitálu, a to zejména investic. Díky tomu se samozřejmě navyšoval i zahraniční dluh země.

Tabulka 3 - Rumunsko a makroekonomický vývoj 1997-2000

	1997	1998	1999	2000
Růst HDP (v %)	-6,9	-5,4	-3,2	1,6
Míra inflace (v %)	154,8	59,1	45,8	46,2
Nezaměstnanost (v %)	7,2	9,2	11,3	10,9
Saldo veřejných rozpočtů (% HDP)	-3,6	-2,8	-2,6	-3,6
BÚ platební bilance (v % HDP)	-5,8	-6,9	-3,5	-3,6

Zdroj: KARPOVÁ, Eva. *Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v letech 1991 až 2003*. 2. Vyd. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0804-4, <https://data.worldbank.org/>, vlastní zpracování.

2.3.3 Chorvatsko

Jak je možné sledovat, tak se Chorvatsko potýkalo s kladným růstem HDP, v roce 1999 nastal propad HDP na -0,9 %, avšak v roce 2000 došlo opět k růstu. V porovnání s Bulharskem

⁵⁴ The World Bank. *Inflation, consumer prices (annual %)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=RO>

⁵⁵ Česká spořitelna: Knowledge Centre České spořitelny. *Rumunsko* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_staty/EEN_staty_CSAS/1810_Rumunsko_AMSP.pdf

⁵⁶ International Monetary Fund. *Romania: Selected Issues and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2001/cr0116.pdf>

⁵⁷ International Monetary Fund. *Romania: Selected Issues and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2001/cr0116.pdf>

a Rumunskem mělo nejslibnější růst HDP. Nicméně záporná čísla byla u HDP zaznamenána do roku 1993, poté se růst HDP začal stabilizovat a to díky stabilizačnímu programu a výraznější nárůst HDP byl zaznamenán až v roce 1997, a to přes 6 %.⁵⁸ Chorvatsko již nesužovaly válečné konflikty a ekonomika se začala zotavovat, což signalizuje i růst HDP přes 6 %. Co se týče inflace, tak Chorvatsko mělo mezi lety 1989 až 1994 jednu z nejvyšších mír inflace, nicméně již v roce 1995 a dále dosahovala míra inflace jednociferných hodnot a pohybovala se průměrně pod hranicí 5 %.⁵⁹ Dalším indikátorem je míra nezaměstnanosti, která byla již vysoká ještě před samotným rozpadem Jugoslávie a v roce 1990 byla míra nezaměstnanosti přes 9 %.⁶⁰

V průběhu 90. let, kdy v Chorvatsku probíhal válečný konflikt, se míra nezaměstnanosti ještě více zvýšila a například na počátku konfliktu, tedy v roce 1991 dosahovala míra nezaměstnanosti kolem 11 %.⁶¹ Vyšší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána i další roky. Avšak i po skončení konfliktu na chorvatském území se míra nezaměstnanosti stále zvyšovala. Jak je zřejmé z tabulky č. 4, tak v roce 1999 byla míra nezaměstnanosti dokonce 13,5 % a v roce 2000 dokonce 16,1 %. Míru nezaměstnanosti se nepodařilo chorvatské vládě snížit i přes již ukončený vojenský konflikt, kdy jedno z vysvětlení vysoké míry nezaměstnanosti může být, že bývalí vojáci se po skončení války museli vrátit k běžnému povolání, což mnohdy mohlo představovat problém. Co se týče pracovního trhu, tak převládal sektor služeb, ostatně jako u ostatních zbývajících zemí EU. Po skončení konfliktu došlo k rozvoji sektoru služeb, avšak vytváření nových pracovních míst v tomto sektoru nestačilo na pokrytí zanikajících míst v jiných sektorech.⁶²

Je zřejmé, že příliv zahraničních investic v průběhu 90. let byl zcela minimální. Avšak od roku 1996 došlo k růstu PZI do země, další nárůst byl zaznamenán v letech 2005 až 2007 a v roce 2013.⁶³ Mnoho chorvatských firem se potýkalo se špatnou finanční situací, neboť samotné chorvatské banky se potýkaly s finančními problémy a nebyly schopné poskytovat finanční prostředky na podporu chorvatských firem. Nedostatek domácího kapitálu způsoboval

⁵⁸ KOPAL, PH.D., Marija a Kristina AFRIC. *Restructuring economy in transition - the case of Croatia*. Pula, Croatia, 1998. Akademická práce. University of Rijeka.

⁵⁹ The World Bank. *Inflation, consumer prices (annual %)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=HR>

⁶⁰ BLEJER, Mario a Marco ŠKREB. *Transition: The First Decade*. Massachusetts: The MIT Press, 2001. ISBN 0-262-02505-1.

⁶¹ The World Bank. *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=HR&page=3>

⁶² VUJČIĆ, Boris. *Structural Changes in Employment: Where We Are, How We Got There and Where Are We Going To?* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.hnb.hr/publikac/istrazivanja/employ.htm>

⁶³ The World Bank. *Foreign direct investment, net inflows (% of GDP)* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?locations=HR>

značné problémy, které se začaly podepisovat na zpracovatelském průmyslu, který začal zaostávat.

Stejně jako předchozí země, tak i Chorvatsko se potýkalo s deficitem BÚ. Obchodní bilance BÚ byla v 90. letech záporná, neboť dovoz dlouhodobě převyšoval vývoz. Příčinou nízké úrovně exportu byl slabý turismus a fakt, že Chorvatsko bylo v průběhu konfliktu zcela nesoběstačné a bylo závislé na dovozu, jelikož nebylo schopno samo něco vyprodukovat.

Tabulka 4 - Chorvatsko a makroekonomický vývoj 1997-2000

	1997	1998	1999	2000
Růst HDP (v %)	6,6	1,8	-0,9	3,7
Míra inflace (v %)	4,2	6,4	4,0	4,6
Nezaměstnanost (v %)	9,9	11,4	13,5	16,1
Saldo veřejných rozpočtů (% HDP)	-1,2	0,49	N/A	N/A
BÚ platební bilance (v % HDP)	-10,5	-5,4	-6,4	-2,3

Zdroj: <https://www.worldbank.org/> ; <https://ec.europa.eu/eurostat>, zpracování vlastní

3 Makroekonomický vývoj po roce 2000

V této části práci půjde o zhodnocení jednotlivých ekonomik pomocí makroekonomických ukazatelů. Časové období bylo zvoleno od roku 2000 s důrazem na vývoj po roce 2007 až po současnost. Toto časové rozhraní bylo vybráno z důvodu toho, že právě v roce 2007 se Bulharsko a Rumunsko staly členy EU. Dále toto časové období bylo vybráno z důvodu, aby bylo vidět, jak se v průběhu členství v EU zlepšil či zhoršil ekonomický vývoj.

Tyto ekonomiky spojuje členství v RVHP, což se na daných zemích celkem negativně podepsalo a to zejména po hospodářské stránce, posléze si zároveň všechny země prošly transformačním procesem. Ekonomická situace států v období transformace je popsána v předchozí kapitole. Po značné obnově ekonomiky i hospodářství si země zažádaly o členství v EU, kde po splnění podmínek ze strany EU se nakonec všechny tři země staly členy. Kapitola pojednává o vývoji jednotlivých makroekonomických ukazatelů od roku 2007. Další společné pojítka těchto zemí byl negativní dopad hospodářské krize na jednotlivé ekonomiky. K oživení ekonomik docházelo u těchto zemí velice pomalu a u některých ekonomických ukazatelů se stále nepodařilo dosáhnout předkrizového stavu.

V následujících kapitolách bude analyzována makroekonomická situace Chorvatska, Rumunska a Bulharska.

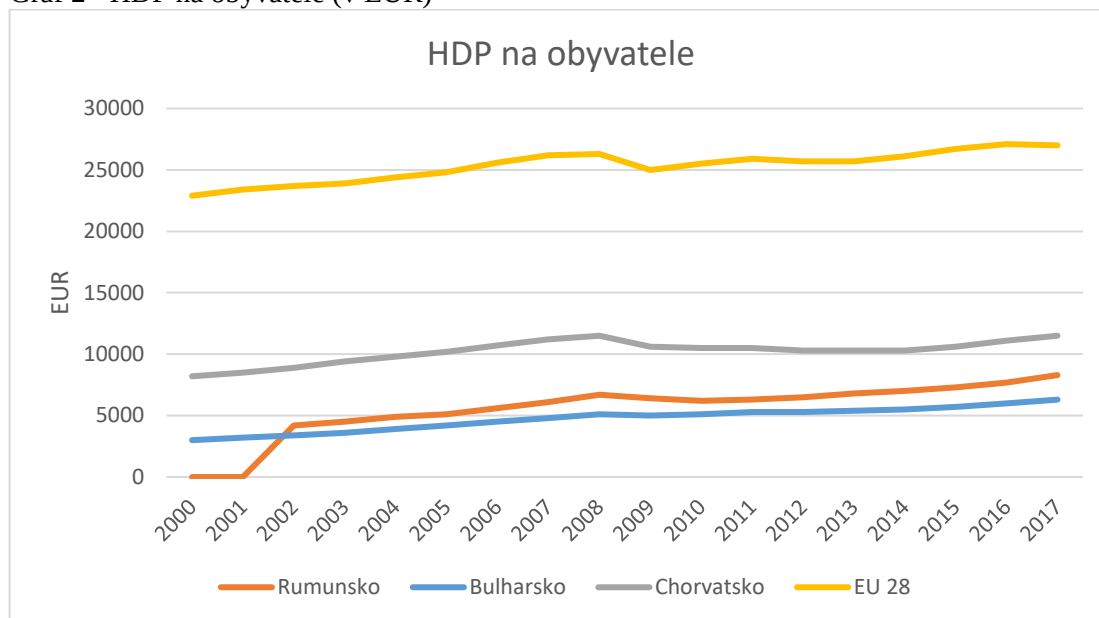
3.1 HDP

Následující kapitola se bude věnovat hrubému domácímu produktu. Kromě vývoje růstu HDP, bude tato kapitola také věnována skladbě HDP v jednotlivých zemích. Hrubý domácí produkt je jeden ze základních ukazatelů velikosti ekonomiky, zároveň ukazuje hospodářský růst a hospodářské postavení země. HDP na obyvatele se často využívá jako základní ukazatel životní úrovně daného regionu či samotné země. Jak již bylo zmíněno v teoretické části, HDP se počítá pomocí tří hlavních metod – výdajová, výrobková a důchodová metoda. Pro srovnání jednotlivých HDP v mezinárodním měřítku se využívají koeficienty parity kupní síly (dále jako „PPP“), které představují poměr cen v jednotlivých národních měnách za totožné výrobky či služby v různých státech.⁶⁴ Pomocí PPP se jednotlivé HDP přepočítávají na standard kupní síly (dále jako „PPS“), což je uměle vytvořená měnová jednotka, která se používá k vyjádření objemu ekonomických ukazatelů v mezinárodním

⁶⁴ Český statistický úřad. *PPP parita kupní síly (Purchasing Power Parity)* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program

srovnání.⁶⁵ Dále je HDP využíváno jako jedno z klíčových kritérií, které má sloužit k přidělování peněz ze strukturálních fondů.⁶⁶

Graf 2 - HDP na obyvatele (v EUR)

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_08_10&plugin=1, vlastní zpracování

V grafu č. 2 je možné vidět shrnutí HDP na obyvatele pro jednotlivé srovnávané státy od roku 2000 až do roku 2017. Do grafu je zahrnut i celkový HDP na obyvatele pro celkovou Evropskou unii, která čítá celkově 28 evropských států. Pomocí ukazatele HDP na obyvatele můžeme sledovat výkon ekonomiky za jednotlivé roky. Hned na první pohled je zřejmé, že státy Chorvatsko, Bulharsko a Rumunsko velmi zaostávají za průměrem EU. Nejvíce zaostávající zemí je Bulharsko, jehož hodnota HDP sice pozvolna každoročně roste, jak je možné vidět z grafu č. 2, avšak hodnota HDP na obyvatele za rok 2017 činila pouhých 6300 EUR, což je nejmenší hodnota z celé EU. Bulharsko se celkově řadí mezi nejchudší stát EU, což dokazuje i HDP na obyvatele založený na paritě kupní síly, který v tomto případě činí 49 % průměru EU za rok 2017.⁶⁷ Tato hodnota se ale každoročně navyšuje, neboť ještě v roce 2006 činil HDP na obyvatele pouhých 37 % průměru EU, což byla nejnižší dosažená hodnota

⁶⁵ Český statistický úřad. *Evropský srovnávací program* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program

⁶⁶ Eurostat. *HDP na obyvatele, spotřeba na obyvatele a indexy cenové hladiny* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices/cs&oldid=151954

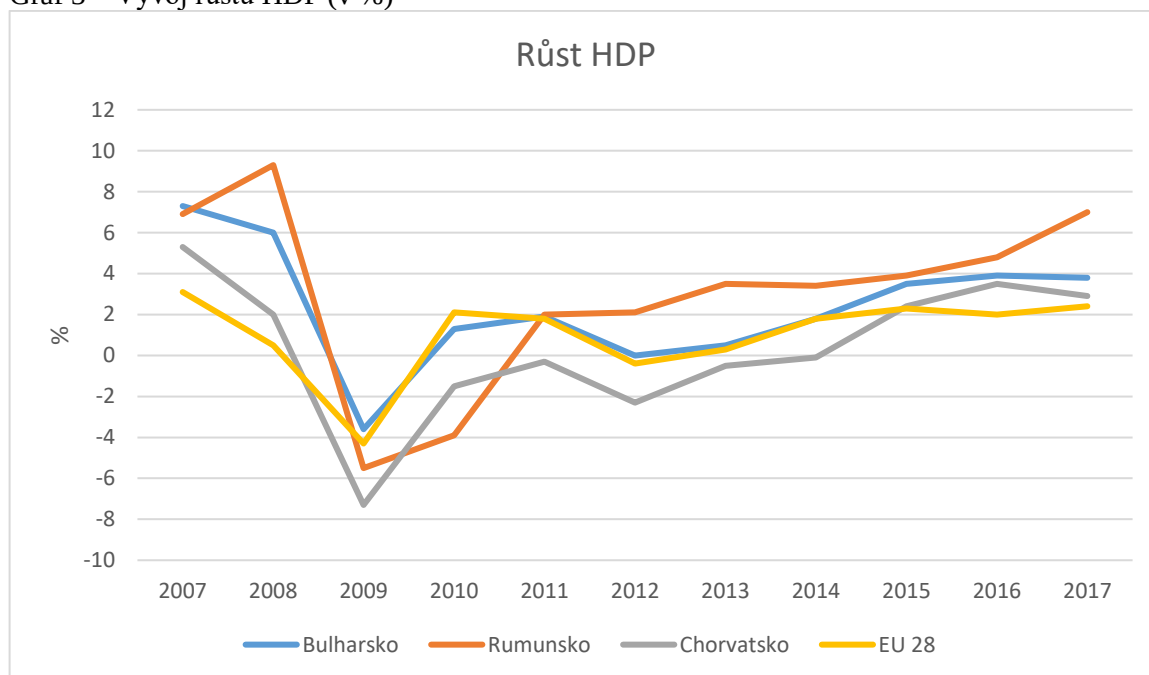
⁶⁷ Eurostat. *GDP per capita in PPS* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

ze všech států EU, nižší hodnotu pak měly už pouze státy Balkánu, jako je Albánie či Bosna a Hercegovina. Dle grafu je zřejmé, že ačkoliv je Bulharsko nejchudším státem EU, tak je následováno Rumunskem, které mělo od roku 2002 o poznání vyšší hodnotu HDP na obyvatele vyjma roku 2000 a 2001, kdy nebyla data dostupná. V posledním dostupném roce činil rumunský HDP na obyvatele 8300 EUR, což je o dva tisíce EUR více než bulharský HDP ve stejném roce. HDP založený na paritě kupní síly dosáhl v roce 2017 celkem 63 % průměru EU, což je o 14 % více než Bulharsko. Z grafu je dále zřejmé, že z porovnávaných států je na tom nejlépe Chorvatsko, jehož HDP na obyvatele v posledním dostupném roce činilo 11500 EUR. Co se týče HDP na obyvatele dle parity kupní síly, tak to tvořilo zhruba 62 % průměru EU za rok 2017.⁶⁸ V grafu č. 2 lze vidět mírné snížení v roce 2008. Toto snížení lze sledovat u všech států a bylo způsobeno krizí, kdy došlo ke zpomalení výkonnosti všech ekonomik.

Je zřejmé, že podle HDP se všechny porovnávané státy drží v dolní polovině v porovnání s ostatními evropskými státy. Lze tedy říci, že se jedná o nejchudší státy EU, neboť HDP na obyvatele je menší než 65 % průměru EU. V minulosti byl problém daleko větší, neboť se všechny státy pohybovaly pod hranicí 50 % průměru EU. Pro srovnání například v roce 2017 bylo HDP na obyvatele pro Českou republiku v poměru k celé EU na 89 %, bylo tak lepší než Polsko, Maďarsko, Slovensko a samozřejmě lepší než porovnávané státy – Bulharsko, Chorvatsko a Rumunsko.

⁶⁸ Eurostat. *GDP per capita in PPS* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

Graf 3 – Vývoj růstu HDP (v %)

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_08_10&plugin=1, vlastní zpracování

V grafu č. 3 je možné sledovat vývoj růstu HDP od roku 2007 až do roku 2017 pro porovnávané státy a zároveň pro EU jako celek. V roce 2008 nastal pokles HDP u všech sledovaných států, ale i u samotné EU, neboť všechny státy zasáhla světová finanční krize, došlo ke zpomalení ekonomik a to se podepsalo právě na výrazném poklesu HDP. Před krizí největší nárůst zaznamenalo Rumunsko, a to s růstem HDP 9,3 %, poté následoval prudký propad, jehož příčinou byla světová krize. Z porovnávaných zemí má nejvyšší růst HDP právě Rumunsko, a to před krizí, ale i po krizi, kdy došlo k rychlému zotavení ekonomiky. Už v roce 2013 byl růst HDP kolem 3,5 % oproti Bulharsku a Chorvatsku, jejichž růst byl jen kolem 0,4 %. Podobný růst byl zaznamenán i u EU. U všech porovnávaných států včetně EU je možný vidět pozvolný růst HDP až do roku 2017. Podle prognózy evropské komise na rok 2019 a 2020 se bude růst HDP v EU postupně zmírňovat a to zejména kvůli několika faktorům. Na výkon evropské ekonomiky či ekonomik jednotlivých států může mít nepříznivý vliv například globální nejistota či stále se zvyšující se napětí v mezinárodních obchodních vztazích, a to zejména v napjatém obchodním vztahu mezi USA a Čínou. Další faktor, který může negativně ovlivnit růst HDP v nadcházejících letech, je růst cen ropy. Avšak samotnou ekonomiku můžou také negativně ovlivnit interní faktory (vnitropolitický vývoj, nestabilita, špatná hospodářská politika).

V tabulce č. 5 je vyjádřen podíl jednotlivých složek výdajové metody na celkovém HDP za rok 2017, tyto hodnoty jsou pro lepší představu graficky zobrazeny v grafu č. 4. Přesněji se jedná o procentuální vyjádření jednotlivých položek na celkovém HDP.

Tabulka 5 – Podíl jednotlivých složek na celkovém HDP

2017	Bulharsko	Rumunsko	Chorvatsko	Česká republika
Spotřeba domácností	60,6	63,1	57,3	47,4
Spotřeba vlády	15,6	15,7	19,5	19,2
Tvorba hrubého kapitálu	18,5	22,4	20,1	24,8
Vývoz zboží a služeb	67,4	41,5	51,1	79,7
Dovoz zboží a služeb	63,7	43,7	48,8	72,2

Zdroj: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-performance-country_en, vlastní zpracování

Jak je vidět v grafu č. 4, tak v roce 2017 se podílela spotřeba domácností zhruba 60 % na celkovém HDP u všech tří států. Nejvíce to bylo u Rumunska, kde se domácí spotřeba podílela 63 % na celkovém HDP, následovalo Bulharsko s 60 % a Chorvatsko s 57 %. Pokud se spotřeba domácností porovná také s Českou republikou, tak je z grafu zřejmé, že domácí spotřeba se podílí na celkovém HDP pouze 47 %, což je nejméně z porovnávaných států. Co se týče spotřeby domácností, tak u Bulharska v rozmezí 1999-2014 rostla průměrně o 4,8 %. Od této doby se růst spotřeby domácností pohybuje v rozmezí 3,6 – 4,5 %. Spotřeba domácností v Rumunsku průměrně rostla za období 1999-2014 zhruba o 4,7 %. Od roku 2014 spotřeba domácností stále roste a v roce 2017 se jednalo o 10 % nárůst v porovnání s předchozím rokem. Lze říci, že spotřeba domácností v Rumunsku roste nejrychleji v porovnání s Bulharskem a také Chorvatskem. U Chorvatska je zaznamenán zatím nejslabší růst ze tří porovnávaných států. Mezi lety 1999-2014 rostla spotřeba domácností průměrně o 1,2 %. V roce 2016 vzrostla spotřeba o 3,5 % a o rok později o 3,6 %. Výhledy na další roky předpovídají podobný růst spotřeby jako doposud.⁶⁹

Co se týče vládních výdajů tak ty tvořily zhruba 15 – 20 % HDP u jednotlivých států. Jak lze vidět v grafu, tak největší vládní výdaje v procentech ze tří porovnávaných zemí mělo

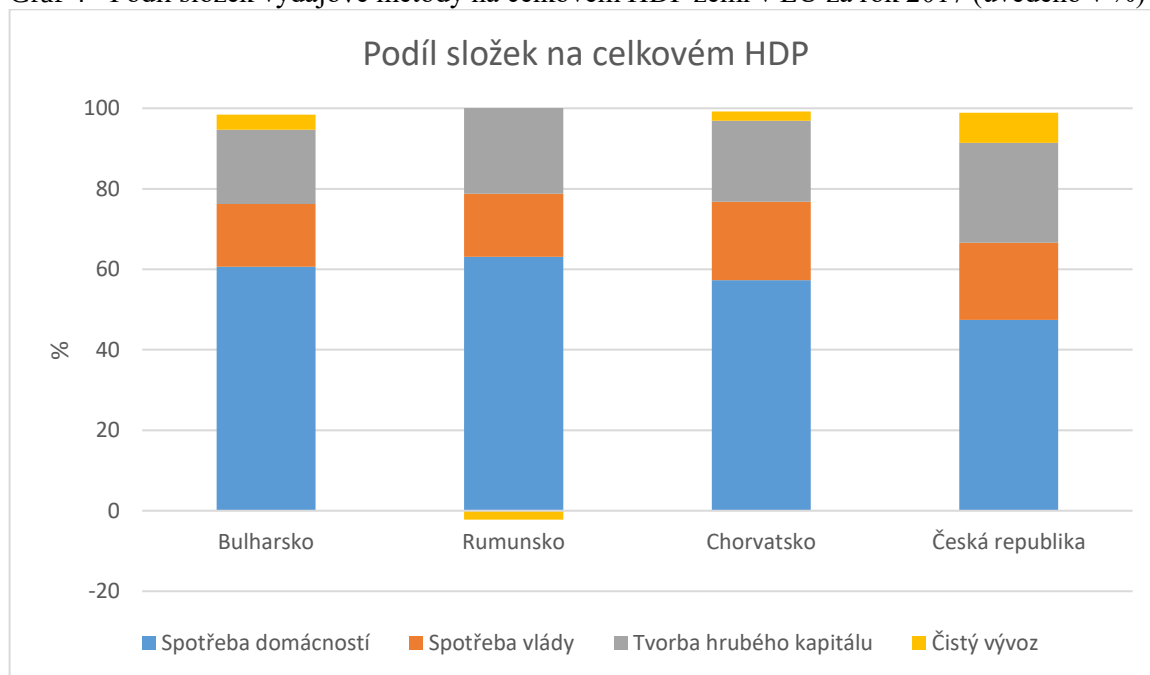
⁶⁹ European Commission. *Croatia: Moderate growth under external pressures* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_hr_en.pdf

Chorvatsko a to zhruba 19 %. Pro představu vládní výdaje České republiky tvořily 19,2 % HDP v roce 2017, což bylo podobné jako u Rumunska.

Tvorba hrubého domácího kapitálu se na celkovém HDP u států podílela mezi 18 – 22 %. Největší tvorbu hrubého kapitálu mělo Rumunsko a to ve výši 22 % a naopak nejmenší tvorbu hrubého kapitálu z porovnaných států mělo Bulharsko ve výši 18 %. Pro představu hrubý kapitál ČR se podílel 24,8 % na celkovém HDP země.

Jako poslední složka výdajové metody na celkovém HDP je čistý export. Například Bulharsko s Chorvatskem mělo kladný čistý export, naopak Rumunsko mělo v roce 2017 záporný čistý export. Všechny tyto země pojilo, že čistý export se podílel jen velmi malým procentem na tvorbě HDP. V případě Bulharska tvořil čistý export 3,7 % a jednalo se o nejmenší položku, která se podílela na tvorbě HDP. U Rumunska byl v roce 2017 čistý export záporný, a to ve výši -2,2 % a v případě Chorvatska byl čistý export kladný ve výši 2,3 %. Stejně jako u Bulharska se jednalo o nejmenší položku na tvorbě HDP. Pro porovnání čistý export České republiky byl ve výši 7,5 %.

Graf 4 - Podíl složek výdajové metody na celkovém HDP zemí v EU za rok 2017 (uvedeno v %)

Zdroj: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-performance-country_en, vlastní zpracování

3.1.1 Produktivita práce

Následující tabulka porovnává tři vybrané státy EU s průměrem Evropské unie. V tabulce je vidět přehled produktivity práce v Bulharsku, Chorvatsku a Rumunsku v letech 2007 až 2017. Po

vstupu do EU, země východního bloku začínaly v situaci, kdy byly na úrovni 40 % průměru EU. Jednalo se o průměrnou hodnotu produktivity. Jak je možné vidět z tabulky č. 6, tak se produktivita práce u Bulharska během deseti let dostala na úroveň necelých 50 % průměru EU, ale během deseti let se nedokázali dostat o úroveň dvacet procentních bodů. Navíc po roce 2012 je vidět u Bulharska stagnace produktivity práce.

Co se týče úrovně produktivity práce Rumunska, tak ta je v porovnání o něco lepší než u Bulharska. V roce 2007 byla produktivita práce na úrovni 44 % průměru EU a během deseti let produktivita mírně rostla a v roce 2017 se dostala na úroveň 65 % průměru EU. Během deseti let se produktivita práce zvýšila o dvacet procentních bodů. Nicméně i přesto se produktivita práce řadí mezi nejnižší v EU.

Naopak odlišná situace tomu byla v případě Chorvatska. Chorvaté vstupovali do EU za lepší situace, kdy produktivita práce dosahovala 73 % úrovně průměru EU. Nicméně od roku 2014 produktivita poklesla a drží se na úrovni 70 %. Chorvatsko vykazuje nejmenší proces konvergence.

Tabulka 6 - Produktivita práce (EU28 = 100)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bulharsko	37,6	39,3	39,4	41,2	42,1	43,5	42,7	43,8	44,0	45,3	45,5
Rumunsko	44,3	51,4	51,7	50,4	51,2	55,4	56,0	56,5	58,4	63,0	65,2
Chorvatsko	69,4	70,4	68,4	67,2	70,1	72,3	73,4	70,6	70,5	72,3	71,9

Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem160&plugin=1>, vlastní zpracování

Růst produktivity je základ pro růst mezd a tím i růst životní úrovně. V případě, že je růst mezd vyšší než produktivita, tak země ztrácí konkurenceschopnost. Pokud se podíváme na období 2000-2008, tak u Bulharska a Rumunska kumulovaný růst mezd převyšoval růst produktivity. Naopak u Chorvatska za stejné období byl růst produktivity vyšší než růst mezd. Co se týče v období 2008-2017, tak u Bulharska stále převládal kumulovaný růst mezd nad produktivitou. Naopak u Rumunska a Chorvatska převládala produktivita nad růstem mezd.⁷⁰

Pro vývoj produktivity práce byl použit ukazatel HDP na počet odpracovaných hodin. Růst produktivity práce je v tabulce č. 7 pro jednotlivé země a zároveň jako celek EU. Z tabulky je vidět růst produktivity za jednotlivá období. U porovnávaných států je vidět, že produktivita roste nadprůměrným tempem než průměr EU a mnohdy rychleji než jednotlivé státy EU. To je způsobeno hlavně tím, že se tyto státy nacházely na nižší úrovni. V porovnání s ostatními státy EU lze říci, že ačkoliv tyto státy mají nejnižší úroveň produktivity, tak rostou nejrychleji. Jedná se hlavně o země, které do EU přistoupily v roce 2004 a 2007. Pokud se ale

⁷⁰ European Commission. *Labour Market and Wage Developments in Europe: Annual Review 2018* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=20229&langId=en>

vzájemně porovnají státy mezi sebou, tak se dojde k závěru, že nejsilnější růst má Rumunsko s Bulharskem a naopak Chorvatsko má z těchto států naopak nejslabší růst produktivity.

Tabulka 7 - Růst produktivity práce (HDP/počet odpracovaných hodin, roční průměr, uvedeno v %)

	2000-07	2010-2017	2016	2017	2018	2019*
EU28	1,8	1,1	0,6	1,3	0,7	0,9
Bulharsko	4,5	2,9	3,5	2,0	3,1	3,3
Rumunsko	7,5	4,0	4,6	4,2	3,8	4,3
Chorvatsko	3,1	2,2	2,8	1,3	0,3	0,7

Zdroj: https://www.conference-board.org/retrievefile.cfm?filename=TED_ProductivityBrief_20191.pdf&type=subsite, vlastní zpracování

Jak je možné sledovat u Bulharska, tak země vykazovala během let růst produktivity, avšak růst mezd vykazoval během daného období vyšší růst mezd, což mělo za následek ztrátu konkurenceschopnosti země. Zatímco v roce 2012 dosahoval růst produktivity 2,6 %, růst mezd dosahoval 4,0 %. Nejvýraznější změny byly zaznamenány za poslední rok, kdy růst produktivity byl kolem 3 %, ale růst mezd zaznamenal růst přes sedm procentních bodů.

V případě Rumunska rostla produktivita od roku 2010 rychleji než růst mezd, avšak pozvolna se růst mezd začal dotahovat na růst produktivity a od roku 2014 opět růst mezd převyšuje růst produktivity. Pro porovnání v roce 2016 rostla produktivita práce tempem 3,8 % a růst mezd značně převýšil růst produktivity. Růst mezd rostl v roce 2016 přes 10 %.

Naopak u Chorvatska mírně převyšoval růst produktivity práce nad růstem mezd, pokud tomu bylo naopak, tak se jednalo jen o malý rozdíl. V roce 2016 byl růst produktivity práce kolem 2,8 %, jak je vidět v tabulce a růst mezd zaznamenal růst kolem 2,5 %. Od roku 2017 došlo k mírnému růstu mezd nad produktivitou práce.⁷¹

⁷¹ European Commission. *Statistical Annex of European Economy: Autumn 2018* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/saee_autumn_2018_en.pdf

3.1.2 Chorvatsko

Tabulka 8 - Vývoj HDP v Chorvatsku v období 2007-2017

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tempo růstu HDP	5,3	2,0	-7,3	-1,5	-0,3	-2,3	-0,5	-0,1	2,4	3,5	2,9
HDP na obyv. (EUR)	11200	11500	10600	10500	10500	10300	10300	10300	10700	11100	11500
HDP v běžných cenách (mil. EUR)	43946	48139	45145	45155	44826	43982	43779	43431	44605	46639	48989

Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat>, vlastní zpracování

Tabulka č. 8 ukazuje vývoj HDP, jak v běžných cenách, tak i na jednoho obyvatele v letech 2007 až 2017. V roce 2009 zasáhla ekonomiku světová krize a nastal propad HDP, což se projevilo v poklesu HDP i negativním tempem růstu. Jak je ale možné z grafu i z tabulky vidět, tak po vstupu do EU se tempo růstu HDP stále zrychluje, výjimkou je poslední rok 2017, kdy došlo k mírnému poklesu. Toto zpomalení bylo způsobeno zejména zápornou hodnotou čistého exportu, neboť vývoz zboží klesl a naopak růst dovozu zboží a služeb razantně zrychlil.⁷² Co se týče spotřeby domácností, tak ta nadále zůstává silná vzhledem k rostoucí zaměstnanosti a růstu mezd a relativně nízké nezaměstnanosti. A jak již bylo zmíněno výše, tak se spotřeba domácností podílí nejvíce na celkové tvorbě HDP. Došlo také k mírnému růstu investic a to hlavně ve veřejném sektoru a díky financování ze strany EU.

Růst je možné sledovat i u HDP na jednoho obyvatele a u HDP v běžných cenách. V roce 2007 byl růst chorvatského HDP 5,3 %, v roce 2008 to byla už pouze 2 % a v roce 2009, kdy se plně projevila světová a finanční krize se chorvatská ekonomika propadla na -7,3 %. Chorvatsko se velice pomalu začalo zotavovat z finanční krize, navíc je možné z tabulky č. 8 pozorovat, že ke kladnému tempu růstu HDP došlo až v roce 2015. V roce 2010 a 2011 se chorvatská ekonomika lehce zotavila a došlo k lehkému zmírnění HDP na -1,5 a -0,3 %, avšak z tabulky lze vidět, že v roce 2012 došlo opět k zápornému trendu a HDP se propadlo na -2,3 %. O rok později došlo opět k dalšímu zmírnění HDP na -0,5 %.

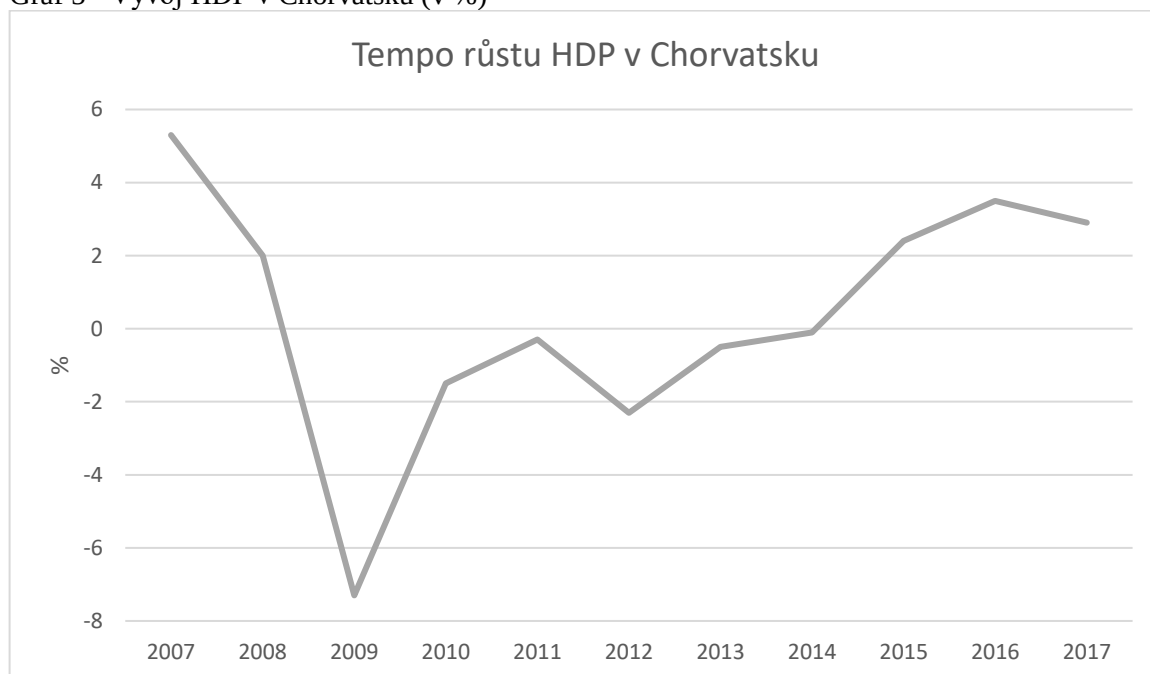
Dle dostupných dat z tabulky č. 8 týkající se tempa růstu HDP je vidět, že od roku 2009 docházelo opakovaně k poklesu HDP až do roku 2014. Příčina této recese byla zapříčiněna fiskální politikou vlády, která se dostala k moci v roce 2011. Vláda pokračovala v programu veřejných financí, který zahájila předešlá chorvatská vláda. Vláda snížila daňovou zátěž

⁷² European Commission. *Croatia: Moderate growth under external pressures* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_hr_en.pdf

společně s příspěvky do sociálního systému a tím pomohla zefektivnit pracovní trh. Zároveň se nová vláda zapříčinila k tomu, aby došlo ke snížení struktury veřejných výdajů a to na nejnižší možnou úroveň, což se negativně podepsalo na ekonomickém potenciálu Chorvatska a zároveň došlo ke snížení kupní síly.

V roce 1999 došlo v Chorvatsku k výraznému zlomu, kdy došlo k významné změně chorvatské vlády a tím se dostalo z mezinárodní separace. Chorvatsko se zároveň stalo členem v mezinárodních organizacích – WTO a CEFTA. Začlenění Chorvatska do těchto mezinárodních organizací mělo za následek zvýšení mezinárodního obchodu i zvýšení přímých zahraničních investic (dále jako „PZI“).

Graf 5 - Vývoj HDP v Chorvatsku (v %)

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_08_10&plugin=1, vlastní zpracování

V grafu č. 5 je možné vidět vývoj tempa růstu HDP v letech 2007 až 2017. Jedná se o procentuální změny v porovnání s předchozím rokem. V roce 2007 byl růst chorvatského HDP 5,3 %, v roce 2008 to bylo už pouze 2 % a v roce 2009, kdy se plně projevila světová a finanční krize se chorvatská ekonomika propadla o 7,3 % oproti roku 2008. V následujících letech měla chorvatská ekonomika stále záporné tempo růstu HDP, avšak tempo růstu již nabíralo menších záporných hodnot než v roce 2009. Kladného tempa růstu HDP se chorvatská ekonomika dočkala až v roce 2015, kdy tempo růstu HDP se zvýšilo o 2,4 % a zároveň prvních kladných hodnot od roku 2009. Je možné sledovat, že vstupem Chorvatska do EU v roce 2013 se tempo růstu i samotné HDP každoročně zvyšuje.

3.1.3 Rumunsko

Tabulka 9 - Vývoj HDP v Rumunsku

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tempo růstu HDP	6,9	9,3	-5,5	-3,9	2,0	2,1	3,5	3,4	3,9	4,8	7,3
HDP na obyv.	6100	6700	6400	6200	6300	6500	6800	7000	7300	7700	8300
HDP v běžných cenách (mil. EUR)	127632	146591	125214	125408	131925	133147	143801	150458	160297	170393	187939

Zdroj: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, vlastní zpracování

Rumunsko je členem EU od roku 2007. Právě od tohoto data je možné sledovat, že rumunské ekonomice se daří, neboť do roku 2017 má kladné tempo růstu HDP. Výjimku tvoří pouze roky 2009 a 2010, kdy byly ekonomiky světa zasaženy finanční krizí, a právě v těchto letech došlo k poklesu tempa růstu HDP a došlo k propadu zhruba o 6 %. Od roku 2011 je tempo růstu HDP opět v kladných číslech. Za poslední rok došlo k nárůstu HDP o 2,5 % tzn. růst HDP byl ve výši 7,3 %, což je za posledních 10 let nejvyšší nárůst rumunského HDP a v roce 2017 se stalo nejrychleji rostoucí ekonomikou EU, hned po Irsku. Za tímto nárůstem a každoročně se zvyšujícím HDP, i když pouze mírným tempem stojí zejména vysoká domácí spotřeba, které mimo jiné také pomohla fiskální politika, která zvyšovala mzdy. Díky vstupu do EU se začala ekonomika otevírat a tím se zvýšily investice, došlo k modernizaci v sektoru zemědělství a stavebnictví.⁷³ Hlavním motorem růstu HDP je už po několik let hlavně domácí spotřeba, avšak růst je zpomalován negativním příspěvkem čistého exportu.⁷⁴ Sice dochází k růstu exportu, nicméně import stále převyšuje export. Podle předpovědi Evropské komise se očekává ochlazení růstu. Pro další roky dojde ke zpomalení spotřeby domácností a také dojde k oslabování dovozu a vývozu, nicméně by mělo dojít ke snížení negativního dopadu na růst HDP, protože růst dovozu by měl zpomalit značně více než růst vývozu.⁷⁵

Všeobecně lze říci, že vstup do EU pomohl částečně nastartovat rumunskou ekonomiku. Sice se rumunská ekonomika řadí mezi druhou nejchudší ekonomiku v celé EU, ale z grafu č. 6 a tabulky č. 9 je možné sledovat, jak se ekonomice stále více daří. Jak je možné

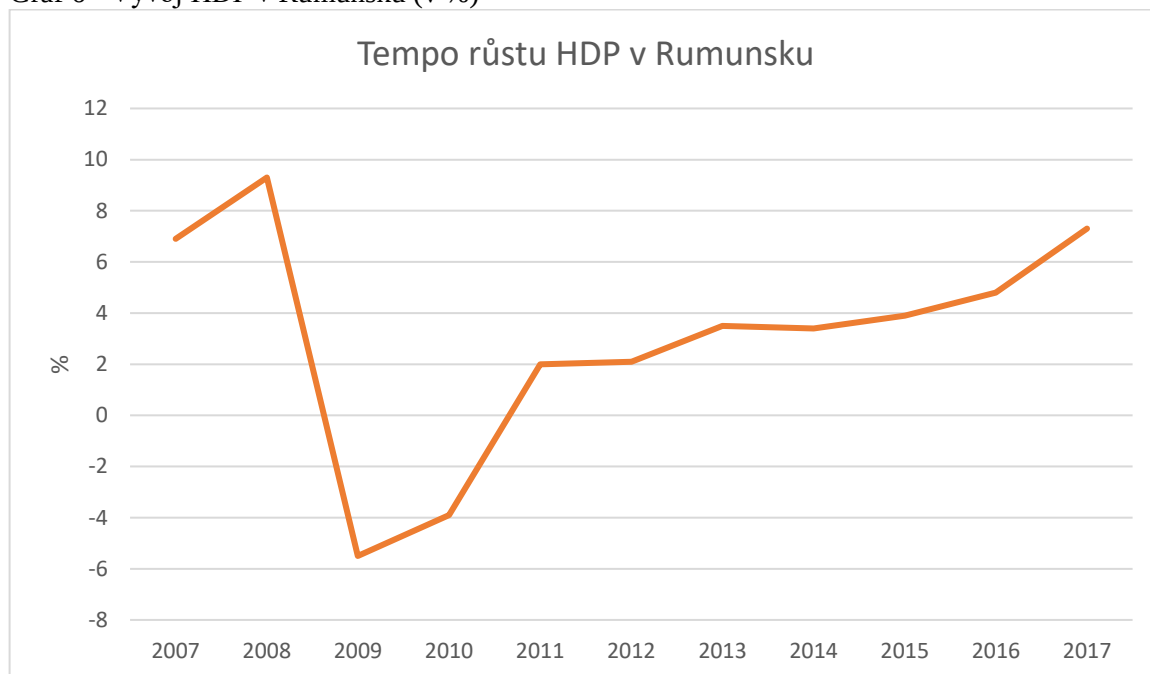
⁷³ Česká spořitelna: *Knowledge Centre České spořitelny*. Rumunsko [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_staty/EEN_staty_CSAS/1810_Rumunsko_AMSP.pdf

⁷⁴ The World Bank. *Romania* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://pubdocs.worldbank.org/en/273171492011110329/mpo-rou.pdf>

⁷⁵ European Commission. *Romania: Strong growth set to decelerate* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_ro_en.pdf

sledovat u HDP na obyvatele a u HDP v běžných cenách, tak i zde se rumunské ekonomice daří, neboť tyto typy HDP každoročně rostou.

Graf 6 - Vývoj HDP v Rumunsku (v %)

Zdroj: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, vlastní zpracování

3.1.4 Bulharsko

Tabulka 10 - Vývoj HDP v Bulharsku

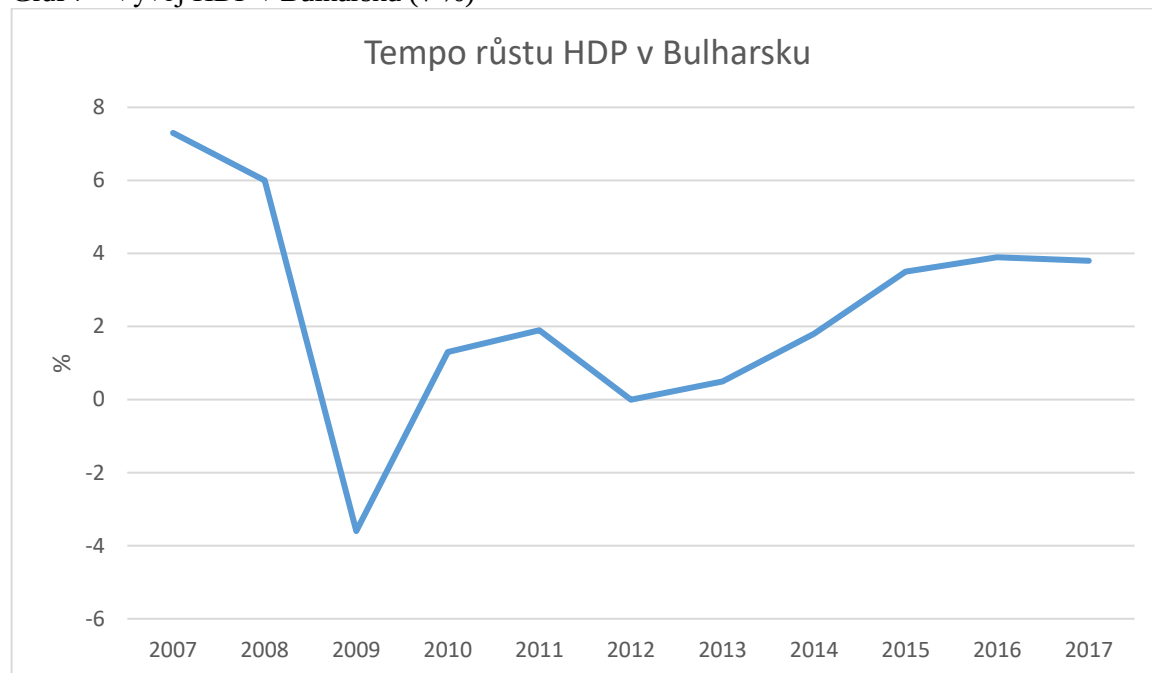
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Růst HDP	7,3	6,0	-3,6	1,3	1,9	0,0	0,5	1,8	3,5	3,9	3,8
HDP na obyv.	4800	5100	5000	5100	5300	5300	5400	5500	5700	6000	6300
HDP v běžných cenách (mil. EUR)	32449	37200	37318	38230	41292	41947	41858	42824	45288	48128	51663

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=sdg_08_10, vlastní zpracování

V roce 2007, kdy Bulharsko vstoupilo do EU, byl růst HDP přes 7 %. Kladný růst HDP byl zaznamenán mezi lety 2000 až 2007. Růst HDP byl poháněn růstem soukromé spotřeby bulharského obyvatelstva, investicemi a po vstupu do EU se na růstu HDP také podepsaly transfery z EU. V roce 2008 došlo k mírnému poklesu a HDP rostlo pouze o 6 %. Jako u všech sledovaných ekonomik, tak i Bulharsko zasáhla finanční krize, která se v roce 2009 podepsala na poklesu růstu HDP. Ke stabilizaci bulharské ekonomiky došlo v roce 2010, kdy HDP rostlo tempem 1,3 %. K růstu HDP během posledních pár let přispělo zlepšení čistého exportu,

vysoká domácí poptávka, ale také pozitivní vývoj na trhu práce, který byl doprovázen růstem mezd. Ke kladnému růstu HDP přispěly také silné domácí a soukromé investice. Největší zásluhu na růstu HDP měla vysoká domácí poptávka, ale také čisté exporty, které ale v roce 2017 a 2018 zasáhnul propad, což vedlo k negativnímu příspěvku k HDP.⁷⁶ Vývoz byl oslaben díky nižšímu vývozu do Turecka.⁷⁷ Dále díky silné spotřebě domácností došlo ke zvýšené poptávce po dovozu, což se také odrazilo v nárůstu dovozu zboží a služeb.

Graf 7 - Vývoj HDP v Bulharsku (v %)

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=sdg_08_10, vlastní zpracování

Jak je možné sledovat v grafu č. 7, tak razantní poklesy v růstu HDP byly způsobeny hospodářskou krizí a o pár let později se na poklesu podepsala také dluhová krize, která sužovala státy EU. I přesto, že se jedná o nejchudší stát celé Evropské unie podle HDP na obyvatele, lze z tabulky č. 10 vidět, že HDP na obyvatele a HDP v běžných cenách od roku 2007 rostou mírným tempem. Čeho si lze všimnout v grafu č. 7 je, že růst HDP začíná lehce stagnovat v posledních letech. Avšak podle předpovědi Evropské komise by mělo dojít

⁷⁶ The World Bank. *Bulgaria* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z:

<http://pubdocs.worldbank.org/en/477531492011100842/mpo-bgr.pdf>

⁷⁷ European Commission. *Bulgaria: Steady growth ahead* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_bg_en.pdf

k opětovnému zotavení hospodářského růstu, kterému by měl pomoci mimo jiné i zotavení vývozu.⁷⁸

3.2 Nezaměstnanost a trh práce

Míra nezaměstnanosti je dalším důležitým ekonomickým ukazatelem. Pokud dochází k růstu nezaměstnanosti, tak dochází ke ztrátě pravidelného příjmu pro jednotlivce a zároveň s rostoucí nezaměstnaností dochází k tlaku na zvýšení vládních výdajů a sociálních příspěvků a na snížení daní. Jestliže dojde k poklesu výkonnosti ekonomiky, tak se to zároveň projeví i v míře nezaměstnanosti, avšak s několika měsíčním zpožděním. Stejně časové zpoždění bude i v případě, pokud dojde k růstu výkonnosti ekonomiky, kdy by mělo dojít ke snížení míry nezaměstnanosti. Jak je možné vidět v tabulce níže, tak v době ekonomické krize se všechny státy potýkaly s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Jak je možné vidět v tabulce č. 11, tak v roce 2017 dosahuje EU nejnižší nezaměstnanosti, které dosahovala v roce 2007/2008 tj. před světovou krizí, i zbývající země měly nejnižší nezaměstnanost před krizí, a to v roce 2008. Co se týče samotného vývoje nezaměstnanosti, tak nejstabilnější míru nezaměstnanosti bez velkých výkyvů má Rumunsko. Rumunská míra nezaměstnanosti se pohybuje průměrně kolem 6-7 %, vyšší nezaměstnanost byla zaznamenána v 90. letech, kdy dosahovala 8 %. O poznání hůře je na tom Chorvatsko s Bulharskem. Ačkoliv v 90. letech se míra nezaměstnanosti pohybovala na úrovni 10 %, na přelomu tisíciletí došlo k nárůstu nezaměstnanosti až na 16 % a poté začala klesat až do roku 2008, kdy byla ekonomika zasažena hospodářskou krizí a míra nezaměstnanosti začala opět narůstat. Zásadní problém Chorvatska je, že ačkoliv ostatní evropské státy jako právě Rumunsko či Bulharsko už se dostaly na předkrizovou míru nezaměstnanosti, Chorvatsko se potýká se stále vysokou mírou nezaměstnanosti. U Bulharska dosahovala míra nezaměstnanosti v 90. letech průměrně 13 %. Na přelomu století došlo ještě k většímu nárůstu nezaměstnanosti než u Chorvatska, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala téměř 20 %, poté začala míra nezaměstnanosti klesat na rekordních 5,6 % v roce 2008. Za období 2000 až 2007 došlo k poklesu nezaměstnanosti až o devět procentních bodů, což se za stejné období také podařilo například Polsku, Lotyšsku, Estonsku či Litvě.

V roce 2008 a 2009 byly státy zasaženy hospodářskou krizí a tudíž byl zaznamenán nárůst míry nezaměstnanosti. Situace se na trhu práce nezlepšila ani v roce 2012 a prognóza

⁷⁸ European Commission. *Bulgaria: Steady growth ahead* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_bg_en.pdf

Evropské komise na další roky nebyla o moc příznivější. V roce 2012 bylo u dvanácti zemí EU zaznamenáno, že míra nezaměstnanosti přesáhla úroveň 10 %. Podle tabulky č. 11 do této kategorie spadaly všechny tři porovnávané státy. Vysoká míra nezaměstnanosti má negativní dopad na ekonomiku země i na samotného jedince. To má značný vliv například na státní rozpočet země, hospodářský růst či na snížení životní úrovně jedince. Mimo to dochází i k nárůstu nezaměstnaných do 25 let. Například Chorvatsko se potýkalo a stále potýká s problémem nezaměstnanosti mladých lidí do 25 let. V roce 2000 dosahovala nezaměstnanost mladých zhruba 37 %, roce 2012 už to bylo 43 % a z posledních dostupných údajů z roku 2017 se podařilo nezaměstnanost snížit na 27 %. I přes tento pokles se jedná o třetí nejvyšší nezaměstnanost mladých hned po Řecku a Španělsku. U Bulharska dosahovala nezaměstnanost mladých v roce 2000 celkem 33 %, v roce 2007 to bylo pouze 14 % a v roce 2017 to bylo 12,9 %. V Rumunsku se v roce 2000 pohybovala nezaměstnanost mladých na úrovni 17 %. V roce 2007 došlo k nárůstu na 19,3% a o deset let později se nezaměstnanost mladých snížila o jeden procentní bod na 18,3 %. Celkově lze říci, že Bulharsko a Rumunsko má podobnou výši nezaměstnanosti mladých jako například Maďarsko, Polsko či Estonsko.⁷⁹

Tabulka 11 - Míra nezaměstnanosti (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU28	7,2	7,0	9,0	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2	9,4	8,6	7,6
Bulharsko	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3	13,0	11,4	9,2	7,6	6,2
Rumunsko	6,4	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	6,8	5,9	4,9
Chorvatsko	9,9	8,6	9,3	11,8	13,7	15,8	17,4	17,2	16,1	13,4	11,1

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics, vlastní zpracování

3.2.1 Cena a náklady práce

Podle dostupných dat z Eurostatu rostla v roce 2018 nejrychleji cena zaměstnanců v Rumunsku, a to o 13,9 %.⁸⁰ Cena zaměstnanců v Bulharsku a Chorvatsku rostla kolem 8 – 9 %. V EU průměrně ceny zaměstnanců rostly o 2,5 %. Cena práce zahrnuje mzdu, ale také nepřímé výdaje zaměstnavatele, kam se řadí výdaje na sociální pojištění, které jsou hrazeny právě zaměstnavatelem. Avšak pokud se náklady práce přepočtou na eura, tak nejlevnější práci v EU má právě Rumunsko a Bulharsko. Z dat Eurostatu vyplývá, že hodinová práce

⁷⁹ European Commission. *Youth unemployment* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics#Youth_unemployment

⁸⁰ Eurostat. *Labour cost index - recent trends* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Labour_cost_index_-_recent_trends#Overview

v Bulharsku stojí 4,9 EUR za hodinu a práce v Rumunsku vyjde na 6,3 EUR za hodinu. Chorvatsko je na tom podstatně lépe a hodinová práce zde vyjde na 10,6 EUR.

Ve většině zemí EU došlo v posledních letech k navýšení minimálních mezd a to zejména díky pozitivnímu hospodářskému růstu v celé EU, což samozřejmě posílilo poptávku po větším zvýšení minimálních mezd. Nejaktuálnější data z února 2019 nastíní, jaké jsou minimální mzdy v zemi a k jakému navýšení za posledních rok došlo. Nejnižší minimální mzdu má stále Bulharsko, kdy minimální mzda v roce 2018 dosahovala 261 EUR, kdy během posledního roku došlo k navýšení zhruba o 9,8 %, a minimální mzda se zvýšila na 286 EUR. Druhou nejnižší minimální mzdu mají pobaltské státy – Litva, Lotyšsko. Za třetí nejnižší minimální mzdu v EU pracují obyvatelé Rumunska. Minimální mzda za rok 2018 činila 408 EUR, která se za poslední rok zvýšila o 9,8 % na 446 EUR. Za o něco málo vyšší minimální mzdu pracují obyvatelé Visegrádské čtyřky, jejíž minimální mzda přesáhla v roce 2019 hranici 500 EUR a mezi nimi se nacházelo i Chorvatsko. Minimální mzda v roce 2018 dosahovala 462 EUR, meziročně se zvýšila o 9,8 % na 506 EUR.

I přesto, že náklady práce u Chorvatska, Rumunska a Bulharska vzrostly více než dvojnásobně, vyjma Chorvatska, jehož náklady práce se zvýšily jen o polovinu od roku 2004 po současnost. I přesto tento vysoký nárůst, náklady na práci zůstávají hluboko pod průměrem EU. Státy se řadí mezi evropské státy s nejlevnější prací ze všech zemí EU, o trochu lépe na tom jsou už státy Visegrádské čtyřky nebo pobaltské státy – a to zejména Estonsko a Litva. Pro srovnání nejvyšší náklady na práci jsou například v Belgii, Dánsku či Lucembursku. V roce 2018 byl průměr nákladů na práci v EU celkem 27,4 EUR na hodinu.

Z dostupných dat z Eurostatu vzrostly náklady práce z 1,6 EUR (rok 2004) na 5,4 EUR, což je hodnota práce za rok 2018.⁸¹ To představuje nárůst nákladů práce přes 200 % za období 2004 až 2018. Náklady práce v roce 2004 činily v Rumunsku 1,9 EUR a v roce 2018 činila hodnota 6,8 EUR, což je představuje ještě vyšší nárůst než u Bulharska. U Chorvatska byly v roce 2004 náklady na práci o něco vyšší než u předchozích dvou zemí, a to 6,9 EUR. Hodnota nákladů na práci v roce 2018 dosáhla 10,9 EUR, což představuje vyšší hodnotu než v téže roce například v Polsku, kde hodnota nákladů práce dosahovala 10,1 EUR. Chorvatsko se s vyšší nákladů práce nejvíce přibližuje zemím střední Evropy či pobaltským státům.

Ačkoliv se cena práce za období 2004 - 2018 nejvíce zvýšila právě v Rumunsku a Bulharsku, tak i přesto jsou náklady nejnižší z celé EU. Obyvatelé mají jedny z nejnižších mezd, ať už průměrných či minimálních, v celé EU. Jedná se tedy o nejlevnější pracovní sílu

⁸¹ Eurostat. *Labour cost levels by NACE Rev. 2 activity* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lc_lci_lev&lang=en

z celé EU. Mnoho obyvatel se mnohdy stěhuje za prací do západní Evropy, kde za podřadnou práci, kterou bude vykonávat, dostane více peněz, než kdyby totožnou práci vykonával ve své zemi. O podstatně lépe je na tom Chorvatsko, kde náklady na pracovní sílu činily 10,9 EUR za hodinu a předčilo tak některé státy střední Evropy jako například Polsko či Maďarsko.

Co se týče počtu povolení k pobytu, tak o tyto státy je logicky menší zájem a migranti se zajímají logicky o vyspělejší státy EU, které nabízejí lepší životní i pracovní podmínky. Co se týče počtu udělených povolení k pobytu, tak došlo u všech zmiňovaných států mezi lety 2012 a 2017 k nárůstu poskytnutých povolení k pobytu, ale tento nárůst byl prakticky bezvýznamný v porovnání s ostatními státy EU.

3.2.2 Bulharsko

Před vstupem do EU mělo Bulharskou vysokou míru nezaměstnanosti, která v roce 2000 dosahovala kolem 16 %. Od roku 2000 se míra nezaměstnanosti začala postupně snižovat a v roce 2007 dosahovala už pouze 6,9 % a v roce 2008, rok po vstupu do EU, dosáhla 5,6 %. Což byla po vstupu do EU dosud nejnižší míra nezaměstnanosti v Bulharsku. Vstupem do EU se obyvatelům Bulharska otevřely nové pracovní možnosti ve vyspělejších státech EU, mnoho obyvatel využilo příležitosti a odešli za lepší prací do zahraničí, kde je čeká za stejný druh práce vyšší peněžní odměna. S ekonomickou krizí se míra nezaměstnanosti opět zvýšila. Bulharsko má velmi nízkou produktivitu práce v porovnání s ostatními státy EU. Navíc se po vstupu do EU potýká s nedostatkem pracovní síly, neboť mnoho bulharského obyvatelstva se stěhuje za prací do jiných států EU, kde dostanou mnohokrát vyšší mzdu než v Bulharsku.

Podle dostupných dat z Eurostatu žilo v roce 2017 zhruba 4 % občanů EU v jiné zemi, než je jejich státní příslušnost. Pro porovnání v roce 2007 to byly pouze 2,5 % obyvatel v produktivním věku.⁸² Co se týče migrace bulharského produktivního obyvatelstva (ve věku 20-64 let) do jiných států EU, tak v roce 2017 žilo celkem 12,5 % bulharských občanů v okolních státech EU.⁸³ Od roku 2007 se nárůst bulharského obyvatelstva žijícího v jiných státech EU zvýšil zhruba o 8 %. Co se absolutních čísel týče, tak se Bulhaři řadí mezi pátý nejpočetnější národ (po Rumunsku, Polsku, Itálii, Polsku a Portugalsku), který využívá

⁸² Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F

⁸³ Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F

volného pohybu pracovníků. Bulhaři si díky volnému pohybu pracovní síly hledají lepší pracovní podmínky v jiných členských státech EU. V roce 2017 žilo a zároveň pracovalo v členských státech EU celkem 533 900 bulharských občanů.⁸⁴ Číslo může být vyšší, protože někteří občané mohou pracovat ve státech EU bez pracovního povolení a tudíž nejsou nikde registrováni. Míra zaměstnanosti pracujících Bulharů v zahraničí v roce 2007 převyšovala míru zaměstnanosti obyvatel pracujících v Bulharsku a to bylo způsobeno zejména vstupem do EU, kdy se Bulharům otevřely dveře do EU. Po vstupu do EU čekalo Bulharsko s Rumunskem sedmileté přechodné období, jež umožnilo členským státům EU omezit vstup rumunských a bulharských pracovníků na jejich trhy práce. Hlavním důvodem tohoto omezení byla příprava členských států na plnou mobilitu pracovníků Bulharska a Rumunska.⁸⁵ Po dobu přechodného období mohli pracovníci sice pracovat v členských státech EU, nicméně bylo nutné mít pracovní povolení. Přechodné období skončilo v roce 2014. V roce 2007 byla míra zaměstnanosti Bulharů pracujících v zahraničí 73,4 %, naopak Bulharsko vykazovalo míru zaměstnanosti 68,4 %. Situace se obrátila v roce 2017, kdy míra zaměstnanosti byla v Bulharsku vyšší, než byla vykazována u pracujících Bulharů v zahraničí.

Ačkoliv se míra nezaměstnanosti v Bulharsku stále snižuje a naopak roste míra zaměstnanosti a to včetně bulharských občanů pracujících v zahraničí. Trh práce se stále potýká s rizikovými skupinami, jako jsou nezaměstnaní lidé déle než jeden rok, mladí lidé a zejména obyvatelstvo žijící v chudších regionech či venkovských oblastech, které nadále čelí problémům při získání zaměstnání. Značným problémem pracovního trhu může být do budoucna i nedostateční kvalifikování a schopní pracovníci, neboť začnou dávat přednost zaměstnání v jiných státech EU. Dalším problémem v oblasti trhu práce je nehlášená práce (lidé bez pracovní smlouvy či dohody), která stále narůstá (v roce 2012 evidováno 37,5 tis. obyvatel, v roce 2016 již 55,9 tis. obyvatel).⁸⁶ Pokud práce načerno bude i nadále růst, může to mít později značné dopady na vládní příjmy, pracovní podmínky a hlavně na výši vyplácených peněz pro důchodce. Další problémem jsou stále nízké minimální mzdy, které se ani zdaleka nepřibližují průměru EU. Růst mezd nebyl v posledních letech na tolik vysoký,

⁸⁴ Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F

⁸⁵ Evropská komise. *Ze zprávy vyplývá, že mobilita bulharských a rumunských pracovníků má pozitivní vliv na hospodářství EU* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1336_cs.htm

⁸⁶ Evropská komise. *Country Report Bulgaria 2018 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-bulgaria-en.pdf>

aby došlo ke snížení chudoby bulharského obyvatelstva a sociálních nerovností. Bulharsko má jednu z nejvyšších úrovní chudoby a příjmové nerovnosti v EU. Téměř čtvrtina obyvatel má příjem pod úrovní „rizika chudoby“.⁸⁷

3.2.3 Rumunsko

Vysokou míru nezaměstnanosti mělo Rumunsko v době transformace v 90. letech, kdy míra nezaměstnanosti dosahovala i 11 %. Před vstupem do EU se míra nezaměstnanosti pohybovala v rozmezí 6 – 8 %, což je na tak velký stát velmi dobré číslo. Po vstupu do EU se míra nezaměstnanosti stabilně drží na cca 7 % a od roku 2013 klesá a momentálně se nachází na hodnotě 4,9 %, což je pravděpodobně nejnižší míra nezaměstnanosti, které Rumunsko dosáhlo. V posledních letech došlo v Rumunsku k navýšení mezd a došlo i k růstu minimální mzdy. Nicméně stejně jako Bulharsko, tak i Rumunsko se potýkalo s tím, že mnoho lidí po vstupu do EU odešlo za prací raději do zahraničí. Jak je možné vidět z tabulky č. 11, tak má Rumunsko nejnižší nezaměstnanost z porovnávaných států. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, tak po vstupu do EU čekalo Rumunsko sedmileté přechodné období, kdy byl pohyb pracovních sil omezen a lidé mohli pracovat v jiných státech EU pouze s pracovním povolením. Od roku 2007 využívají Rumuni omezeného pohybu pracovní síly, ale i přesto došlo ke zvýšení počtu lidí, kteří za zaměstnáním odchází do zahraničí, a to zejména do jiných států EU. Hlavním důvodem je jednoznačně vyšší výdělek a lepší pracovní podmínky. Od roku 2014 mohou lidé naplno využívat volného pohybu pracovní síly v rámci EU bez možných pracovních povolení a víz.

V roce 2017 tvořili rumunští občané v produktivním věku, kteří pracovali na území jiného státu EU necelou pětinu (19,7%) všech obyvatel žijících v Rumunsku. Jednalo se tak o největší migrující národ, jehož občané využili volný pohyb pracovníků a přestěhovali se do jiné země EU za účelem lepších pracovních podmínek a také samotného výdělku. Podle absolutních čísel byli rumunští občané v roce 2017 nejpočetnější skupinou mobilních občanů EU v produktivním věku s celkovým počtem 2,366 mil. obyvatel, kteří se přestěhovali za prací do jiného státu EU.⁸⁸ Pro porovnání od roku 2007 se nárůst rumunského obyvatelstva

⁸⁷ Evropská komise. *Country Report Bulgaria 2018 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-bulgaria-en.pdf>

⁸⁸ Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03].

Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F

pracujících v jiném státu EU zvýšil o 12,3 %, jedná se o největší nárůst mobilního obyvatelstva v rámci EU.⁸⁹ Co se týče míry zaměstnanosti těchto obyvatel pracujících v jiné zemi EU, tak mnohdy vykazují vyšší míru zaměstnanosti, než je míra zaměstnanosti rezidentů v zemi původu, odkud tito občané pocházejí. Pro srovnání byla v Rumunsku v roce 2017 míra zaměstnanosti produktivních osob v celkové výši 68,8 % a míra zaměstnanosti rumunských občanů pracujících v ostatních státech EU byla 71,2 %. V tomto případě byl rozdíl pouze 2,4 %, oproti tomu v roce 2007 byl tento rozdíl vyšší a to 11,2 %. Tehdy byla míra zaměstnanosti rumunských občanů v zahraničí vyšší, a to 75,6 %, naopak míra zaměstnanosti rezidentů v Rumunsku v produktivním věku byla 64,4 %. Po vstupu do EU využilo mnoho obyvatel příležitosti a našlo si zaměstnání v jiném státě EU.

Aktuálně je rumunský trh práce pod velkým tlakem, neboť se Rumunsko potýká s nejnižší mírou nezaměstnanosti za několik desítek let. Zároveň velký počet migrujících obyvatel do zahraničí s cílem najít si lépe placenou práci v některém státě EU způsobilo nedostatek pracovní síly s nedostačujícími dovednostmi a znalostmi. To samozřejmě ztěžuje situaci zaměstnavatelům a náborářům, navíc dochází ke stále většímu tlaku na růst mezd. Mzdy zaměstnanců patří mezi jedny z nejnižších v porovnání s průměrem EU, nicméně stále rostoucí růst mezd byl poháněn zejména růstem minimálních mezd a mezd veřejného sektoru. I přes nedostatek pracovní síly, některé skupiny nejsou stále plně začleněny do trhu práce, a to zejména osoby s nízkým vzděláním. To se podepisuje také na vysoké míře chudoby, která je spojená právě s nezaměstnaností osob s nízkým vzděláním ale mají na to také vliv regionální rozdíly.

3.2.4 Chorvatsko

Jak je možné vidět z tabulky č. 11, tak od roku 2007 se míra nezaměstnanosti pohybovala kolem 10 %, nicméně od roku 2008 začala stoupat a v roce 2013 dosáhla vysokých 17,4 %. Chorvatsko se potýká hlavně se sezonní nezaměstnaností, kdy je v zimě nezaměstnanost značně vyšší než v letním období, neboť je více pracovních příležitostí v cestovním ruchu, na kterém je Chorvatsko závislé. Hlavní příčinou takto vysoké nezaměstnanosti je právě nedostatečný počet volných pracovních míst, který je také příčinou vysoké nezaměstnanosti mladých lidí. Po Španělsku a Řecku má Chorvatsko třetí nejvyšší míru nezaměstnanosti mladých lidí. Vysokou nezaměstnanost se podařilo snížit až v posledních letech, kdy vláda

⁸⁹ Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F

zavedla dostatečná opatření proti vysoké nezaměstnanosti. Od roku 2015 začala míra nezaměstnanosti opět klesat a podmínky na trhu práce se konečně začaly zlepšovat. Chorvatsko se momentálně nachází v přechodném sedmiletém období, kdy je pro výkon práce v některých státech potřeba pracovní povolení. V současné době se jedná například o Velkou Británii, Rakousko a Slovinsko.⁹⁰

Pro představu v roce 2017 tvořili chorvatští občané, pracující v jiných státech EU, zhruba 14 % celkové chorvatské populace, pro porovnání v roce 2007 to bylo zhruba 12 %. Během deseti let došlo k nárůstu o dva procentní body a lze říci, že stále více Chorvatů hledá zaměstnání v EU. V absolutních číslech pracovalo v roce 2007 v jiných zemích zhruba 337,5 tis. chorvatských občanů a v roce 2017 to bylo už 367,8 tis. lidí v produktivním věku. Stejně jako u Bulharska a Rumunska, tak i Chorvatsko zaznamenalo vyšší míru zaměstnanosti obyvatel pracujících v zahraničí, než byla celková míra zaměstnanosti rezidentů v Chorvatsku. V roce 2007, kdy ještě Chorvatsko nebylo členem EU, byla míra zaměstnanosti produktivních osob v Chorvatsku 63,9 %, oproti tomu míra zaměstnanosti chorvatských osob zaměstnaných v zahraničí byla 68 %. Rozdíl byl pouze zhruba 4 %, naopak v roce 2017 už byl tento rozdíl znatelně vyšší, a to 16,2 %. Tehdy byla míra zaměstnanosti chorvatských občanů pracujících v zahraničí 79,8 % a naopak míra zaměstnanosti rezidentů v Chorvatsku byla pouze 63,6 %.

Míra nezaměstnanosti se stále nedostala na předkrizovou hodnotu a stále zůstává nad průměrem nezaměstnanosti EU. Dlouhodobá nezaměstnanost a nezaměstnanost mladistvých se snížila, ale i přesto zůstává poměrně vysoká. Problémem je obyvatelstvo v produktivním věku, které se stále snižuje, neboť dochází k emigraci obyvatelstva do zahraničí nebo k předčasným odchodům do důchodu. Některé sektory ekonomiky se potýkají s nedostatkem pracovní síly a to zejména díky nedostatečným znalostem či kvalifikaci lidí. V tomto případě je nutný zásah vlády, aby se situace ještě více nezhoršovala a nemělo to později negativní dopad na ekonomický růst země. Navíc sami zaměstnavatelé uvádějí nedostatek pracovní síly i přes vysokou míru nezaměstnanosti. Někteří ze zaměstnavatelů uvádějí problém nedostatku pracovní síly jako jeden z hlavních faktorů omezující produkci.⁹¹ Nedostatek pracovní síly byl v roce 2017 nejvýraznější v sektoru stavebnictví a průmyslu, co se týče služeb, tak byl nedostatek zaznamenán v cestovním ruchu a IT.⁹²

⁹⁰ Euroskop.cz. *Přechodné období na volný pohyb pracovníků* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/617/sekce/prechodne-obdobi-na-volny-pohyb-pracovniku/>

⁹¹ Evropská komise. *Business and consumer surveys* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en

⁹² Evropská komise. *Country Report Croatia 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z:

3.3 Veřejné finance

Dalším významným ukazatelem, který posuzuje zdraví ekonomiky je deficit veřejných rozpočtů. Všechny členské státy EU se zavázaly, že budou dodržovat podmínky Paktu o stabilitě a růstu EU a budou udržovat své schodky a dluh pod jistou hranicí a to: vládní schodek členského státu nesmí překročit 3 % jeho HDP a vládní dluh nesmí překročit 60 % HDP.⁹³ V případě, že některý členský stát nesplňuje tyto podmínky, přistupuje se k postupu při nadměrném schodku, který zahrnuje několik kroků - a to i možnost sankcí, aby byl jednotlivý členský stát nucen k přijetí dostatečných nápravných opatření. Limity pro vládní schodek a dluh jsou zároveň kritéria pro hospodářskou a měnovou politiku a tím spojený vstup do eurozóny. V roce 2017 se vládní schodek celé Evropské unie (zahrnuto 28 členských států), tak i eurozóny (zahrnuto 19 států) snížil v porovnání s rokem 2016. Taktéž klesl i poměr vládních institucí k HDP.

Co se týče EU (zahrnující 28 států), tak vládní schodek v roce 2017 se snížil oproti roku 2016. Pokles byl zaznamenán i u veřejného dluhu k HDP. V tabulce č. 12 je možné sledovat, že saldo veřejných rozpočtů EU bylo v mírném deficitu 0,9 % HDP a pak se deficit začal postupně prohlubovat na 6,6 % HDP v roce 2009. Tento pokles byl spojen se světovou ekonomickou krizí, která zasáhla prakticky všechny státy EU. Země se potýkaly s propadem produkce, tím pádem došlo i k poklesu příjmů z daní, naopak došlo k nárůstu vládních výdajů, které směřují například na vyplacení příspěvků v nezaměstnanosti nebo na fiskální stimulační balíčky. To se podepsalo v rekordních deficitech veřejných financí v mnoha státech EU. To lze ostatně sledovat i v tabulce, že v průběhu krize státy zaznamenaly největší deficity veřejných financí. Hlavním problémem, se kterým se potýkají všechny tři státy, je rostoucí dynamika růstu veřejného dluhu po hospodářské krizi. Za většinu nárůstů veřejných dluhů můžou z velké části vlády jednotlivých států, které mnohokrát nedokážou snížit míru schodkovosti rozpočtu a tak dochází ke stále rostoucímu dluhu (v jeho absolutní výši). Situace po krizi byla taková, že veřejný dluh stále rostl a jen těžko se ho podařilo státům snížit. Veřejný dluh začal u států růst v roce 2008 a mírný pokles byl zaznamenán až během posledních let.

Z následujících tabulek č. 12 a 13 je vidět srovnání salda veřejných rozpočtů a veřejných dluhů jednotlivých zemí. Porovnávané státy měly vždy podobnou hodnotu salda veřejných financí jako průměr EU, během sledovaných let nedošlo k žádnému zásadnímu vychýlení jako

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-croatia_en.pdf

⁹³ Eurostat. *Vládní finanční statistika* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://www.citacepro.com/dokument/yGLKB2y0Uh1fK3gl>

například u Irska, Řecka či Španělska. Naopak u veřejných dluhů je vidět u všech států dynamika růstu veřejného dluhu.

Tabulka 12 - Saldo veřejných rozpočtů k HDP (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU28	-0,9	-2,5	-6,6	-6,4	-4,6	-4,3	-3,3	-2,9	-2,3	-1,7	-1,0
Bulharsko	1,1	1,6	-4,1	-3,1	-2,0	-0,3	-0,4	-5,4	-1,7	0,2	1,1
Rumunsko	-2,7	-5,4	-9,1	-6,9	-5,4	-3,7	-2,2	-1,3	-0,7	-2,9	-2,9
Chorvatsko	-2,4	-2,8	-6,0	-6,3	-7,9	-5,3	-5,3	-5,1	-3,4	-0,9	0,9

Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00127&plugin=1>, vlastní zpracování

Tabulka 13 - Veřejný dluh k HDP (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
EU28	57,5	60,7	73,3	78,8	81,4	83,8	85,7	86,4	84,4	83,3	81,6
Bulharsko	16,3	13,0	13,7	15,3	15,2	16,7	17,1	27,1	26,2	29,6	25,6
Rumunsko	11,9	12,4	22,1	29,7	34,0	36,9	37,6	39,2	37,8	37,3	35,1
Chorvatsko	37,2	39,0	48,3	57,3	63,8	69,4	80,4	84,0	83,7	80,2	77,5

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_17_40&plugin=1, vlastní zpracování

3.3.1 Bulharsko

Po odeznění transformace, respektive v letech 1999 až 2002 byly veřejné finance schodkové. Ovšem od roku 2003 bylo saldo veřejných rozpočtů v přebytku a to hlavně kvůli zpřísnění fiskální politiky, což mělo dopad na vyšší daňové příjmy. Saldo bylo v přebytku až do roku 2008, tzn. i před vstupem i po vstupu mělo Bulharsko saldo veřejných rozpočtů v přebytku. V tabulce č. 12 lze vidět, že saldo veřejných rozpočtů nepřekročilo hranici 2 % HDP. Od roku 2009 do roku 2015 byly veřejné finance opět ve schodku, ke zlepšení došlo v roce 2016, kdy byly veřejné finance v mírném přebytku a tvořily 0,2 % HDP. Přbytek veřejných financí byl způsoben nárůstem daňových příjmů a zároveň došlo ke snížení některých výdajů, jako jsou třeba některé sociální transfery či kapitálové výdaje. Zároveň došlo k růstu investic, nicméně dopad na veřejný rozpočet byl částečně kompenzován vyššími transfery z EU.⁹⁴ Ačkoliv v roce 2008 bylo saldo veřejných rozpočtů kladné a tvořilo 1,6 % HDP, v roce 2009 už bylo saldo veřejných rozpočtů v deficitu a tvořilo 4,1 % HDP. Jako jedna z hlavních příčin tohoto poklesu může být světová krize, avšak výsledek z roku 2010 byl sporný, neboť jak přiznal bulharský premiér, tak byly státní finance „vylepšeny“ a zaslány do

⁹⁴ Evropská komise. *BULGARIA: Steady growth ahead* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_bg_en.pdf

Bruselu.⁹⁵ Deficit salda veřejných rozpočtů měl být vyšší, než Bulharsko ukazovalo. Problém tkvěl v tom, že předešlá vláda opomněla zahrnout do rozpočtu veřejné zakázky v celkové hodnotě 2,16 miliardy leva. Tudíž byl vykazován nižší deficit (-3,1 % HDP) než ve skutečnosti měl být. K tomuto podvodu statistik se nakonec Bulharsko přiznalo s tím, že se ihned vzdali možnosti na rychlé přijetí eura. Podle Evropské komise by se přebytek veřejných rozpočtů měl lehce snížit, avšak relativně dobrá ekonomická situace naopak pomáhá Bulharsku snížit veřejný dluh k HDP, který v tuto chvíli je kolem 25 % HDP a do budoucna by měl klesnout pod hranici 20 % HDP. Za poklesem veřejného dluhu stojí pozitivní dopad primární bilance a splácení dluhu. Do budoucna se očekává další přebytek primární bilance a pokles úrokových sazeb, které by měly vést k dalšímu snížení dluhu. Jak je možné vidět z tabulky, tak po vstupu Bulharska do EU se veřejný dluh držel pod hranicí 20 % HDP, mezi roky 2008 a 2009 se držel kolem 13 % HDP. Od propuknutí finanční krize zadlužení narostlo a zdvojnásobilo na 29,6 % HDP.

3.3.2 Rumunsko

Po skončení transformace se držely veřejné finance spíše v deficitu. V roce 2003 skončilo saldo veřejných rozpočtů v přebytku, v dalších letech ale byly veřejné finance opět deficitní. Jak je možné sledovat z tabulky č. 12, tak saldo veřejných rozpočtů bylo i nadále v deficitu, kdy nejvyšší hodnota byla v roce 2009, kdy deficit veřejných financí byl 9 % HDP. Aby Rumunsko snížilo deficit veřejných financí, bylo nutné zrušit některé investiční plány, zároveň došlo k nárůstu zadluženosti, která vedla až ke zhoršení platební morálky některých státních podniků. Nejnižší deficit veřejných financí byl zaznamenán v roce 2015, kdy deficit činil pouze 0,7 % HDP, od té doby se deficit začíná opět prohlubovat. Za stále se navyšujícím schodku veřejných financí stojí i expanzivní fiskální politika. Podle Evropské komise se má i nadále schodek prohlubovat. Deficit veřejných financí vzrostl díky zvyšujícím se výdajům na mzdy a také díky snížení daní. Zatímco ke snížení daní docházelo opakovaně, tak mzdy ve veřejné sféře významně rostly od roku 2015 a podle předpovědí budou růst i nadále, jedná se zejména o mzdy ve zdravotnictví, vzdělání a veřejné správě.⁹⁶ Prohloubení schodku veřejných financí se zvýší i v následujících letech. Mezi hnací sílu tohoto zvýšení budou opět rostoucí

⁹⁵ IDnes.cz: Ekonomika. *Bulharsko se vydalo řeckou cestou. Přibarvilo si finance, přiznal premiér* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/bulharsko-se-vydalo-reckou-cestou-pribarvilo-si-finance-priznal-premier.A100409_170329_eko_euro_fih

⁹⁶ Evropská komise. *Government of Romania: The Convergence Program 2018-2021* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-convergence-programme-romania-en.pdf>

výdaje na veřejné mzdy a rostoucí důchody. V roce 2017 došlo k poklesu veřejných investic a k růstu bude docházet jen velmi pozvolna.

Po transformaci mezi lety 2000 a 2006 nepřesáhl veřejný dluh 60 % HDP. Před vstupem do EU se veřejný dluh od roku 2002 snižoval, kdy dosahoval až 24,8 % HDP a snížil se až na 12,3 % HDP v roce 2006. V roce 2007 se veřejný dluh ještě snížil a dosahoval 11,9 %. Nicméně po vstupu do EU, od roku 2008, začal veřejný dluh narůstat až na trojnásobek hodnot, kterých dosahoval v roce 2008. Aktuálně dosahuje veřejný dluh na úrovni 35 % HDP, což je relativně nízké zadlužení v porovnání s ostatními státy EU. Vzhledem k prohlubování deficitu veřejných financí bude docházet ke zvýšení veřejného dluhu do budoucna. Pokud nedojde ke změně politiky, může veřejný dluh v roce 2029 přesáhnout 60 % HDP.⁹⁷

3.3.3 Chorvatsko

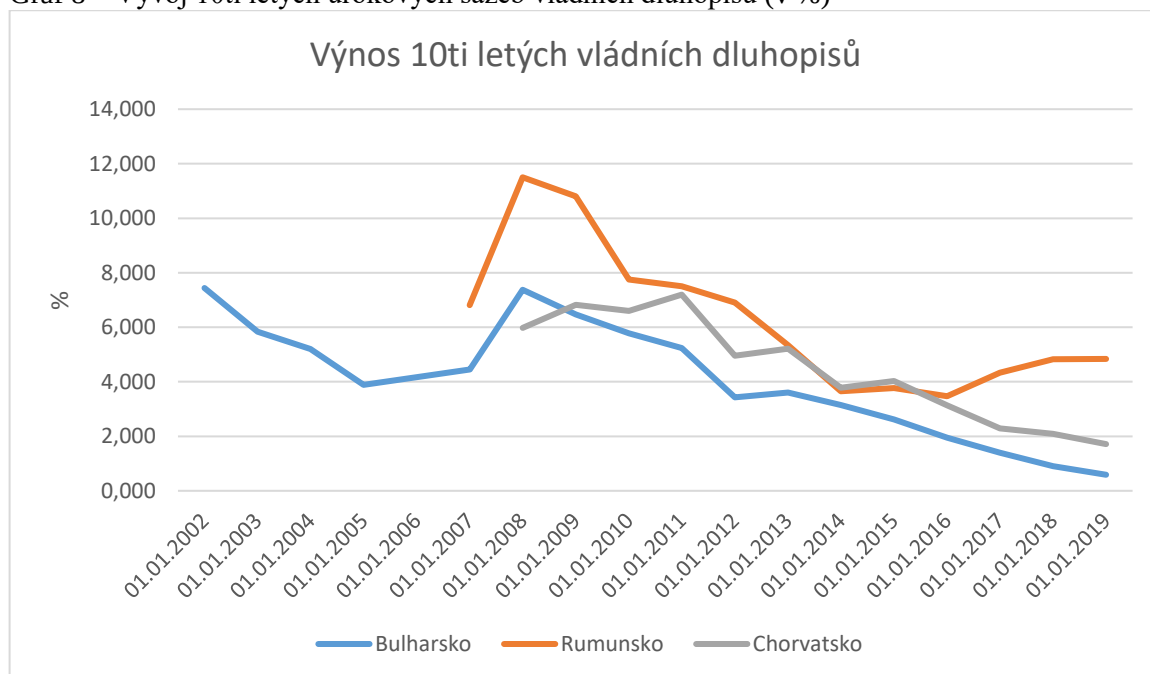
Co se týče veřejného dluhu, tak se v období 2000 – 2008 pohyboval mezi 30 – 40 % HDP. Od roku 2009 začal dluh prudce narůstat, v roce 2010 tvořil dluh 57,3 % HDP a v roce 2014 už byl dluh 84 % HDP. Jako příčinu stále rostoucího dluhu byly rostoucí úroky a zadlužené státní podniky, které negenerovaly žádný zisk a v neposlední řadě je to i neschopnost samotné chorvatské vlády, která neučinila dostatečně kroky k tomu, aby zamezila dalšímu prohlubování veřejného dluhu státu. Tím se Chorvatsko dostalo do dluhové spirály jako je tomu vidět v tabulce č. 13, kdy se dluh výrazně navyšoval a nedařilo se ho během několika let snížit. Dluh tedy prudce narůstal od roku 2010 až do roku 2015 a od této doby začal velmi mírně klesat. Za poklesem dluhu stojí hlavně relativně slibný ekonomický růst a také přebytek veřejných financí. Nicméně i přes tento mírný pokles má stále velmi vysoký veřejný dluh, což je velmi vážný problém. Představitelé vlády by tento závažný problém měli řešit i s ohledem na budoucí vývoj. Během dlouhé recese se veřejný dluh více než zdvojnásobil. Jedna z příčin tak vysokého veřejného dluhu může být vyšší deficit salda veřejných rozpočtů či stále zadlužené státní podniky, které nevykazují zisk a tudíž ani nedochází k přílivu PZI. Po celé sledované období se veřejné finance nacházely v deficitu, až na poslední rok 2017, kdy byl u Chorvatska po dlouhé době zaznamenán přebytek veřejných financí, a to 0,9 % HDP, kdy došlo k růstu příjmů a naopak omezení výdajů. Došlo k silnému růstu příjmů, které značně převýšily běžné výdaje a to i navzdory silnému růstu mezd ve veřejném sektoru a růstu investic. Příjmy rostly díky rostoucí spotřebě domácností a zlepšujícím se trhu práce i silným daňovým

⁹⁷ Evropská komise. *Country Report Romania 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_en.pdf

příjmům. Podle předpovědi Evropské komise se tato výše přebytku očekává i v následujících letech. Na základě očekávaných přebytků a růstu HDP by měla míra zadlužení do budoucna klesat a zlepšit tím finanční situaci Chorvatska.

V následujícím grafu č. 8 je vidět vývoj 10ti letých úrokových sazeb jednotlivých států. Pro měření a porovnání úrokových sazeb u jednotlivých států se využívají výnosy 10ti letých vládních dluhopisů. Jak je možné vidět z grafu, tak nejvyšší úrokové sazby 10ti letých vládních dluhopisů byly zaznamenány v roce 2008 v Rumunsku (11,5 %), v témže roce dosáhly úrokové sazby v Bulharsku úrovně 7,37 % a Chorvatsko 5,98 %. Z důvodu hospodářské krize a možného rizika pro investory, došlo ve zmiňovaných státech k nárůstu úrokových sazeb, zároveň došlo k poklesu ceny dluhopisů a také k vyššímu výnosu z vládních dluhopisů. Dále je vidět, že po roce 2008 se podařilo státům stlačit úrokovou míru a tím dochází i k nižšímu výnosu dluhopisu prakticky ve všech státech. V posledních letech dochází ke stálému poklesu úrokových sazeb. Pro představu v roce 2019 se 10ti leté úrokové sazby vládních dluhopisů pohybují v Bulharsku na úrovni 0,589 %, v Chorvatsku 1,713 %. Je tedy zřejmé, že tyto státy jsou pro investory méně rizikové než jiné státy EU. Naopak o něco vyšší jsou úrokové sazby vládních dluhopisů v Rumunsku, které dosáhly úrovně 4,84 %.

Graf 8 – Vývoj 10ti letých úrokových sazeb vládních dluhopisů (v %)

Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

3.3.4 Rozpočet a financování

Každá členská země EU musí přispívat finančními prostředky do evropského rozpočtu. Tyto prostředky jsou dále spravedlivě rozdělovány podle možností jednotlivým státům. Státy, které mají velkou a zároveň vyspělou ekonomiku, musí do rozpočtu přispívat razantně větší částí prostředků než menší ekonomiky. Rozpočet EU neslouží primárně k přerozdělování bohatství, ale má sloužit potřebám obyvatel jako celku, kteří jsou součástí EU.

Výdaje rozpočtu jsou rozdělovány do různých kategorií například do oblasti životního prostředí nebo zemědělství, dále má přispívat na snížení rozdílů mezi jednotlivými členskými státy a regiony. Výdaje rozpočtu jsou rozděleny do šesti okruhů – inteligentní růst podporující začlenění, udržitelný růst: přírodní zdroje, bezpečnost a občanství, globální Evropa, správa a vyrovnávací náklady.⁹⁸ Právě poslední okruh je dočasný mechanismus, který má garantovat Chorvatsku, jakožto novému členskému státu, aby během prvních let svého působení v EU nepřispíval do evropského rozpočtu více, než by z něj přijímal. Největší část rozpočtu EU připadá na inteligentní růst podporující začlenění. Tato kategorie výdajů se dále člení na konkurenci pro růst a zaměstnanost a hospodářskou, sociální a územní soudržnost. Jedná se převážně o podporu inovací, dopravy, telekomunikací, vzdělání a také odborné přípravy, dále se jedná o podporu zvýšení konkurenceschopnosti méně rozvinutých členských států či regionů. Do okruhu udržitelného růstu: přírodní zdroje je kladen důraz na podporu venkova a ochranu životního prostředí a na boj se změnou klimatu. V okruhu bezpečnosti a občanství jsou výdaje určeny na zajištění bezpečnosti, boji proti terorismu a na ochranu lidských práv. Do globální Evropy, což je další okruh rozpočtu, spadají výdaje převážně na společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Detailněji se jedná o pomoc kandidátským zemím či rozvojovou a humanitární pomoc. Posledním okruhem rozpočtu je správa, která je spojena s výdaji na pokrytí všech nutných nákladů pro chod evropských institucí.

Naopak příjmy rozpočtu EU se skládají z vlastních zdrojů, které jednotlivé členské státy vybírají samotným jménem EU a dále je převádí do společného rozpočtu EU. Mezi tyto zdroje rozpočtu patří právě čtyři hlavní položky a to, tradiční vlastní zdroje, podíl na dani z přidané hodnoty (DPH), podíl z hrubého národního důchodu (HND) členských států a ostatní zdroje.⁹⁹ Mezi tradiční vlastní zdroje patří zemědělské dávky, které jsou uvaleny na import zemědělských produktů ze zahraničí, dále dávky z cukru a izoglukózy a v neposlední řadě se

⁹⁸ Euroskop.cz. *Výdaje rozpočtu EU* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpocet-eu/>

⁹⁹ Euroskop.cz. *Příjmy rozpočtu EU* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8878/sekce/prijmy-rozpocet-eu/>

sem také řadí cla z obchodu se třetími zeměmi, která byla vybraná podle společného celního tarifu. Mezi ostatní zdroje patří různé poplatky, které se vztahují k samotnému fungování Evropského hospodářského prostoru, tj. různé poplatky za administrativní činnost institucí, pokuty nebo také daně z příjmu zaměstnanců zaměstnaných v evropských institucích.

V rozmezí období let 2006 až 2016 došlo k nárůstu rozpočtu EU o zhruba 35 %. Během tohoto období se EU rozrostla celkem o dvanáct nových členů, kdy se ve většině případů jednalo o ekonomiky, které v minulosti transformovaly.

Díky čerpání evropských dotací a eurofondů došlo u porovnávaných zemí ke zlepšení salda kapitálového účtu. Zároveň má kapitálový účet pozitivní vliv na stabilizaci sald v platební bilanci. V kapitole platební bilance je podrobněji vidět vývoj kapitálového účtu, jehož přebytek se začal navyšovat až po vstupu států do EU.

3.3.5 Chorvatsko

Jelikož je Chorvatsko také členem EU, musí hradit prostředky do rozpočtu EU. Dle grafu č. 9 je zřejmé, že Chorvatsko po svém vstupu do EU každoročně přispívá do evropského rozpočtu relativně stejnou částkou a to kolem 0,390 mld. EUR. Avšak výdaje EU v Chorvatsku se každoročně zvyšují. Chorvatsko přispělo v roce 2016 do rozpočtu EU celkem 0,391 mld. EUR. To představuje 0,89 % chorvatského hrubého národního důchodu (dále jako „HND“). Naopak výdaje EU v Chorvatsku činily celkem 0,921 miliardy EUR. To celkem představuje zhruba 2,09 % chorvatského HND.¹⁰⁰ Je tedy zřejmé, že Chorvatsko čerpá daleko více peněz z EU, než do ní samo přispívá. Tento rozdíl se od roku 2013 stále zvyšuje, neboť Chorvatsko každoročně přispěje do rozpočtu EU kolem 0,390 miliard EUR, avšak výdaje EU pro Chorvatsko se každoročně zvyšují. Tyto prostředky z Evropské unie se využívají na podporu ekonomického a udržitelného růstu a dále na podporu bezpečnosti, infrastruktury atd.

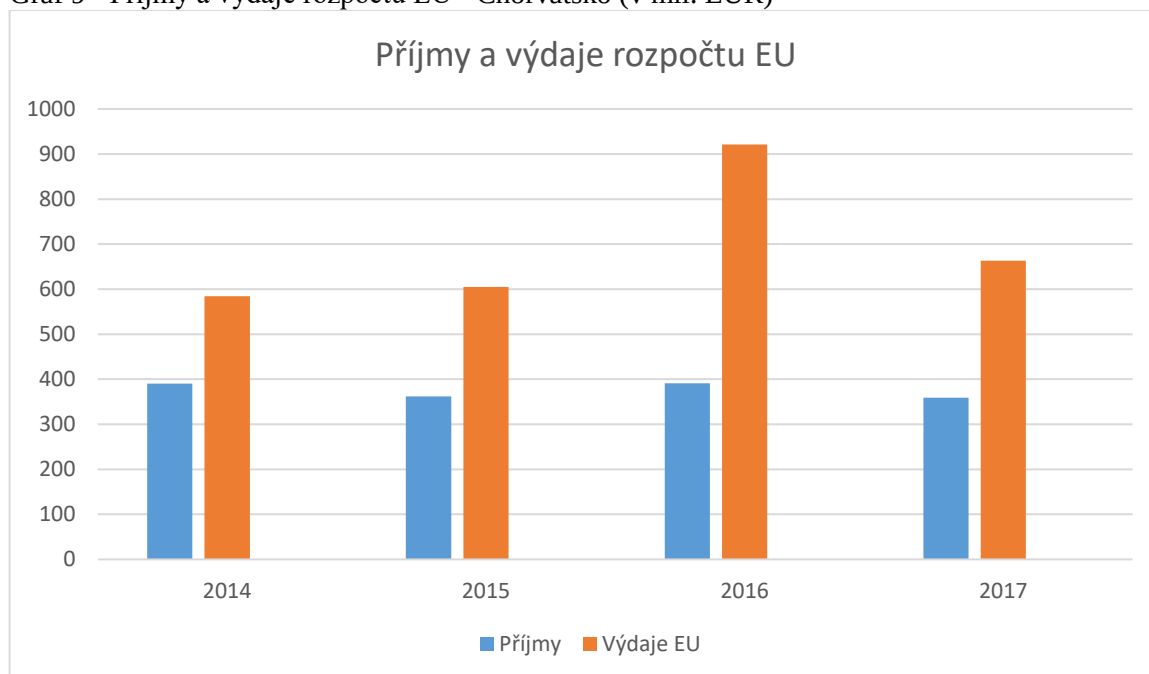
Pro konkrétní představu bude uveden rok 2016, kdy Chorvatsko dostalo z evropského rozpočtu bezmála 0,9 mld. EUR. Z této celkové částky šlo 4,9 mil. EUR na regionální politiku, což představovalo zhruba 54 %. Do sektoru zemědělství šla relativně menší část peněz, a to 306 mil. EUR, což představuje zhruba 33 %. Dále do výzkumu a vývoje byly investovány 4 % z celkových poskytnutých financí EU. Naopak samotná země přispěla v roce 2016 do evropského rozpočtu pouze 0,3 mld. EU. Tuto část peněz tvořily převážně vlastní zdroje, založené na DPH (66,5 mil. EUR) a vlastní zdroje, které jsou založené na HND (285,9 mil.

¹⁰⁰ Evropská unie. *Chorvatsko* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/croatia_cs

EUR). Evropská unie ze svého rozpočtu vydává pouze 0,78 % svých finančních prostředků, které míří do Chorvatska. Tato částka je ze všech tří států nejmenší, tudíž lze konstatovat, že Chorvatsko dostává nejnižší finanční příspěvek od EU.

Celkem chorvatský rozpočet mezi lety 2006 až 2016 narostl o bezmála 21 %. Jelikož dostává od EU poměrně menší finanční prostředky než zbylé porovnávané státy, tak nárůst rozpočtu byl nejmenší. Pro porovnání v roce 2005 vykazoval chorvatský rozpočet úroveň 18,2 mld. EUR, avšak o deset let později byl na úrovni 22 mld. EUR. Je zřejmé, že rozpočet za deset let narostl jen o 3 mld. EUR. Jak je možné vidět v grafu č. 9, tak v roce 2017 se finanční prostředky poskytnuté EU ještě více snížily, a to na 0,6 mld. EUR.

Graf 9 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Chorvatsko (v mil. EUR)

Zdroj: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm, vlastní zpracování

3.3.6 Rumunsko

Stejně jako Chorvatsko, tak i Rumunsko musí přispívat finanční prostředky do společného rozpočtu EU. Jak je možné vidět z grafu č. 10, tak Rumunsko každoročně přispívá do rozpočtu stejnou částkou, a to zhruba kolem 1,3 mld. EUR. To představuje zhruba 0,83 % rumunského HND. Avšak výdaje EU v Rumunsku se od sledovaného období 2014 až 2016 stále zvyšovaly, a právě v roce 2016 zaznamenaly nejvyšší nárůst o částku 7,36 mld. EUR. To představuje zhruba 4,47 % rumunského HDP.¹⁰¹ V roce 2017 došlo k poklesu výdajů EU a

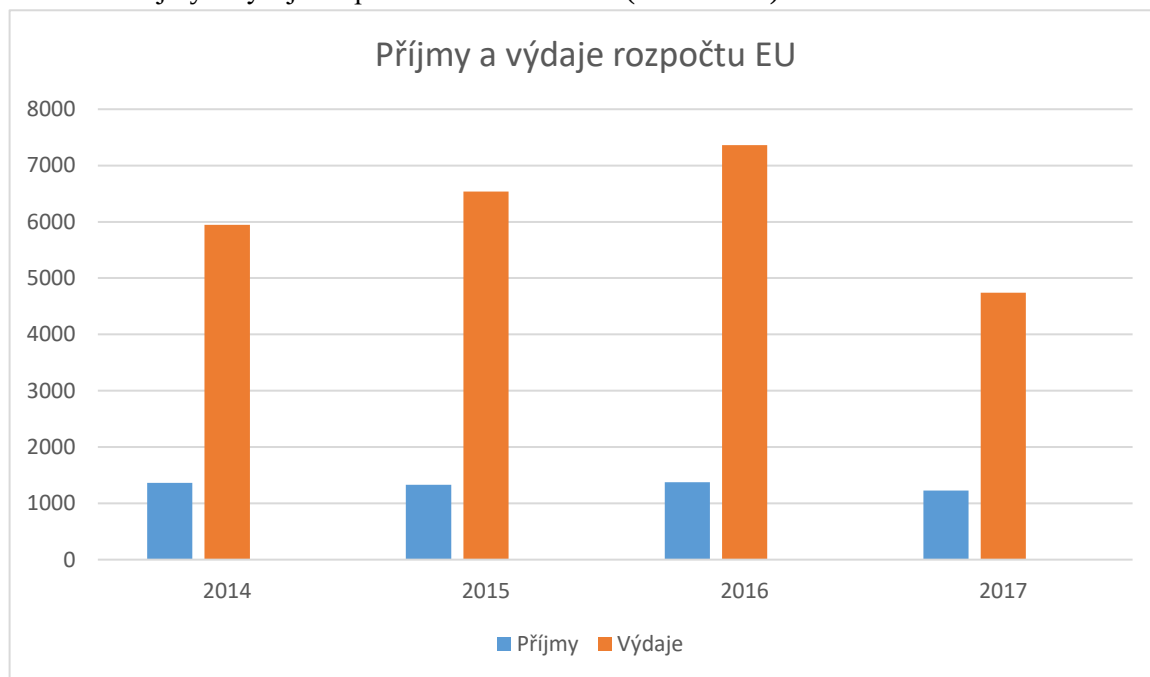
¹⁰¹ Evropská unie. Rumunsko [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/romania_cs

Rumunsko dostalo od EU již pouze něco přes 4,2 mld. EUR. Je tedy evidentní, že Rumunsko čerpá zhruba 4x více prostředků z EU, než samo do společného rozpočtu přispívá. V roce 2017 byl tento rozdíl menší než v předchozích letech, a to z důvodu, že výdaje EU výrazně klesly, ale i přesto dostává Rumunsko ze všech porovnávaných zemí nejvíce finančních prostředků z EU.

V roce 2016 dostalo Rumunsko finanční prostředky z rozpočtu EU ve výši 7,4 mld. EUR. Z této celkové částky šlo zhruba 37 %, což představovalo asi 2,7 mld. EUR, do zemědělství. Nejvíce finančních prostředků z EU šlo na regionální politiku, a to zhruba 60 %, což představovalo asi 4,5 mld. EUR. Je celkově potřeba zmínit, že EU vynaloží zhruba 500,9 mld. EUR na regionální politiku všech členských států a jenom 4,4 mld. přispěje na rumunskou regionální politiku. Co se týče Rumunska a jeho příspěvků do rozpočtu EU, tak v roce 2016 přispělo do evropského rozpočtu částkou 1,4 mld. EUR. Tato částka byla převážně složená z vlastních zdrojů založených na HND, což představovalo asi 1,1 mld. EUR a dále také vlastní zdroje, které byly založené na DPH.

Celkově se rumunský rozpočet za období 2006 až 2016 zvýšil o zhruba 70 %, kdy v roce 2006 rumunský rozpočet byl 34,6 mld. EUR a v roce 2016 už dosáhl úrovně 59 mld. EUR. Značnou mírou se na tomto zlepšení rozpočtu podílela EU, stejně jako u Bulharska, neboť právě EU přispěla celkem velkými finančními příspěvky do rozpočtu zemí. Celkem EU dává 2 % svých celkových výdajů právě Rumunsku.

Graf 10 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Rumunsko (v mil. EUR)

Zdroj: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm, vlastní zpracování

3.3.7 Bulharsko

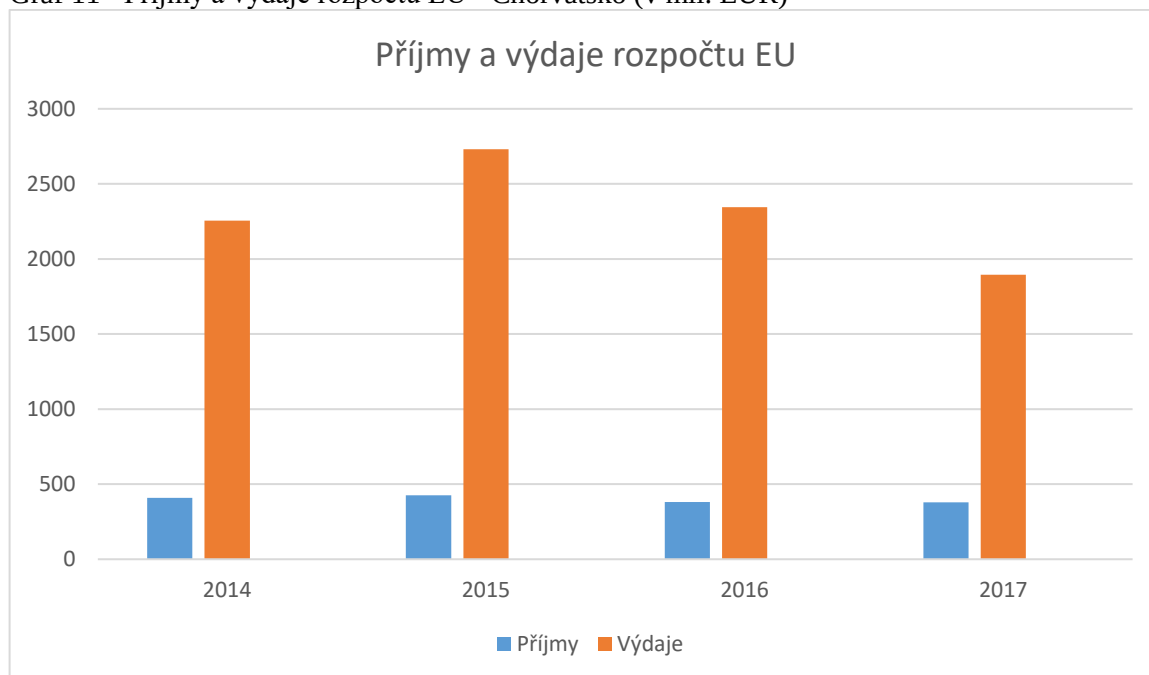
I Bulharsko přispívá finančními prostředky do společného rozpočtu. Jak je vidět z grafu č. 11, tak Bulharsko za poslední čtyři roky přispívá do rozpočtu EU zhruba kolem 0,38 miliardy EUR, což představuje 0,81 % bulharského HND. Naopak výdaje EU v Bulharsku od roku 2015 klesají. V roce 2015 dosáhly výdaje nejvyšších hodnot a to zhruba 2,7 mld. EUR, v roce 2016 to bylo 2,3 mld. EUR a v roce 2017 už pouze 1,8 mld. EUR. To představuje zhruba 5 % bulharského HND.¹⁰² Z grafu č. 11 je zřejmé, že ačkoliv Bulharsko nedostává tak velké finanční prostředky jako Rumunsko, tak stále dostává 3x více finančních prostředků, než samo do rozpočtu EU odvádí.

Nejvíce financí z EU jde na regionální politiku, což zahrnuje strukturální fondy a Fond soudržnosti. Pro představu z celkové částky 2,3 mld. EUR mířilo v roce 2016 zhruba 49 % na regionální politiku, což představovalo zhruba 1,15 mld. EUR. Je nutno uvést, že evropský průměr byl kolem 32 %, takže v tomto případě dostalo Bulharskou velmi štědrý příspěvek. Následovalo zemědělství, kam mířilo 43 % finančních prostředků z EU, tj. 1,01 mld. EUR.¹⁰³ O poznání méně zhruba kolem 3 % šlo do výzkumu a vývoje či na svobodu, bezpečnost a právo. Naopak v roce 2016 Bulharsko přispělo do rozpočtu EU pouze 381,8 mil. EUR. Celkem 281 mil. EUR pocházelo z vlastních zdrojů založených na HND a 62 mil. EUR tvořily vlastní zdroje založené na DPH. Vývoj bulharského rozpočtu mezi lety 2006 až 2016 narostl o 82 %, což je hned třetí největší nárůst rozpočtu po Estonsku a Slovensku. Výše bulharského rozpočtu před vstupem do EU byla pouze 9,2 mld. EUR, avšak díky relativně vysokým příjmům z EU se v roce 2016 bulharský rozpočet dostal na úroveň 16,8 mld. EUR.

¹⁰² Evropská unie. *Bulharsko* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/bulgaria_cs

¹⁰³ Evropský parlament. *Rozpočet EU v kostce* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/external/html/budgetataglance/default_cs.html#bulgaria

Graf 11 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Chorvatsko (v mil. EUR)

Zdroj: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm

3.4 Inflace

Další kapitola bude zaměřena na vývoj inflace v jednotlivých zemích. Následující tabulka ukazuje, jak se vyvíjela inflace v Bulharsku, Rumunsku a Chorvatsku od roku 2007 až po rok 2017. Jak je možné vidět v tabulce č. 14, tak nejvyšší inflace byla zaznamenána v roce 2008, kdy se ekonomiky přehřívaly a docházelo tak k výraznému zvýšení cen. Docházelo k nárůstu spotřebitelských cen jako například ceny potravin či energií. Také se zde objevily dopady, které vyplynuly ze zajištění ve formě reforem. Naopak v roce 2009 došlo ve všech zemích k poklesu míry inflace oproti roku 2008. Situace zajištění ve formě reforem, ke které došlo v roce 2008, se uklidnila. V roce 2010 byl vývoj inflace nevýrazný a nedošlo k žádnému výraznému vychýlení. K dalšímu nárůstu inflace došlo v EU i v ostatních zemích světa v roce 2011, kdy došlo opět ke zvýšení spotřebitelských cen – došlo ke zdražení ropy, potravin, obilí a dalších komodit a tím došlo k poklesu koupěschopnosti.

V Evropě došlo k přehřívání ekonomik před vypuknutím dluhové krize, která měla dopad na státy Evropské Unie. Tento růst inflace měl v roce 2011 i v roce 2008 negativní vliv na ekonomický růst, protože u všech pozorovaných států došlo k poklesu HDP, jako je tomu vidět v grafu č. 3 v kapitole HDP. V roce 2015 se ECB rozhodla nakupovat aktiva od komerčních bank a tím zahájila kvantitativní uvolňování. To mělo přispět k růstu HDP

v eurozóně a zároveň zvýšit inflaci na hodnotu blízkou 2 %.¹⁰⁴ Cílem je dostat do ekonomiky více peněz, což by se mělo odrazit ve vyšší spotřebě, investicích. To by mělo podpořit hospodářský růst zemí a vytvoření nových pracovních míst. Zároveň by mělo dojít k růstu poptávky a tedy později i cen a tedy zvýšení míry inflace. Také by mělo dojít k posílení tlaku na znehodnocení eura vůči dolaru.

Tabulka 14 - Míra inflace (v %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Chorvatsko	2,7	6,1	2,2	1,1	2,2	3,4	2,2	-0,2	-0,5	-1,1	1,1
Bulharsko	8,4	12,35	2,75	3,0	3,4	2,4	0,4	-1,6	-1,1	-1,3	1,2
Rumunsko	4,9	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2	1,4	-0,4	-1,1	1,1
EU 28	2,3	3,7	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5	0,6	0,1	0,2	1,7

Zdroj: <http://www.nsi.bg/en/content/6010/inflation-and-consumer-price-indices>; <https://www.dzs.hr/app/rss/stopa-inflacije-en.html>; <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tec00118&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>, vlastní zpracování

3.4.1 Bulharsko

Z tabulky č. 14 je vidět, že za sledované období byla inflace nejvyšší v roce 2008, kdy dosáhla dvanácti procentních bodů. Od roku 2009 se společnosti začaly přizpůsobovat stagnující ekonomice tím, že snížily náklady, což se dotklo i propouštění zaměstnanců a omezení nových investic.¹⁰⁵ To že došlo k nárůstu nezaměstnanosti lze sledovat v tabulce č. 11 v kapitole nezaměstnanost. Za období 2014 – 2016 byla v Bulharsku záporná inflace a tím se Bulharsko dostalo do deflačního pásma. V roce 2014 byla u Bulharska zaznamenána nejsilnější průměrná roční deflace v celé EU.¹⁰⁶ Díky deflaci měly společnosti problém se zajišťováním svého dluhu, neboť došlo k růstu hodnoty dluhu. To je možné sledovat i z vývoje měny, kdy došlo k znehodnocení a tím došlo k nárůstu hodnoty dluhu (viz graf č. 12). Dlužníci tak museli omezit své výdaje, aby byli nadále schopni splácet svůj dluh a to navzdory snížení mezd. Je možné sledovat, že když byla v Bulharsku zaznamenána deflace v roce 2014, tak došlo k výraznému zvýšení veřejného dluhu (viz tabulka č. 13) a zároveň se prohloubil deficit veřejných rozpočtů (viz tabulka č. 12). Se zápornou inflací se v tomto období potýkaly i další státy EU, což bylo způsobeno propadem cen energií a zejména nízkou cenou ropy. Jak již bylo

¹⁰⁴ Evropská centrální banka. *Jak funguje kvantitativní uvolňování* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/explainers/show-me/html/app_infographic.cs.html

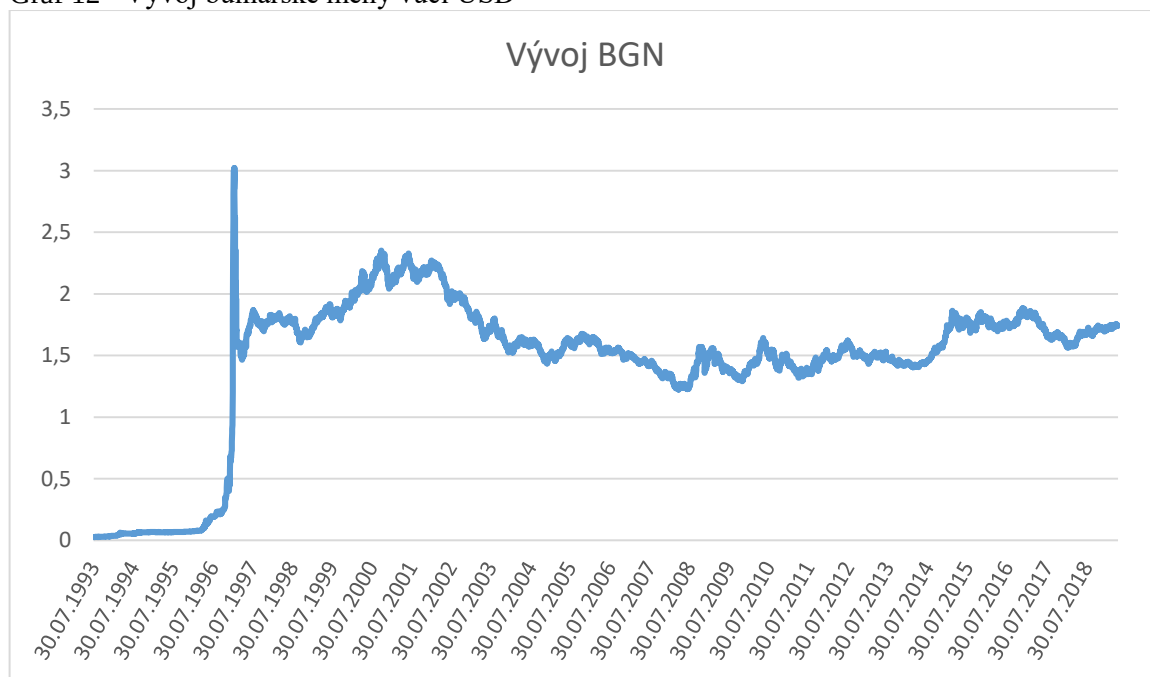
¹⁰⁵ *European Economy: Macroeconomic imbalances, Country Report - Bulgaria 2015* [online]. 2015 [cit. 2019-06-03]. ISSN 1725-3209.

¹⁰⁶ *European Economy: Macroeconomic imbalances, Country Report - Bulgaria 2015* [online]. 2015 [cit. 2019-06-03]. ISSN 1725-3209.

zmíněno výše, ECB v roce 2015 zahájila kvantitativní uvolňování s cílem podpořit hospodářský růst a zároveň zvýšit inflaci v zemích eurozóny. Jelikož je bulharská měna vázaná na euro, tak se toto nepřímě týkalo také Bulharska.

Podle odhadů bude inflace opět růst, jakmile zmizí efekt nízké ceny ropy. Všeobecně se v Bulharsku na růstu inflace podílejí hlavně rostoucí ceny energií a také služeb. To je možné sledovat už v roce 2017, kdy inflace v Bulharsku už dosahuje 2,1 % a zároveň v tomto roce dochází i k nárůstu cen ropy a energií. V následujících letech se předpokládá mírný růst inflace a to z důvodu růstu cen potravin vzhledem ke špatné úrodě, které byla v roce 2018. Další zvýšení cen energií také vyvolalo tlak na růst inflace.

Graf 12 - Vývoj bulharské měny vůči USD

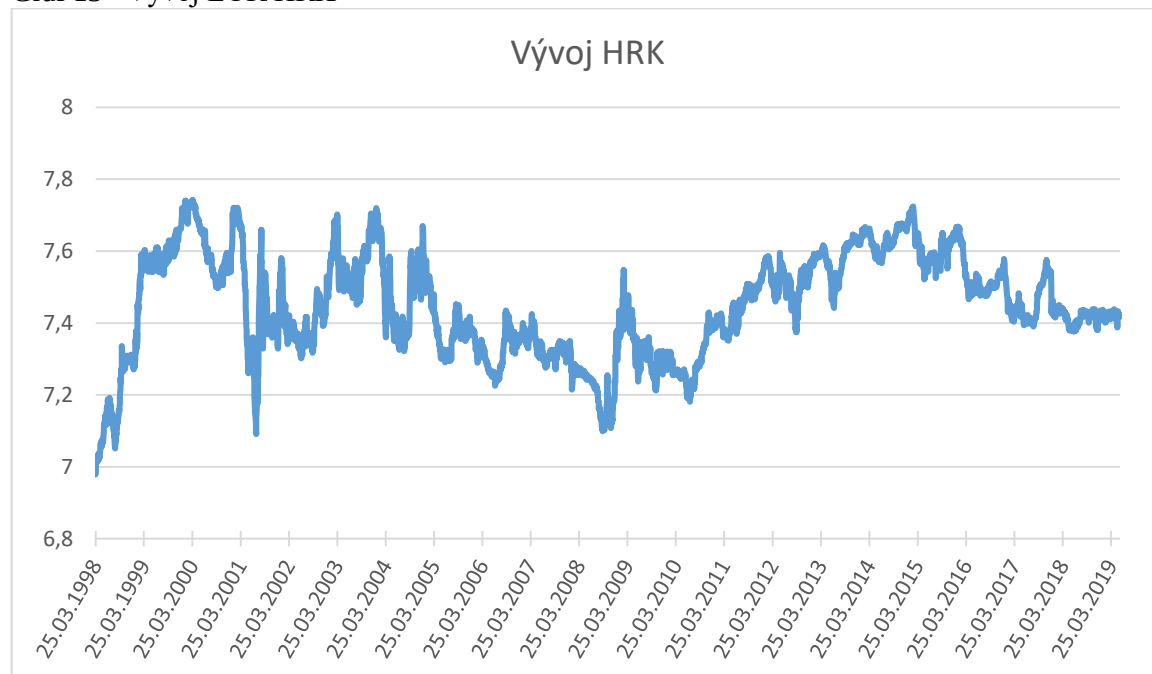
Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

3.4.2 Chorvatsko

Míra inflace v Chorvatsku dosáhla v roce 2008 celkem vysokých hodnot, a to šest procentních bodů. Za takovým nárůstem inflace stojí zejména dva hlavní faktory a to růst cen potravin na národní, ale i globální úrovni. Druhým faktorem byly ropné šoky, kdy na straně poptávky docházelo k růstu cen díky stále rostoucí spotřebě domácností. Světová krize způsobila to, že došlo v roce 2009 k poklesu inflace na obvyklou úroveň. Došlo k výraznému uvolnění inflačních tlaků a inflace poklesla z 6,6 % na 2,4 %. Za zpomalením inflace stála slabá domácí poptávka, zpomalení růstu nákladů práce a stabilní měnový kurz HRK/EUR, což lze vidět na grafu č. 13. Zpomalení růstu spotřebitelských cen by bylo ještě výraznější, kdyby

nedošlo k výraznému zvýšení cen plynu, tabákových výrobků a zdravotních služeb.¹⁰⁷ Ukazatele trhu práce měly pozitivní dopad na inflaci a to zejména díky snížení nákladů na zaměstnance. V roce 2012 došlo ke zrychlení inflace a to zejména kvůli zvýšení hodnoty daně z přidané hodnoty.¹⁰⁸ Došlo k nárůstu cen energií a potravinářských výrobků v důsledku sucha. Oslabení chorvatské měny vůči americkému dolaru mělo negativní dopad na vývoj cen dovozů (viz graf č. 14). Následně byly inflační tlaky zmírněny slabou domácí poptávkou a nepříznivými podmínkami na trhu práce. Došlo k poklesu mzdových nákladů a vzrostla míra nezaměstnanosti. V roce 2014 – 2016 byla míra inflace negativní a to zejména díky nízkým cenám ropy.¹⁰⁹ Cena ropy na světových trzích klesá od poloviny roku 2014 a trval až do roku 2015.

Graf 13 - Vývoj EUR/HRK

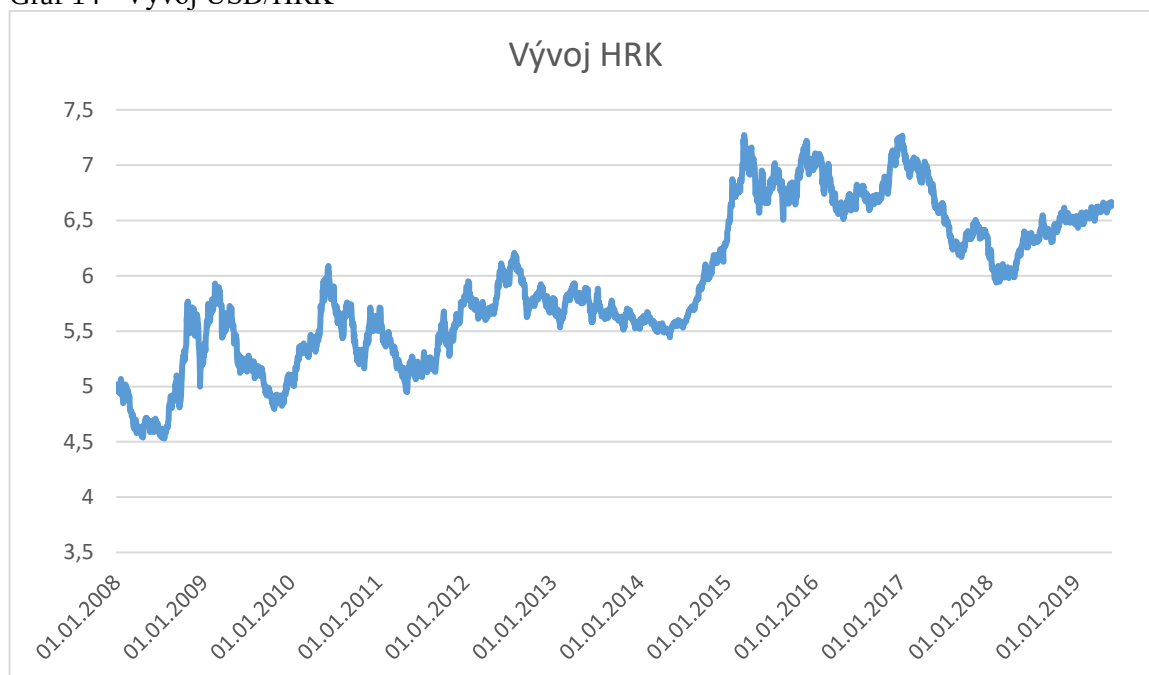
Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

¹⁰⁷ Croatian National Bank. *Annual Report 2009* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://old.hnb.hr/publikac/godisnje/2009/e-god-2009.pdf>

¹⁰⁸ Croatian National Bank. *Annual Report 2012* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/documents/20182/122230/e-gi-2012.pdf/d490bc95-d5b6-4cfd-82f4-fd578a992e8f>

¹⁰⁹ Croatian National Bank. *Annual Report 2015* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/e-gi-2015.pdf/ee4da429-1a5f-458f-8ceb-ff6c7434078d>

Graf 14 - Vývoj USD/HRK

Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

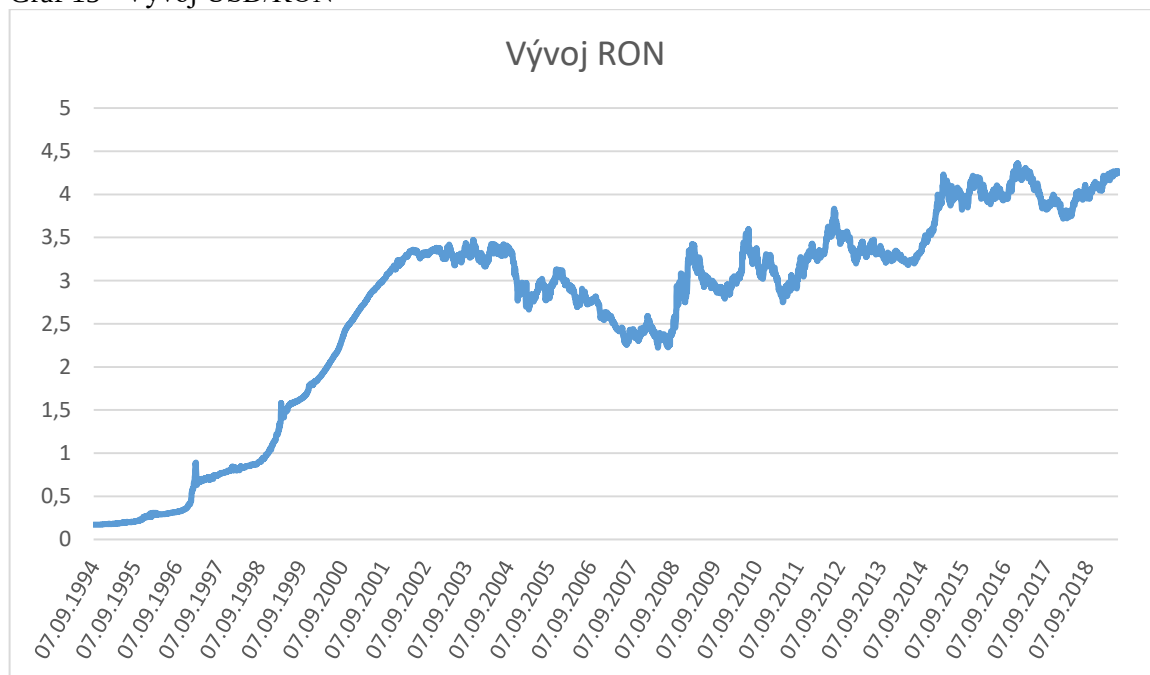
3.4.3 Rumunsko

Jak již bylo zmíněno výše, tak v období transformace byla inflace v Rumunsku velmi vysoká a dosahovala až trojciferných hodnot. Nicméně před blížícím se vstupem do EU začala inflace klesat. V roce 2003 se inflace dostala na úroveň 15 % a v roce 2005 se dostala pod hranici 10 %. Vysoká míra inflace byla v roce 2008, kdy dosahovala 7,9 procentních bodů. Následně vlivem hospodářské krize došlo ke zhoršení a poklesu rumunské ekonomiky, což mělo negativní vliv na inflaci. Stejně jako u zbylých států, tak za zpomalením inflace stála slabá domácí poptávka a špatná situace na trhu práce, kdy došlo k růstu nezaměstnanosti a zároveň došlo ke zpomalení růstu mezd.¹¹⁰ V roce 2010 došlo opět k nárůstu inflace, kdy došlo k růstu cen potravin a k růstu cen ropy. Jak je vidět z grafu č. 15, tak nepříznivý kurz domácí měny vůči americkému dolaru situaci nepomohl, naopak kvůli znehodnocení domácí měny došlo ještě více ke zdražení dovozů. Nejnižší nárůst cen byl u Rumunska zaznamenán v roce 2014, kdy inflace dosahovala 1,1 %. V roce 2016 byla míra inflace značně ovlivněna snížením sazby DPH a zároveň nízkými cenami energií, a to zejména zemním plynem a ropou.

¹¹⁰ National Bank of Romania. *Regular publications* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.bnr.ro/Regular-publications-2504.aspx>

Na základě konvergenční zprávy z roku 2018, kterou vydává Evropská komise, tak Rumunsko dlouhodobě nespĺňuje kritérium týkající se stability cen.¹¹¹ Od roku 2016 inflace opět rostla, v roce 2017 dosáhla inflace 1,3 % a podle prognóz EU bude inflace v nejbližších letech stále růst. Hlavní příčinou růstu inflace byly zejména rostoucí ceny služeb, potravin a také energií.

Graf 15 - Vývoj USD/RON

Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

3.5 Platební bilance

Jako poslední makroekonomický ukazatel je stav platební bilance. Tato kapitola se bude zabývat vývojem platební bilance, zejména ale vývojem běžného a finančního účtu od roku 2008, jelikož tyto dva účty jsou určující pro stav platební bilance. Běžný účet slouží jako významný ukazatel při hodnocení vnější ekonomické rovnováhy státu. Dále půjde o finanční účet, kde dochází k pohybu finančních prostředků, díky kterému dochází k pokrytí deficitu na straně běžného účtu. Půjde o detailnější zhodnocení jednotlivých účtů a jejich složek, které umožní detailnější pohled na vývoj platební bilance. Pro zpracování této kapitoly byla využita

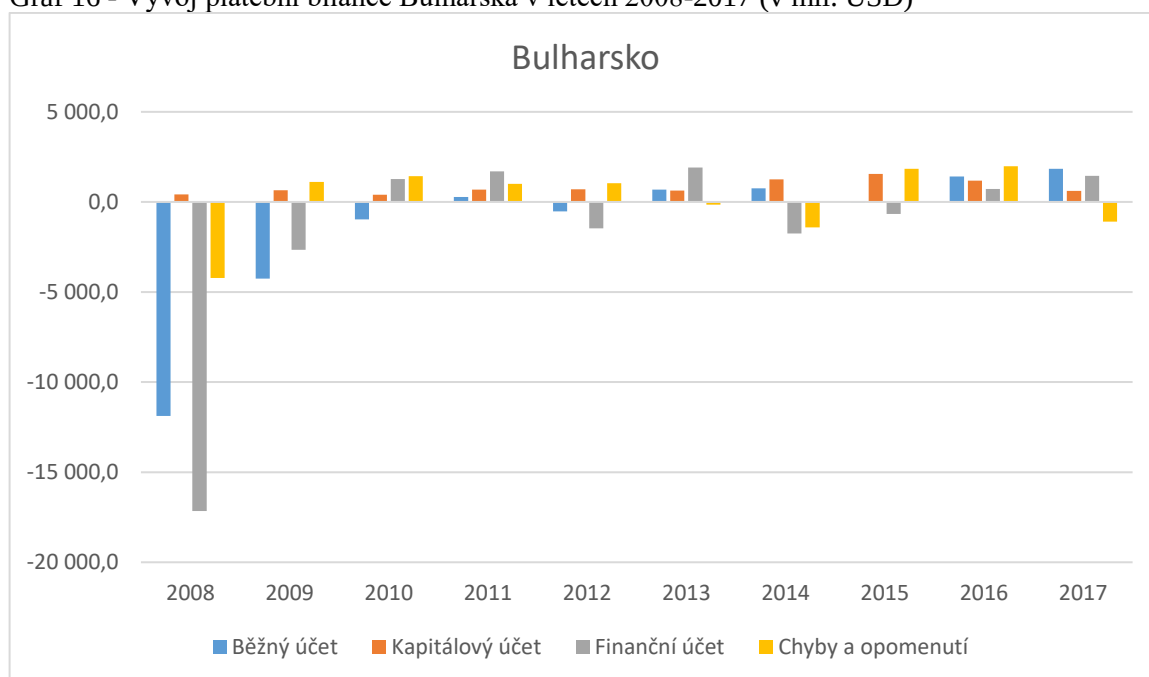
¹¹¹ Evropská komise. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských států na cestě k přijetí eura* [online]. 2018 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3827_cs.htm

data z Mezinárodního měnového fondu (IMF) a zároveň data z národních bank jednotlivých států, dále se vycházelo i z výročních zpráv národních bank.

Jako první bude zhodnocení vývoje platební bilance podle jednotlivých účtů, které by mělo poskytnout čtenáři základní informace ohledně platební bilance jednotlivých států. Tento vývoj bude od roku 2008 a měl by poskytnout ucelený pohled na vývoj platební bilance od vstupu států do EU. V případě Chorvatska bude zhodnocena i situace před vstupem do EU.

Pro větší přehlednost vývoje platební bilance a účtů během časové rozmezí byl pro každý stát vytvořen samostatný graf. Jak je možné vidět z grafu č. 16, tak v roce 2008 a 2009 byl běžný účet záporný, ale došlo k vyrovnání prostřednictvím finančního účtu. Avšak v roce 2010 už byl finanční účet v kladných hodnotách, kdy změna aktiv převýšila pasiva a běžný účet se v roce 2011 po dlouhých sedmnácti letech rovněž dostal do kladných hodnot. Kapitálový účet přispěl k platební bilanci až po vstupu Bulharska do EU, kdy Bulharsko začalo čerpat evropské dotace a tím došlo ke zlepšení kapitálového účtu.

Graf 16 - Vývoj platební bilance Bulharska v letech 2008-2017 (v mil. USD)

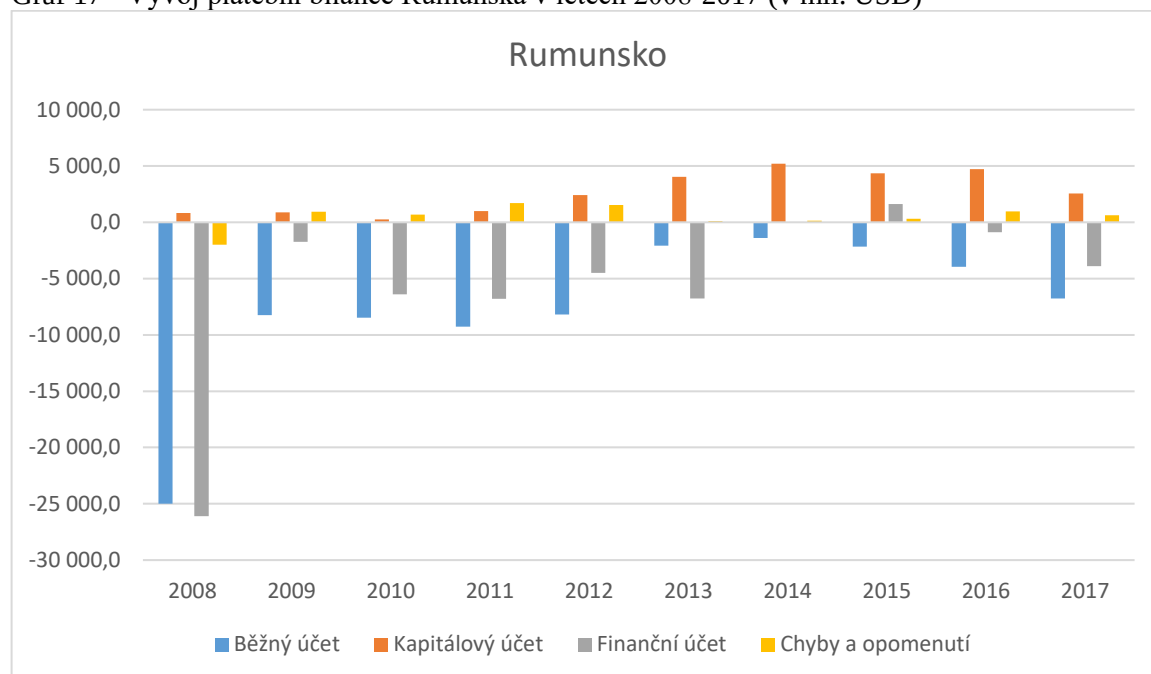

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Co se týče Rumunska v grafu č. 17, tak zde je vidět trend platební bilance, který spočívá v záporném běžném účtu, který je vyrovnávaný přebytkem na finančním účtu a to až do roku 2013. Od roku 2014 do roku 2015 převyšují aktiva finančního účtu pasiva, avšak běžný účet stále zůstává záporný a to po celé sledované období. Od roku 2017 opět převyšují pasiva finančního účtu aktiva a finanční účet je opět záporný. Stejně jako v případě Bulharska, tak i

Rumunsko po svém vstupu do EU začalo čerpat evropské dotace a tím došlo k nárůstu kapitálového účtu, který se začal v posledních letech značně podílet na platební bilanci. Došlo i k tomu, že kapitálový účet převýšil finanční účet.

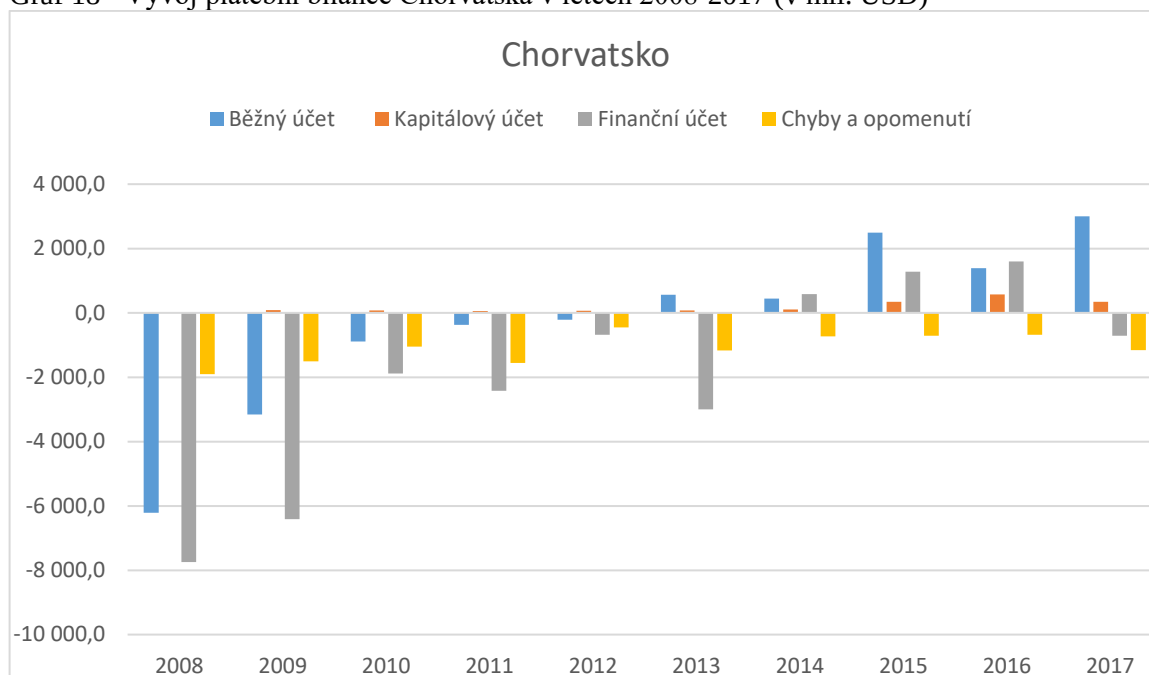
Graf 17 - Vývoj platební bilance Rumunska v letech 2008-2017 (v mil. USD)

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Vývoj jednotlivých účtů platební bilance Chorvatska lze sledovat v grafu č. 18. Stejně jako u Rumunska, tak trend platební bilance Chorvatska byl záporný běžný účet vyrovnávaný přebytkem přílivu finančních transakcí na finančním účtu do roku 2012, což bylo před samotným vstupem do EU. Od roku 2013 se saldo BÚ dostává do kladných hodnot, avšak u finančního účtu převyšoval příliv finančních transakcí nad odlivem, a tudíž byl finanční účet záporný. Od roku 2014 už byly finanční účet spolu s běžným účtem kladné. Jak je možné dále sledovat z grafu, tak došlo k nárůstu kapitálového účtu a to od roku 2013. Stejně jako u předchozích zemí to bylo způsobeno tím, že země čerpala evropské dotace a díky tomu se kapitálový účet začal více podílet na platební bilanci, než tomu bylo před vstupem do EU.

Graf 18 - Vývoj platební bilance Chorvatska v letech 2008-2017 (v mil. USD)

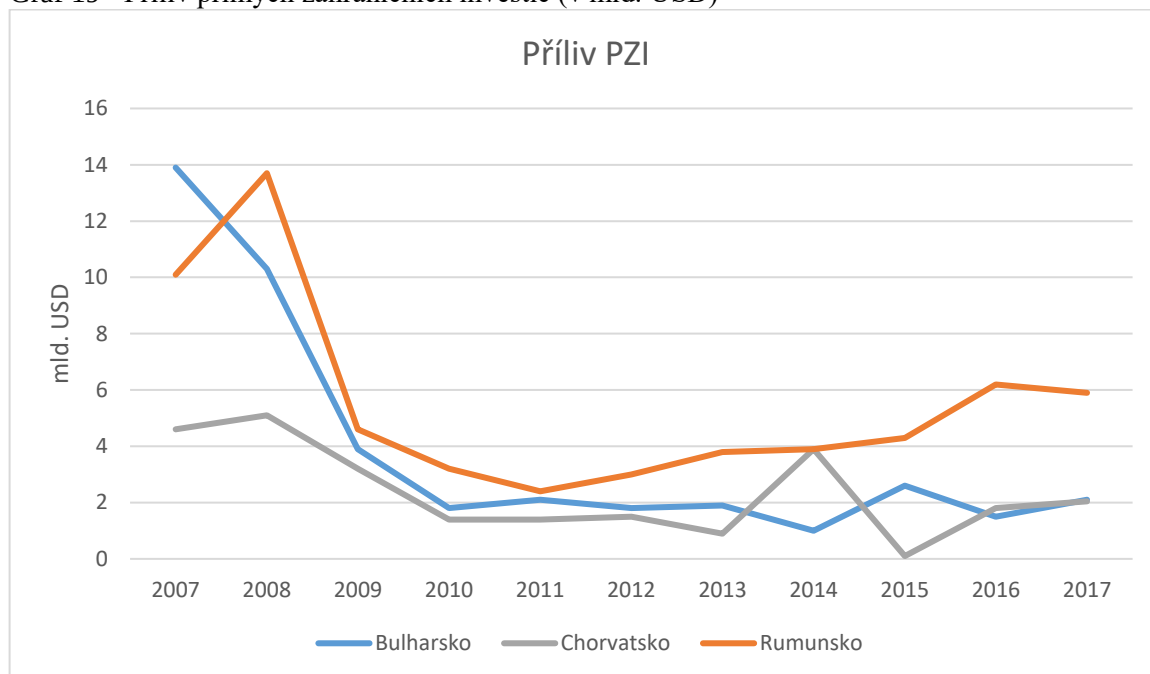
Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Co se týče přílivu přímých zahraničních investic, tak lze z grafu č. 19 vidět, že za období 2003 – 2008 byl příliv do Bulharska a Rumunska v podobné výši. V roce 2008 překročil příliv PZI v Rumunsku i Bulharsku hranici 10 mld. USD. Naopak u Chorvatska byl příliv PZI razantně menší, a to pouze 5,1 mld. USD. Tento rozdíl mohl být způsoben tím, že Rumunsko s Bulharskem už byly součástí EU a Chorvatsko ještě nebylo členem EU a tudíž příliv PZI byl podstatně menší. Dalším důvodem menšího přílivu PZI mohlo být, že je Chorvatsko podstatně menší ekonomikou v porovnání s bulharskou a rumunskou. V době finanční krize došlo k poklesu přílivu PZI u vybraných zemí a od roku 2011 začal příliv PZI opět růst. K nejvyššímu nárůstu došlo za poslední roky v Rumunsku, kdy příliv PZI v roce 2017 byl 5,9 mld. USD. U Bulharska byl příliv PZI podstatně nižší, kdy v roce 2017 to bylo pouze 2,1 mld. USD a hned za ním následovalo Chorvatsko, které se za poslední dva roky dotahuje a příliv PZI činil 2 mld. USD. Pokud příliv PZI porovnáme se státy V4, které přistoupily do EU v roce 2004, tak Chorvatsko, Rumunsko a Bulharsko výrazně zaostávají, co se týče přílivu investic ze zahraničí v porovnání se státy V4. Pro porovnání přílivu přímých zahraničních investic byl v ČR v roce 2017 ve výši 9,1 mld. USD a v tomtéž roce v Polsku to bylo 10,6 mld. USD.¹¹² Ze třech porovnávaných států se této hodnotě nejvíce přibližuje Rumunsko. Jedním z důvodů, proč se investuje v těchto zemích je atraktivita země, nízké zdanění a nízké kapitálové restrikce. Oproti

¹¹² The World Bank. *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=BG-CZ-PL>

tomu odliv PZI je u Chorvatska, Bulharska a Rumunska velice malý a za rok 2017 dosahoval odliv necelé miliardy USD.¹¹³

Graf 19 - Příliv přímých zahraničních investic (v mld. USD)

Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2017&locations=BG-HR-RO&start=2007>, vlastní zpracování

Avšak co tyto země spojuje je fakt, že ze zemí každoročně odchází zisky podniků ve formě dividend zpět ke svým mateřským firmám, tzv. „matkám“. Jedná se například o banky nebo o samotné podniky, jejichž „matky“ mají sídlo v zahraničí. Jen v roce 2014 objem dividend, který byl vyplacen do zahraničí, představoval 1,7 % HDP Rumunska, dále 1,4 % HDP Bulharska a 0,7 % HDP Chorvatska. V případě, že by tyto dividendy byly hned investovány zpět do ekonomiky, odkud odešly, mohly by tyto státy růst daleko rychleji než dosud. V zemích V4 tyto odlivy dividend tvoří ještě vyšší část, například u ČR došlo k odlivu dividend, který představoval zhruba 5 % HDP, u Slovenska to bylo přes 3 % HDP a u Maďarska došlo k odlivu dividend ve výši přes 2 % HDP. Tyto vysoké odlivy peněz ze státu mohou svědčit o tom, že se jedná o vstřícné podnikatelské prostředí a zároveň o prosperující ekonomiky, kde se firmám vyplatí podnikat. Na druhou stranu ze strany států nejsou kladeny žádné překážky při výplatě dividend do zahraničí a tak k tomuto odvodu peněz nic nebrání. Další otázkou je, proč vůbec dochází k odlivu dividend do zahraničí a proč nejsou tyto peníze investovány v zemi, ve které firma působí. Pravděpodobně země nenabízí dostatek možných

¹¹³ The World Bank. *Foreign direct investment, net outflows (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD?locations=BG-RO-HR>

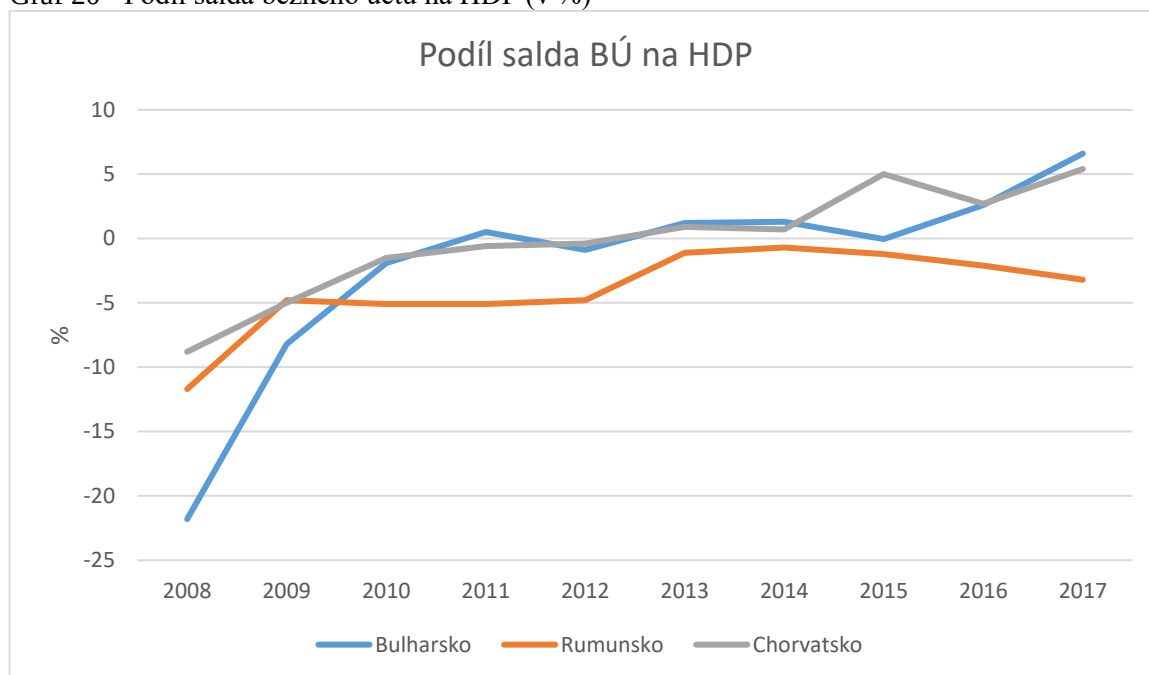
investičních příležitostí a tak investoři nemají příležitost, kde investovat a tak raději zisk pošlou do své mateřské země. Naopak nejvíce přílivu peněz z dividend zaznamenalo Nizozemsko a to ve výši zhruba přes 7 % HDP a Francie. Je jasné, že pokud by nedocházelo k přímým zahraničním investicím, tak by nedocházelo k tak rychlému růstu ekonomik, jako tomu bylo doposud a pomaleji by rostla i produktivita práce.

Tabulka 15 - Stav účtů platební bilance v letech 2008-2017 (v mil. USD)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bulharsko										
Běžný účet	-11 875	-4 256	-964	272	-528,6	-678	747	-19	1 412	1 847
Kapitálový účet	420	655	398	685	699	624	1 251	1 557	1 188	605
Finanční účet	-17 153	-2 653	1 275	1 700	-1 470	1 912	-1 750	-668	724	1 451
Chyby a opomenutí	-4 229	-1 118	1 428	1 009	1 038	-146	-1 411	1 838	1 977	-1 088
Rumunsko										
Běžný účet	-24 986	-8 234	-8 479	-9 275	-8 198	-2 076	-1 382	-2 156	-3 960	-6 755
Kapitálový účet	815	368	259	991	2 422	4 047	5 206	4 336	4 729	2 563
Finanční účet	-26 109	-1 747	-6 391	-6 781	-4 478	-6 754	3	1 608	-882	-3 892
Chyby a opomenutí	-1 988	952	673	1 706	1 529	100	139	323	968	639
Chorvatsko										
Běžný účet	-6 214	-3 158	-894	-375	-207	566	448	2 491	1 390	2 997
Kapitálový účet	23	87	77	54	64	78	102	345	574	346
Finanční účet	-7 741	-6 411	-1 884	-2 419	-678	-2 994	585	1 277	1 596	-711
Chyby a opomenutí	-1 908	-1 507	-1 050	-1 555	-456	-1 166	-729	-714	-677	-1 160

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205> ; <https://data.oecd.org/trade/current-account-balance.htm>, vlastní zpracování

Graf 20 - Podíl salda běžného účtu na HDP (v %)

Zdroj: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS?locations=BG-RO-HR>, vlastní zpracování

BULHARSKO

Jak je možné vidět z tabulky č. 15, tak za posledních 10 let se pohyboval běžný účet platební bilance spíše ve schodku. V mírném přebytku se nacházel v roce 2011 a 2014. Od roku 2016 se přebytek na BÚ stále zvyšuje, kdy za rok 2017 činil BÚ 1,8 mld. USD. Nejhorší stav BÚ byl zaznamenán v roce 2008, kdy byl schodek ve výši 11,8 mld. USD. Pokud se podíváme dále do historie, tak zjistíme, že byl běžný účet Bulharska převážně záporný, kladných hodnot dosáhl v 80. letech a pak až po roce 2000.¹¹⁴ Za sledované období je vidět, že v roce 2008 zaznamenal běžný účet velmi nízkých hodnot, a to -11,8 mld. USD. Propad byl způsoben zejména výrazným schodkem obchodní bilance, a to zejména díky vyšším dovozům zboží. Po roce 2008 je z grafu č. 21 vidět již pozitivní vývoj běžného účtu a to z důvodu kladné bilance služeb a došlo také k mírnému snížení schodku obchodní bilance. Výkonová bilance je stále ve schodku, neboť se jedná součet obchodní bilance zboží a bilance služeb, kde převládá výrazný schodek obchodní bilance. Dle dostupných dat z Mezinárodního měnového fondu a z grafu č. 21 je obchodní bilance BÚ za sledované období záporná, naopak výkonová bilance vykazuje přebytek, ale až od roku 2015. Co se týče bilance služeb, tak ta je kladná za celé sledované období.¹¹⁵ Obchodní bilance za sledované období vykazovala více dovezeného

¹¹⁴ The World Bank. *Current account balance (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-06-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=BG-HR>

¹¹⁵ IMF. *Bulgaria: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>

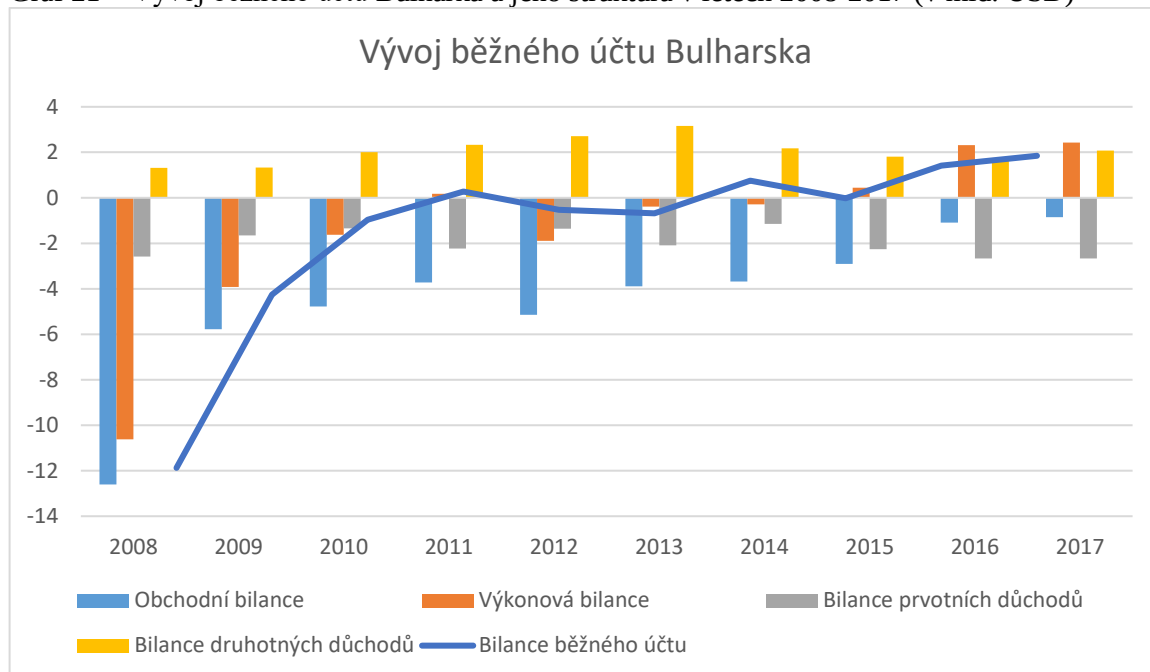
zboží než vyvezeného. Za pozitivní vývoj běžného účtu v posledních letech může zejména kladná bilance služeb a také kladná bilance druhotných důchodů, která je kladná po celé sledované období a také výrazné snížení schodku obchodní bilance. Co se týče bilance prvotních důchodů, tak ta se skládá z náhrad zaměstnanců, ostatních prvotních důchodů a důchodů z investic. Z dat bulharské národní banky jsou nejvýraznější položkou bilance prvotních důchodů právě důchody z přímých investic, které jsou značně záporné. To je způsobeno vyšším přílivem investic do země díky vstupu do EU. Avšak jak již bylo zmíněno výše, tak zisky zahraničních firem působících na území Bulharska odchází ze země ve formě dividend namísto toho, aby byly opět reinvestovány v Bulharsku.

Co se týče složení BÚ, tak největší část tvoří právě obchodní bilance, poté bilance služeb a nejmenší část tvoří bilance primárních a sekundárních důchodů.¹¹⁶ Dle dat z bulharské národní banky je bilance primárních důchodů záporná, naopak bilance sekundárních důchodů kladná, což lze vidět i z grafu č. 21. Jeden z nejvýznamnějších partnerů je pro Bulharsko právě Evropská unie, a to z hlediska dovozu i vývozu. Došlo také k růstu přímých zahraničních investic, ale stále se jedná o menší příliv investic v porovnání s ostatními transformujícími se ekonomikami.

Naopak z grafu č. 20 je možné sledovat podíl salda běžného účtu na HDP mezi lety 2008 až 2017. Jak již bylo zmíněno výše, tak nejhorší stav BÚ byl zaznamenán v roce 2008, kdy schodek běžného účtu dosahoval 11,8 mld. USD, což odpovídalo 21,8 % HDP. Od roku 2008 začal běžný účet platební bilance opět růst a mezi lety 2010 až 2015 byl v rozmezí -0,9 až 1,3 HDP. Nejlepšího výsledku bylo dosaženo v roce 2017, kdy podíl BÚ na HDP tvořil 6,6 % HDP.

¹¹⁶ Bulgarian National Bank. *Balance of payments of Bulgaria* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/201701_s_bop_pub_en.pdf

Graf 21 - Vývoj běžného účtu Bulharska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD)

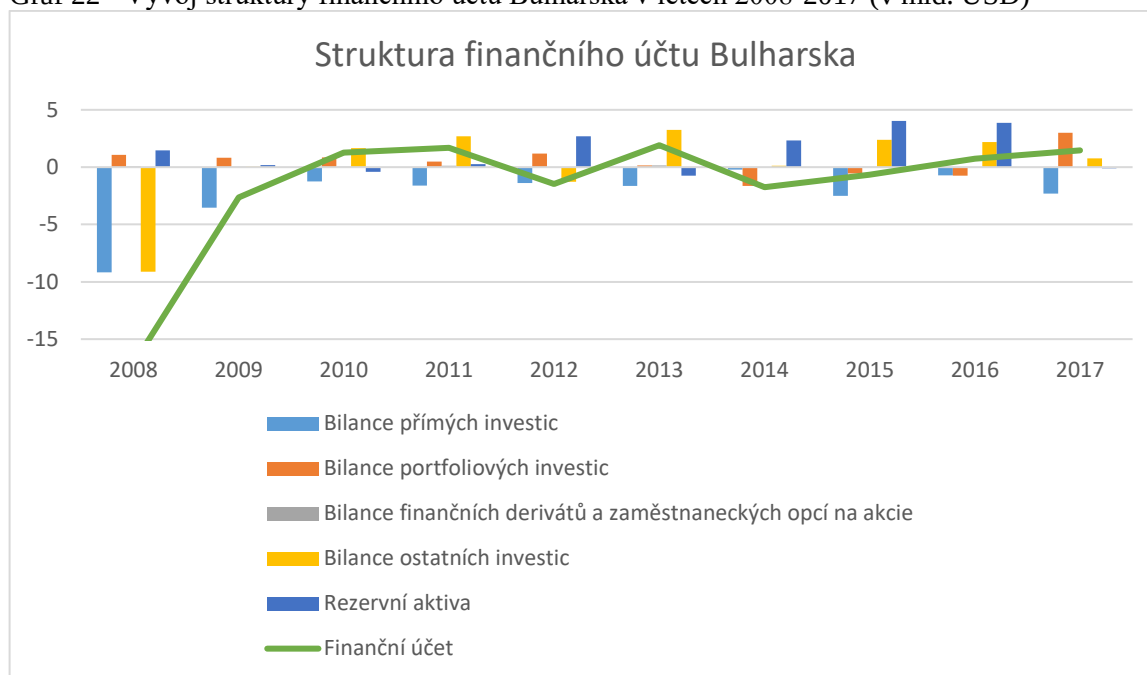

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>,

<https://data.worldbank.org/indicator/BN.GSR.GNFS.CD?locations=BG>, vlastní zpracování

Dle tabulky č. 15 a grafu č. 16 je vidět, že naopak finanční účet platební bilance je střídavě v přebytku a v deficitu. Nejhlubší schodek byl zaznamenán v roce 2008, kdy se finanční účet nacházel ve schodku zhruba 17,1 mld. USD. Pasiva převyšovala aktiva a díky tomu byl finanční účet v záporných číslech, a tudíž docházelo k většímu přílivu finančních prostředků než k odlivu finančních prostředků ze země. V dalších letech se deficit FÚ začal postupně snižovat a v roce 2010 už se finanční účet nacházel v přebytku 1,2 mld. USD. To znamená, že půjčky do zahraničí začaly převyšovat výpůjčky ze zahraničí.

Graf 22 - Vývoj struktury finančního účtu Bulharska v letech 2008-2017 (v mld. USD)

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Z grafu č. 22 je vidět vývoj finančního účtu za sledované období 2008-2017. Jak je možné vidět, tak v roce 2008 byl hlavním důvodem záporného salda finančního účtu bilance přímých a ostatních investic. Jak je možné sledovat, tak za kladným saldem finančního účtu v dalších letech stojí převážně bilance ostatních investic a také rezervní aktiva. Z grafu je dále také zřejmé, že za sledované období je bilance přímých zahraničních investic záporná a do země přiteklo více než 20 mld. USD ve formě reinvestovaného zisku či dluhových nástrojů.¹¹⁷

Co se týče přílivu přímých zahraničních investic do Bulharska, tak k výraznému nárůstu PZI došlo v období 2003-2007 a od roku 2008 došlo k poklesu PZI v důsledku finanční krize.¹¹⁸ K výraznému poklesu PZI došlo i v roce 2017. Po velkém poklesu v průběhu finanční krize se příliv PZI po roce 2010 stabilizoval kolem 3 % HDP. Podle předběžných údajů se PZI za prvních devět měsíců roku 2017 snížily o více než 25 % v porovnání se stejným obdobím roku 2016.¹¹⁹ Zhruba polovina všech PZI jde do výroby a ICT, dalších zhruba 25 % jde do obchodu, dopravy a cestovního ruchu. Země s největším objemem přímých zahraničních investic za rok 2017 byly z Nizozemska, Německa a Malty.

¹¹⁷ International Monetary Fund. *Balance of Payments Analytic Presentation by Country* [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>

¹¹⁸ The World Bank. *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=BG>

¹¹⁹ Evropská komise. *Country Report Bulgaria 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-bulgaria_en.pdf

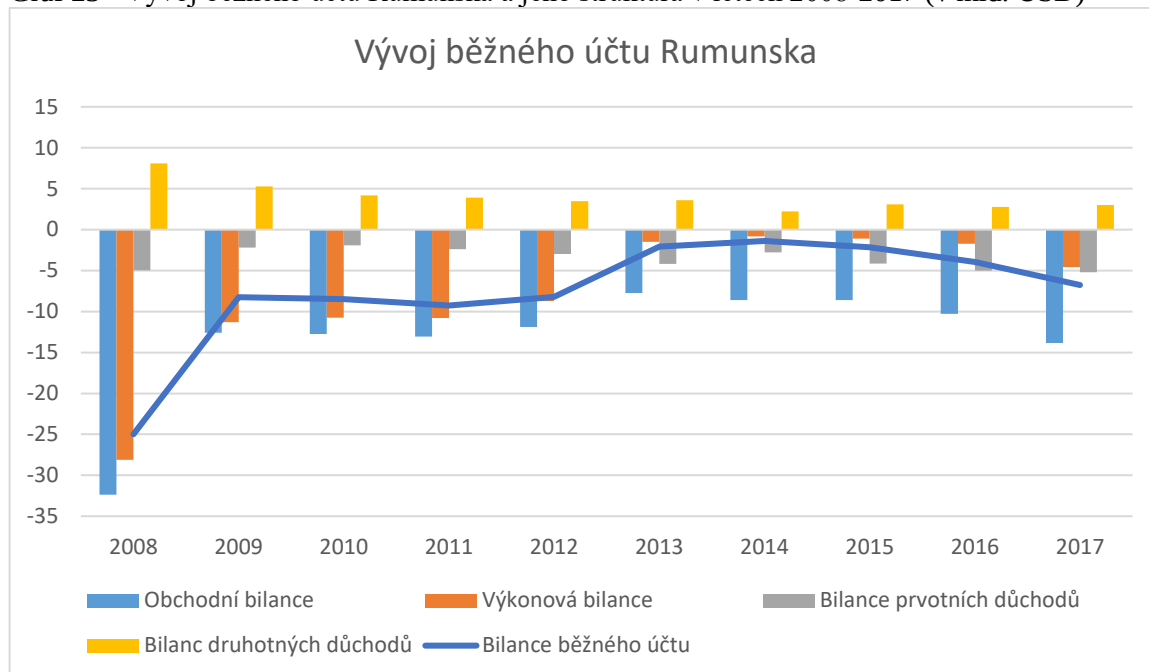
RUMUNSKO

Jak je možné vidět z tabulky č. 15 či grafu č. 23, tak byl běžný účet platební bilance za celé sledované období ve schodku, přičemž nejnižšího schodku Rumunsko dosáhlo v roce 2014, což odpovídalo -1,2 % HDP. Naopak nejvyššího schodku za sledované období dosáhlo Rumunsko v roce 2008 a to -24,9 mld. USD, což odpovídalo -11,7 % HDP. Pokud se podíváme do historie, tak lze zjistit, že Rumunsko se dlouhodobě potýká se záporným běžným účtem, kladných hodnot dosáhl BÚ pouze v 80. letech. Z následujícího grafu č. 23 je možné vidět vývoj jednotlivých položek BÚ. Jak již bylo zmíněno, tak za sledované období se běžný účet pohyboval v záporných hodnotách, přičemž tento negativní vývoj BÚ lze připsat převážně obchodní bilanci, která byla po celé sledované období záporná a taktéž se na tom podílela negativní výkonová bilance. Za sledované období byla bilance služeb lehce v přebytku a vývoz služeb lehce převyšoval dovoz služeb.¹²⁰ Od roku 2012 lze vidět, že dochází ke snížení schodku BÚ, což lze připsat snížení schodku obchodní bilance a výkonové bilance. Ačkoliv Rumunsko stále zaznamenává značný deficit obchodní bilance, tak naopak v bilanci služeb je v přebytku. Od roku 2014 dochází k prohlubování deficitu běžného účtu, a to zejména díky se zhoršující obchodní bilanci a primárních důchodů.

Velmi významným partnerem Rumunska je pro dovoz i vývoz Evropská unie. Mezi země, kam se nejvíce vyváží, je EU – zejména se jedná o Německo, Itálii, Francii, a dále také Turecko, USA, atd. Naopak mezi země, ze kterých se nejvíce dováží, patří opět EU (Německo, Itálie, Francie) a dále Turecko nebo Čína.

¹²⁰ IMF. *Romania: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>

Graf 23 - Vývoj běžného účtu Rumunska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD)

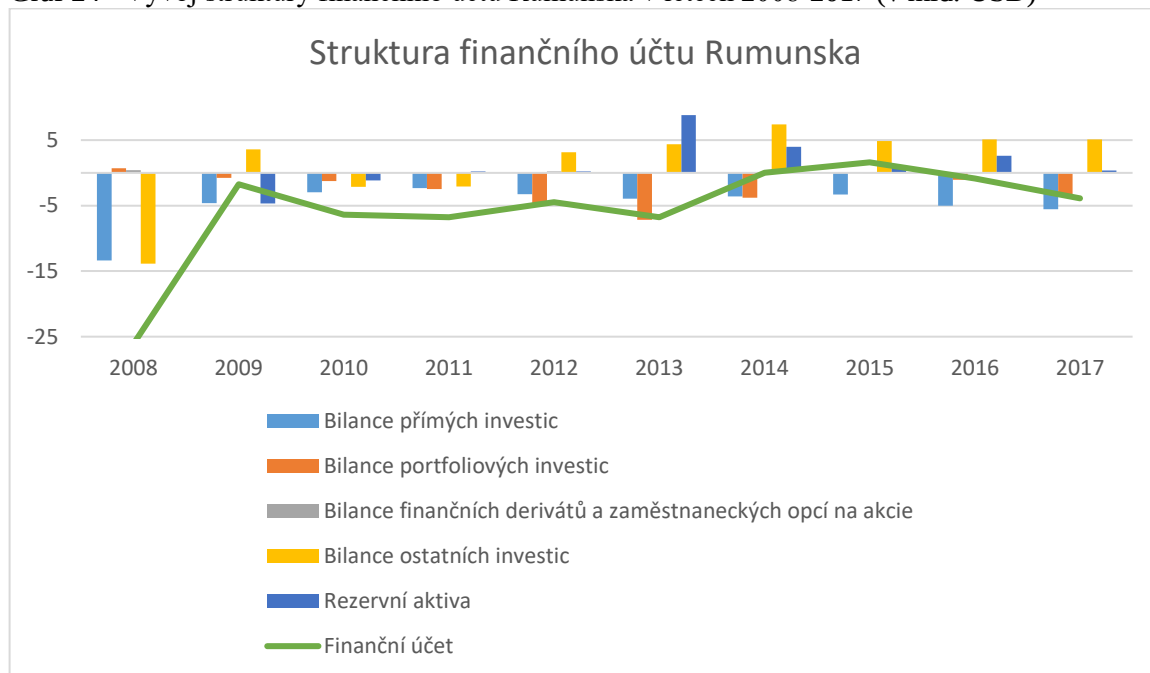
Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Finanční účet Rumunska se za sledované období nacházel převážně ve schodku, jak je tomu vidět v grafu č. 24 a naopak v mírném přebytku se nacházel pouze v roce 2014 a 2015. Lze tedy říci, že pasiva převažovala nad aktivity a proto byl finanční účet za sledované období převážně v záporných hodnotách. Docházelo tedy k tomu, že příliv finančních prostředků do Rumunska byl vyšší než odliv finančních prostředků ze země. Nejhlubší schodek byl zaznamenán v roce 2008, kdy se finanční účet nacházel ve schodku zhruba 26 mld. USD. Zatímco v roce 2008 tvořila pasivní strana přímých a ostatních investic vysoké záporné hodnoty, od roku 2009 docházelo k výraznému snížení pasivní strany přímých investic a došlo k tomu, že odliv finančních prostředků převýšil příliv u ostatních investic a bilance dosáhla pozitivních hodnot. To se podepsalo na výrazném snížení záporného salda finančního účtu. V dalších letech došlo k mírnému zhoršení FÚ a to z důvodu nárůstu pasivních stran prakticky u všech složek FÚ. Od roku 2013 došlo opět ke zmírnění záporného FÚ a to díky kladné bilanci ostatních investic a rezervním aktivům. Od roku 2014 je FÚ v přebytku a to z důvodu poklesu pasivní strany u přímých a portfoliových investic a naopak došlo k růstu bilance ostatních investic. Od roku 2014 do roku 2015 se FÚ nachází v přebytku a půjčky do zahraničí převyšují výpůjčky ze zahraničí a to pouze do roku 2016, kdy se FÚ dostává opět do záporných hodnot.

Příliv přímých zahraničních investic zaznamenalo Rumunsko zejména po období transformace, kdy probíhala privatizace, došlo k růstu a celkovému zlepšení bankovního sektoru a sektoru financí jako takových. Zájem o rumunský trh vzrostl zejména u investorů,

kteří viděli v trhu velký potenciál do budoucna, který budou moci využít. Jednalo se na příklad o oblast nemovitostí, potravinářský sektor, zajímavý byl pro investory farmaceutický a automobilový průmysl, či investice do tamější infrastruktury. V roce 2017 byl finanční účet platební bilance opět ve schodku ve výši 3,8 mld. USD, to bylo zapříčiněno zejména růstem čistých portfoliových investic a zároveň pomalejším vývojem rezervních aktiv, k tomu se dále přidalo oživení přílivu přímých investic a zároveň došlo k poklesu odtoku ostatních investic.

Graf 24 - Vývoj struktury finančního účtu Rumunska v letech 2008-2017 (v mld. USD)

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Toky přímých zahraničních investic jsou proměnlivé. V roce 2017 se PZI snížilo o zhruba 7 % v porovnání s rokem 2016. Naopak za prvních jedenáct měsíců roku 2018 byly PZI o 20 % vyšší než ve stejném období roku 2017.¹²¹ Tento nárůst byl způsoben mezipodnikovými půjčkami. Investice v roce 2017 směřovaly zejména do průmyslu a to přes 43 %, dále do stavebnictví a do finančního zprostředkování. Hlavními zeměmi původu PZI v Rumunsku byly země – Německo, Nizozemsko, Rakousko a Francie. V roce 2008 došlo k nejvyššímu přílivu přímých zahraničních investic – celkově se jednalo o objem 13,6 mld. USD, naopak v roce

¹²¹ Evropská komise. *Country Report Romania 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_en.pdf

2010 už činil příliv pouze 3,2 mld. USD.¹²² Největší objem investic byl realizován v okolí Bukurešti či v samotném hlavním městě.

CHORVATSKO

Z tabulky č. 15 a z následujících grafů je možné vidět vývoj běžného a finančního účtu platební bilance za posledních 10 let. Jak je možné vidět z grafu č. 25, tak se běžný účet platební bilance za sledované období pohyboval nejdříve ve schodku a po vstupu do EU se BÚ nacházel v přebytku. Nejhorší stav BÚ byl zaznamenán právě v roce 2008, kdy byl schodek BÚ ve výši 6,2 mld. USD, což odpovídalo -8,8 % HDP. Pokud se podíváme na vývoj BÚ od 90. let, tak zjistíme, že byl BÚ záporný, kladných hodnot dosáhl na počátku 90. let a pak až po vstupu do EU v roce 2013.¹²³ Propad BÚ v roce 2008 byl způsoben výrazným schodkem obchodní bilance a také schodkem bilance druhotných důchodů. Naopak bilance služeb byla za sledované období ve výrazném přebytku, avšak výkonová bilance se dostala do přebytku až v roce 2013, neboť do té doby byla tažena zápornou obchodní bilancí.¹²⁴ Mezi lety 2008 a 2009 došlo k výraznému poklesu objemu vývozu a dovozu zboží a služeb, což bylo zapříčiněno světovou krizí. Větší pokles dovozu byl zaznamenán u zboží než u služeb.¹²⁵ Z dostupných dat Mezinárodního měnového fondu, došlo mezi lety 2008 a 2009 k poklesu dovozu zboží o zhruba 30 %, naopak u dovozu služeb došlo k poklesu o 17 %. Stejně jako byl zaznamenán pokles dovozu zboží a služeb, tak došlo mezi lety 2008 a 2009 i k poklesu vývozu. Vývoz zboží klesl o 22 % a vývoz služeb klesl o 22 %.

Z grafu je dále vidět, že po roce 2008 došlo ke zmírnění schodku BÚ a to z důvodu snížení záporné obchodní bilance. V roce 2013 už došlo k přebytku běžného účtu, který činil 0,5 mld. USD, což odpovídalo 0,9 % HDP. Pozitivní vývoj BÚ lze připsat kladné bilanci služeb a také bilanci druhotných důchodů.

Obchodní bilance je stále v záporných hodnotách a posledních pár let stagnuje, schodek obchodní bilance se pohybuje kolem 8 mld. USD. Co se týče dovozu zboží, tak z důvodu krize domácí poptávky stále nebyla dosažena úroveň z roku 2008, kdy dovoz zboží činil 27,6 mld.

¹²² The World Bank. *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO> Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO>

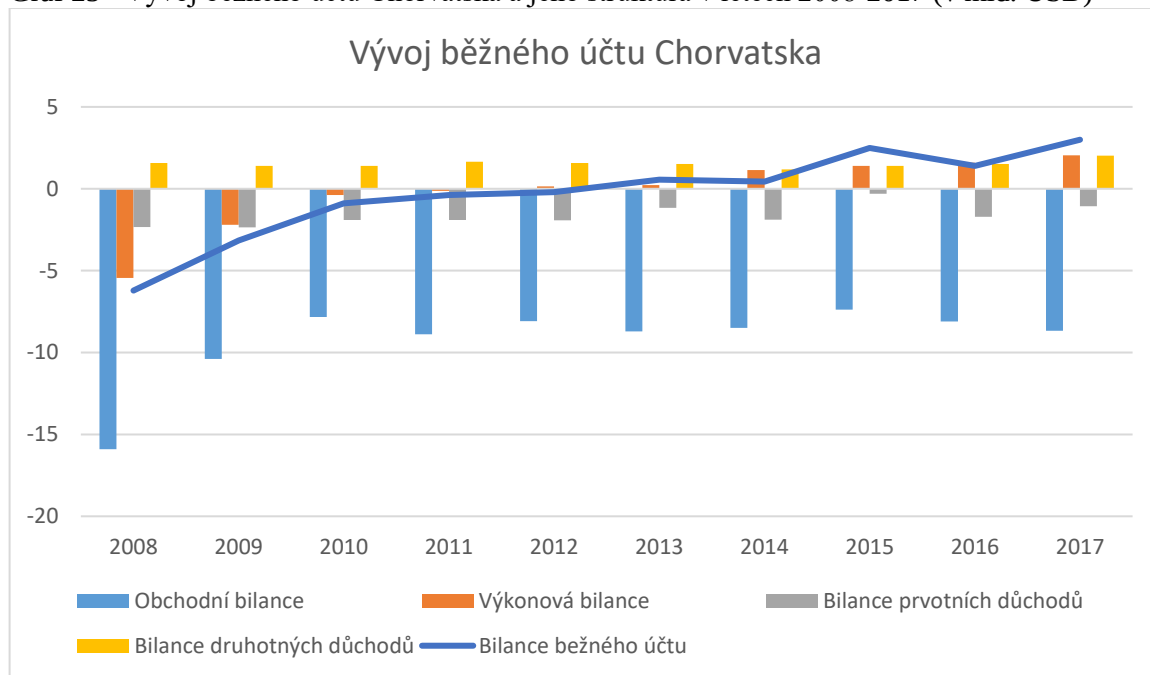
¹²³ The World Bank. *Current account balance (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=HR>

¹²⁴ IMF. *Croatia: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>

¹²⁵ IMF. *Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>

USD a v roce 2017 činil dovoz zboží 23,5 mld. USD. Naopak o poznání lépe se vede bilanci služeb, která se naopak nachází v kladných hodnotách za celé sledované období. Výrazně se na tom pozitivně podílí cestovní ruch. Velmi významným partnerem je pro dovoz i vývoz Evropská unie.

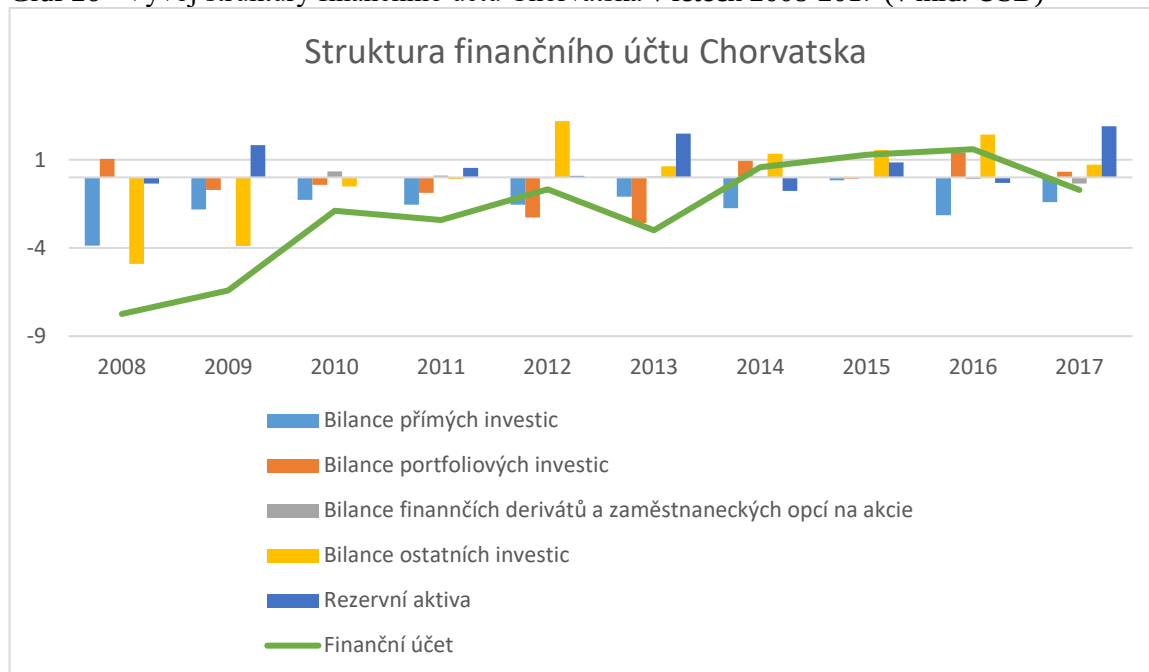
Graf 25 - Vývoj běžného účtu Chorvatska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD)

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

Relativně vysoké rozdíly zaznamenal finanční účet platební bilance. Jak je možné vidět z grafu č. 26, tak od roku 2008 do roku 2013 byl finanční účet Chorvatska záporný a jednalo se o čisté výpůjčky od nerezidentů a od roku 2014 byl finanční účet v přebytku a jednalo se tedy o čisté půjčky nerezidentů. Jinak docházelo k tomu, že do roku 2013 byl příliv finančních prostředků do země vyšší než odliv prostředků ze země. Nejhlubší schodek FÚ byl zaznamenán jako u ostatních států v roce 2008, kdy byl schodek ve výši 7,7 mld. USD. V grafu lze vidět, že bilance přímých a ostatních investic nabíraly vysokých záporných hodnot. Od roku 2013 došlo k poklesu pasivní strany bilance přímých investic, zároveň došlo k výraznému růstu bilance ostatních investic a bilance portfoliových investic. Došlo tedy k opačné situaci, než tomu bylo před vstupem do EU, a tedy že půjčky do zahraničí převyšují výpůjčky ze zahraničí a tedy finanční účet se do roku 2016 nacházel v přebytku.

Graf 26 - Vývoj struktury finančního účtu Chorvatska v letech 2008-2017 (v mld. USD)

Zdroj: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>, vlastní zpracování

V devadesátých letech byl příliv PZI minimální a to bylo v době, kdy Chorvatsko procházelo procesem transformace a občanské války. Příliv PZI vzrostl až po roce 1996, kdy skončila občanská válka. Výraznější nárůst PZI byl zaznamenán v období 2004 – 2008, pak nadešel pokles PZI, který byl zapříčiněn finanční krizí. K opětovnému oživení došlo v roce 2013 a 2014, kdy příliv PZI tvořil zhruba 6,8 % HDP. Nedostatek investic se objevuje v oblasti výzkumu a vývoje, dále životního prostředí a dopravy. Lépe cílené investice do výzkumu a vývoje mohou podnítit pokrok směrem k inovativnější ekonomice. Obdobně jsou zapotřebí investice ke zlepšení kvality a konektivity nedostatečně rozvinuté železniční infrastruktury, ale jsou také potřeba investice do městské dopravy. Nutné jsou také investice na zlepšení vodního hospodářství a odpadních vod, neboť tato odvětví nejsou dostatečně rozvinutá.

3.6 Konvergenční zpráva o plnění

Při vstupu do EU se členské země zavázaly, že v budoucnu přijmou euro jako svou domácí měnu. Evropská komise pravidelně zveřejňuje konvergenční zprávu, kde pravidelně zhodnocuje pokrok jednotlivých členských států a také přípravy na případné přistoupení k euru. Z této zprávy nadále vychází orgán EU – Rada EU, která rozhoduje o tom, zda členský stát EU splňuje všechny podmínky, které jsou nutné pro vstup do eurozóny. Poslední vydaná zpráva z května roku 2018 se zabývá sedmi členskými státy, které mají právní povinnost přijmout v dohledné době euro. Jedná se o Bulharsko, Českou republiku, Chorvatsko,

Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Švédsko. Všeobecně ze zprávy vyplývá, že žádný z členských států nesplňuje všechny podmínky možné pro vstup do eurozóny. Bulharsko a Chorvatsko podle zprávy splňují zatím tři konvergenční kritéria ze čtyř. Oba státy nesplňují kritérium směnného kurzu z důvodu, že nejsou členy evropského mechanismu směnných kurzů (dále jako „ERM II“).

3.6.1 Bulharsko

Jak již bylo zmíněno výše, Bulharsko splňuje tři kritéria ze čtyř možných, která jsou nezbytná pro zavedení měny euro. Kritéria, která Bulharsko splňuje je kritérium cenové stability, veřejných financí a dlouhodobých úrokových sazeb, naopak nesplňuje kritérium kurzové stability, které se týká směnného kurzu.

V roce 2018 dosáhla bulharská míra inflace 1,4 % a tím Bulharsko splnilo kritérium cenové stability, neboť míra inflace byla pod úrovní referenční hodnoty, jejíž hodnota byla 1,9 %. Jak je možné vidět z tabulky pojednávající o inflaci, tak míra inflace se za posledních deset let pohybovala v rozmezí od -1,6 do 12 %. Průměrná inflace za posledních deset let byla zhruba 2,2 %. Existuje možné riziko, které se týká vývoje cenové stability pro dlouhodobý časový horizont. Aby nedocházelo k narůstání inflace v budoucnu, je důležité provádět správnou politiku, která zabrání nadměrným cenovým tlakům a tím i vzniku makroekonomických nerovnováh. Kritérium udržitelnosti veřejných financí bylo splněno, a tudíž byly splněny hodnoty veřejného dluhu a salda veřejných rozpočtů. Z konvergenční zprávy vyplývá, že Bulharsko bez problému plní požadavky Paktu o stabilitě růstu. Díky dobré rozpočtové situaci se u Bulharska objevuje jen malá obava ohledně udržitelnosti veřejných financí pro střednědobý a dlouhodobý časový horizont. Aby nedošlo k velkému vychýlení ve veřejném dluhu a saldu veřejných rozpočtů, je nutné provádět takovou fiskální politiku, která bude provádět strukturální reformy, aby se udržely zdravé veřejné finance. Během posledních dvou let se Bulharsko neúčastnilo mechanismu ERM II.

Za posledních deset let došlo k výraznému zlepšení na straně kapitálového a běžného účtu, avšak problémem zůstávají nadále čistá zahraniční pasiva, která i přes postupný pokles, zůstávají stále vysoká. Dlouhodobé úrokové sazby se v referenčním období (duben 2017 – březen 2018) pohybovaly v průměru kolem 1,4 %. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb bylo ze strany Bulharska splněno, neboť se úrokové sazby držely pod referenční hodnotou,

kteřá byla 3,2 %.¹²⁶ Za posledních deset let došlo postupně k poklesu úrokových sazeb ze 7 % až na méně než 1,5 %. Aby došlo k udržitelnosti veřejných financí, je nutné prosazovat takovou hospodářskou politiku, která bude zaměřená na provádění strukturálních reforem a také na stabilitu. Podle přezkumu Evropské komise se došlo k závěru, že Bulharsko čelí makroekonomickým nerovnováhám. Pro udržení kritéria veřejných financí a zároveň snížení makroekonomické nerovnováhy je nutné provést strukturální reformy v mnoha sektorech a tím posílit například podnikatelské prostředí, finanční stabilitu nebo kvalitu institucí. Právní předpisy nejsou v souladu s požadavky, které se týkají zákazu měnového financování či nezávislosti centrální banky.

V červenci roku 2018 proběhlo zasedání ministrů států platící eura, kde se jednalo o možné přistoupení Bulharska do eurozóny. Ministry byly podepsány dokumenty se závazky, které Bulharsko musí plnit, pokud chce přistoupit do ERM II a následně v tomto mechanismu musí setrvat dva roky. O vstup do ERM II Bulharsko zažádalo v červenci roku 2018. Jak již bylo zmíněno výše, ke vstupu do eurozóny se pojí i další kritéria spojená s fiskální a monetární politikou. Z poslední konvergenční zprávy vyplynulo, že Bulharsko plní kritéria cenové stability (mírná inflace), veřejných financí (rozpočtový přebytek a nízký dluh) a dlouhodobých úrokových sazeb. Avšak pokud Bulharsko usiluje o vstup do eurozóny, musí zapracovat i na dalších oblastech. Dalším závazkem by měl být dohled nad finančním sektorem a případných kontrol nad potřebnými reformami ze strany EU. Taktéž ECB bude po určitý časový horizont sledovat chování bulharských bank. Dále musí Bulharsko zajistit větší dohled nad nebankovním sektorem, zaměřit se více na pojišťovny a také se zaměřit na problém s korupcí. Pokud Bulharsko uspěje a vstoupí do eurozóny, bude muset upravit jednotlivé právní předpisy, které budou muset být v souladu s předpisy eurozóny a bankovní unie.

3.6.2 Rumunsko

Naopak Rumunsko splňuje pouze jedno ze čtyř kritérií, které je potřeba splňovat pro zavedení eura. Kritérium, které splňuje, se týká veřejných financí. Naopak nesplňuje kritérium směnného kurzu, dlouhodobých úrokových sazeb a cenové stability.

Z poslední konvergenční zprávy, která byla vydaná v květnu roku 2018, tak inflace dosahovala 1,9 % a byla v totožné výši jako referenční hodnota pro kritérium cenové stability. Jak je možné vidět z tabulky zabývající se inflací výše, tak se míra inflace během posledních

¹²⁶ Evropská komise. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských států na cestě k přijetí eura* Brusel 23. [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: [https://www.europa.eu/rapid/press-release MEMO-18-3827_cs.pdf](https://www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3827_cs.pdf)

deseti let pohybovala mezi -1,5 % až do 7,9 %, celková průměrná inflace za toto období činila zhruba 3,4 %.¹²⁷ Zpráva upozorňuje na možné obavy udržitelnosti cenového vývoje v delším časovém horizontu. Mezi lety 2017 a 2018 se úroveň dlouhodobých úrokových sazeb pohybovala na úrovni 4,1 %. Referenční hodnota byla 3,2 % pro splnění kritéria úrokových sazeb, tudíž toto kritérium nebylo ze strany Rumunska splněno. Od roku 2009 došlo k poklesu dlouhodobých úrokových sazeb, podle konvergenční zprávy se průměrné dvanáctiměsíční sazby snížily z 10 % na 4 %.¹²⁸ Rumunsko se dosud neúčastnilo mechanismu ERM II, v průběhu referenčního období byla zaznamenána vyšší míra volatility rumunského měny (RON) vůči euru. Zlepšení během posledních deseti let zaznamenal běžný a kapitálový účet, zároveň poklesla čistá zahraniční pasiva, která ale i přes svůj pokles zůstávají stále vysoká. V roce 2017 Rumunsko splňovalo kritérium veřejných financí. Díky fiskálním opatřením, která byla zavedena v roce 2018, se dá očekávat vyšší schodek rozpočtu přesahující 3 % HDP a také vyšší veřejný dluh. Zpráva poukazuje na riziko udržitelnosti veřejných financí ve střednědobém horizontu, které je způsobené primárně horší předpovědí strukturálního primárního salda.¹²⁹ Pro udržitelnost veřejných financí jsou nutné reformy nebo také konsolidační opatření. Právní předpisy nejsou v souladu s požadavky, které se týkají nezávislosti centrální banky či zákazu měnového financování.

V květnu 2018 zaslala Evropská komise Rumunsku varování o existenci významné odchylky při plnění střednědobého rozpočtového cíle v roce 2017 a zároveň bylo Rumunsko vyzváno, aby tuto rozpočtovou odchylku napravilo.¹³⁰ Evropská komise doporučila Radě, aby bylo vydáno rozhodnutí o neefektivních opatřeních ze strany Rumunska a následně bylo nutné vydat doporučení a zároveň přijmout v roce 2018 a 2019 nová opatření k nápravě odchylky. Střednědobý cíl společně s postupem při existenci odchylky jsou jednou ze součástí preventivní složky Paktu stability růstu. V roce 2016 došlo k významnému zhoršení salda veřejného rozpočtu a další zhoršení následovalo v roce 2017, proto bylo nutné vydat

¹²⁷ Evropská centrální banka. *Konvergenční zpráva* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr201805.cs.pdf?ee1c3b309ded218fe2785c36ce4d65ba>

¹²⁸ Evropská centrální banka. *Konvergenční zpráva* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr201805.cs.pdf?ee1c3b309ded218fe2785c36ce4d65ba>

¹²⁹ Evropská komise. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských států na cestě k přijetí eura* Brusel 23. [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: https://www.europa.eu/rapid/press-release-MEMO-18-3827_cs.pdf

¹³⁰ European Commission. *Excessive deficit procedures - overview* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure/excessive-deficit-procedures-overview_en

doporučení na postup při závažné odchylce. Podle prognóz se v roce 2017 mělo saldo veřejných rozpočtů zhoršit na -3,3 % HDP a zároveň bylo překročeno výdajové kritérium u čistých primárních výdajů vládních institucí, které bylo stanoveno Radou. Problémem Rumunska bylo, že nereagovalo na dřívější doporučení a tak Rada postup při závažné odchylce ukončila, neboť Rumunsko i přes dvě doporučení schodek neodstranila ani nezmírnila. Rada tedy vydala doporučení, které stanovuje opatření, které má být přijato v roce 2018 a 2019. Doporučení pro Rumunsko je takové, aby bylo přijato opatření, které zajišťuje nominální růst čistých primárních výdajů vládních institucí, které nepřekročí 3,3 % v roce 2019 a zároveň nepřekročí 5,1 % v roce 2019.¹³¹ Pokud se Rumunsko bude držet těchto doporučení, tak se snadněji přiblíží k dosažení střednědobého rozpočtového cíle.

3.6.3 Chorvatsko

Stejně jako Bulharsko, tak i Chorvatsko splňuje tři ze čtyř hospodářských kritérií, která jsou nezbytná pro zavedení eura. Chorvatsko splňuje kritérium cenové stability, dlouhodobých úrokových sazeb a veřejných financí. Kritérium, které ale nesplňuje, je kritérium směnného kurzu.

V roce 2018 dosáhla chorvatská inflace úrovně 1,3 %, a tím bylo splněno kritérium cenové stability, neboť se úroveň inflace držela pod referenční hodnotou 1,9 %, která byla nutná pro splnění kritéria. Z tabulky zabývající se inflací je zřejmé, že se míra inflace za posledních deset let pohybovala v rozmezí od -0,5 % až do 6,1 %. Průměrná inflace za toto období byla kolem 1,8 %. Konvergenční zpráva upozorňuje na možné riziko týkající se dlouhodobé udržitelnosti cenové stability. Co se týče kritéria veřejných financí, tak saldo veřejných rozpočtů splnilo požadavky. Naopak požadavky nebyly splněny u veřejného dluhu, který byl vyšší než referenční hodnota. Budoucí výhledy veřejných financí jsou podle Evropské komise optimistické a veřejné finance by měly být v souladu s požadavky Paktu o stabilitě růstu. Dle zprávy je u Chorvatska možné riziko v udržitelnosti veřejného dluhu ve střednědobém horizontu. Jako opatření proti růstu dluhu je důležité zpřísnit fiskální politiku a tím zefektivnit příjmy a výdaje, aby naopak došlo k dlouhodobému poklesu veřejného dluhu nikoliv růstu. Chorvatsko se dosud neúčastnilo mechanismu ERM II, v průběhu referenčního období byla zaznamenána nižší míra volatility chorvatské kuny vůči euru.

¹³¹ Evropská rada a Rada Evropské unie. *Maďarsko a Rumunsko byly vyzvány, aby napravily závažné rozpočtové odchylky* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/22/hungary-and-romania-called-on-to-correct-significant-budgetary-deviations/>

Za posledních deset let se Chorvatsko zlepšilo na běžném i kapitálovém účtu. I přes pokles čistých zahraničních pasiv, zůstávají stejně jako u Rumunska stále vysoká. Za referenční období od dubna 2017 až do března 2018 se dlouhodobé úrokové sazby držely na úrovni 2,6 %.¹³² Pro splnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb se musely sazby držet pod referenční hodnotou, která byla 3,2 %, což Chorvatsko splnilo. Od roku 2009 docházelo v Chorvatsku ke snižování dlouhodobých úrokových sazeb. Pro splnění kritéria udržitelnosti veřejných financí je nezbytná hospodářská politika, která bude zaměřena na stabilitu a strukturální reformy, které podpoří růst ekonomiky a zvýší produktivitu.

Na základě přezkumu, který provedla Evropská komise, vyplynulo, že má Chorvatsko relativně velké problémy s makroekonomickými nerovnováhami. Chorvatsko by mělo do budoucna zlepšit institucionální a podnikatelské prostředí, neboť podle hodnocení konkurenceschopnosti mají v tomto pilíři ještě velké rezervy oproti jiným státům EU. Dále by se mělo Chorvatsko více angažovat v tom, aby došlo k posílení konkurence na trzích služeb a zboží. Je třeba také snížit nerovnováhu na trhu práce a zároveň trh práce zkvalitnit, aby se zvýšila kvalita i kvantita nabízené práce a v neposlední řadě zlepšit efektivitu práce v chorvatském soudnictví. Stejně jako Rumunsko, tak i Chorvatsko se potýká s problémem právních předpisů, které nejsou v souladu s požadavky nezávislosti centrální banky.

3.6.4 Mechanismus směnných kurzů

Mechanismus směnných kurzů (dále jako „ERM II“) je následníkem ERM a jeho hlavním úkolem je, aby fluktuace směnných kurzů mezi cizími měnami a eurem v EU nezpůsobovala problémy a nepoškodila hospodářskou stabilitu trhu. Zároveň se má postarat o zdárnou přípravu, popřípadě pomoci státům na možnou účast v eurozóně. Aby mohl být stát členem ERM II je nutné, aby splňoval kritérium směnných kurzů. Členství v ERM II je na dobrovolné bázi a je na zvážení každého státu, zda chce být začleněn či nikoliv. Avšak pro vstup do eurozóny a přijetí eura už je nutné plnit kritérium směnných kurzů, kdy členský stát musí být členem mechanismu a to nejméně po dobu dvou let, kdy bude pod dohledem. V této době už by neměl být směnný kurz podroben žádným silným tlakům. V případě, že se členský stát připojí do ERM II, tak je jeho směnný kurz navázán na euro a je povoleno pouze dočasné kolísání v určených mezích. Pro vstup do ERM II musí členský stát podat žádost, o které později rozhodne konsensus všech dosavadních členů ERM II mezi které se řadí všechny

¹³² Evropská komise. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských států na cestě k přijetí eura* Brusel 23. [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: [https://www.europa.eu/rapid/press-release MEMO-18-3827_cs.pdf](https://www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3827_cs.pdf)

členové eurozóny, Evropská centrální banka a dále také ministři a guvernéři centrálních bank členských států mimo eurozónu (Dánsko).¹³³

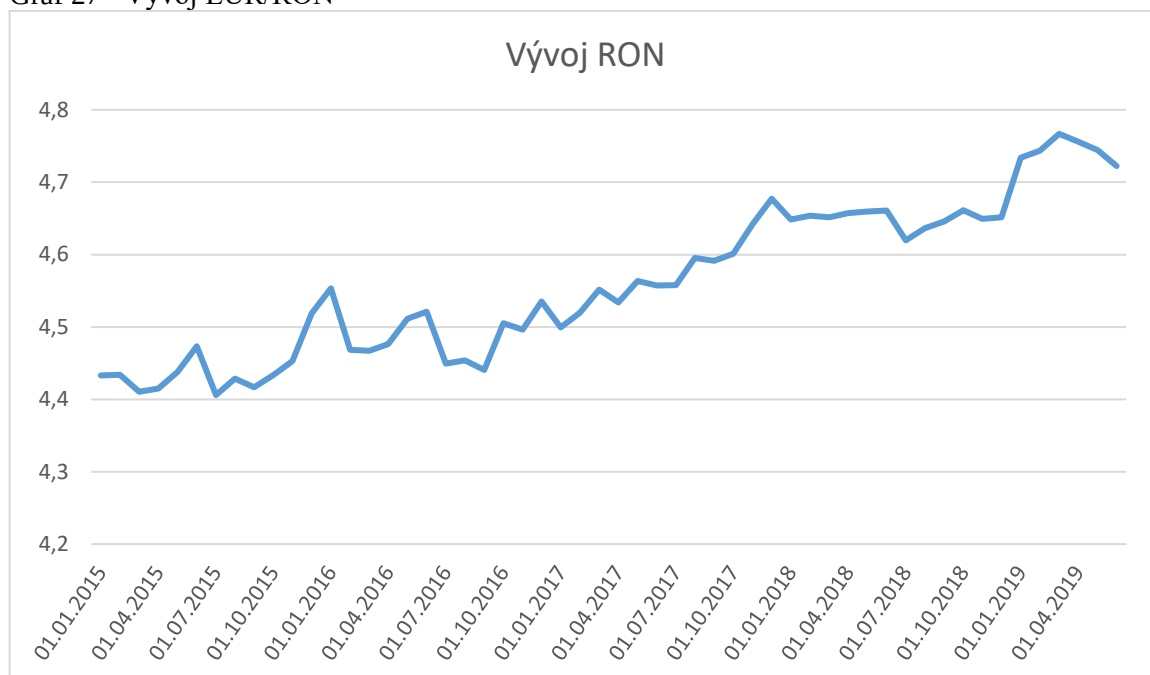
V současné době Bulharsko nesplňuje kritérium směnného kurzu a zároveň v referenčním období (2016-2018) nebyla bulharská měna součástí kurzového systému ERM II. Již od roku 1997 byl zaveden režim pevného směnného kurzu, kdy byla bulharská měna zafixována nejprve na německou marku a později na euro a to ve výši 1,95583.¹³⁴ V letech 2016 – 2018 byla bulharská měna stabilní vůči euru, což by při účasti v ERM II znamenalo, že by bylo v souladu s kurzovým kritériem. Pohled zahraničních investorů vzhledem k možným rizikům, které mohou v Bulharsku nastat, zůstává pozitivní a to převážně díky vývoji devizových rezerv či krátkodobých úrokových sazeb.

Rumunsko nesplňuje v současné době kritérium směnného kurzu, a tudíž rumunská měna není součástí ERM II. Rumunský leu se nachází stejně jako chorvatská kuna v režimu řízeného floatingu vůči euru. Rumunská měna byla relativně stabilní vůči euru do září roku 2016, od té doby je vidět, že měna začala lehce oslabovat (viz graf č. 27). Jednou z příčin tohoto oslabení byla také fiskální politika, která měla vést k obnově obchodu, či vyšší inflaci nebo k rostoucím schodkům BÚ. Jak je možné z grafu dále pozorovat, tak rumunský leu i nadále oslaboval, kdy v prosinci 2018 dosáhl 4,65. Rumunský leu zaznamenal během sledovaného období vysokou volatilitu vůči euru a zároveň krátkodobé úrokové sazby vůči eurozóně byly vysoké. V roce 2009 byla Rumunsku poskytnuta finanční pomoc ze strany EU a IMF, v roce 2011 následoval preventivní program. V roce 2015 se Rumunsko dostalo do fáze dohledu, kdy mělo dojít pomocí dohod k omezení zranitelnosti z finančního hlediska a zároveň mělo dojít ke snížení úrokových sazeb.

¹³³ Evropská unie. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3826_cs.pdf

¹³⁴ [file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/Euro-zahranici_Zprava_2018_ECB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/U%C5%BEivatel/Downloads/Euro-zahranici_Zprava_2018_ECB%20(1).pdf)

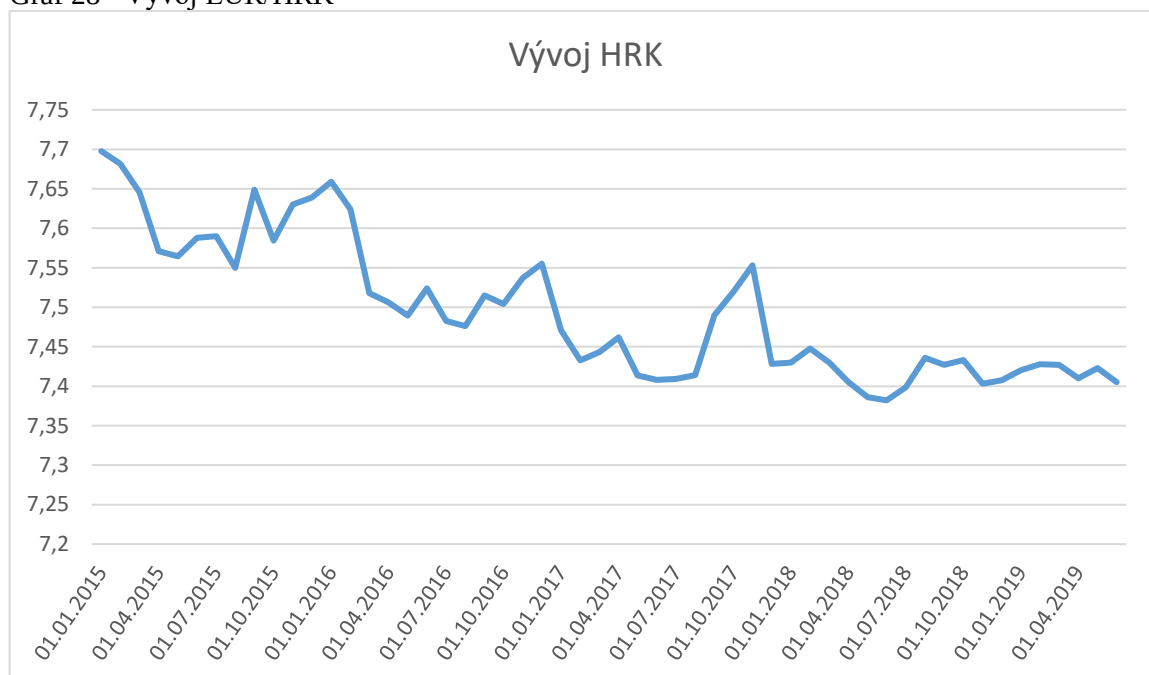
Graf 27 - Vývoj EUR/RON

Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

Chorvatsko stejně jako předcházející státy nesplňuje kritérium směnného kurzu a tedy chorvatská měna není součástí ERM II. Chorvatská kuna se nachází v režimu floatingu. Z grafu č. 28 je vidět, že mezi lety 2016 a 2018 zaznamenala kuna tlak na apreciaci, kde Chorvatská národní banka musela provést měnové nákupy, aby došlo ke stabilizaci měny vůči euru. Avšak jak je vidět dále z grafu, tak i nadále vykazovala měna tlak na apreciaci a to zejména díky přílivu z deviz z cestovního ruchu. Za sledované období měna posílila vůči euru o zhruba 2 %.

Graf 28 - Vývoj EUR/HRK

Zdroj: Thomson Reuters, vlastní zpracování

3.7 Konkurenceschopnost ekonomiky

Konkurenceschopnost je schopnost ekonomiky dosahovat pozitivního ekonomického růstu a zároveň tento růst si dlouhodobě udržet.¹³⁵ Faktory, určující dlouhodobý ekonomický růst, jsou zároveň i faktory pro konkurenceschopnost ekonomiky. Vývoj jednotlivých indikátorů konkurenceschopnosti je důležitý při rozhodování. Při rozhodování se podnikatelské subjekty zaměřují i na vývoj indikátorů konkurenceschopnosti, jelikož právě postavení ekonomiky může výrazně ovlivnit úspěšnost podnikání.

3.7.1 Světové ekonomické fórum

Světové ekonomické fórum (World Economic Forum, dále jako „WEF“) je nezávislá mezinárodní organizace, jejímž cílem je zlepšení stavu světa pomocí zapojení podniků nebo předních politiků.¹³⁶ Každoročně vydává WEF několik reportů, které mapují současný vývoj a trendy ve světě a zároveň poukazují na řadu globálních problémů. Mezi nejznámější reporty, které WEF vydává, je žebříček konkurenceschopnosti, který je každoročně zveřejňován ve zprávě o globální konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Report, dále jako „GRC“).

¹³⁵ SLANÝ, Antonín a kolektiv. *Konkurenceschopnost ekonomiky (komparace zemí 10CE)* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2019-02-22]. ISBN 978-80-210-4725-9. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/econ/soubory/oddeleni/centrum/ESF_monografieV_WEB.pdf

¹³⁶ Ministerstvo zahraničních věcí. *Světové ekonomické fórum* [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/svetovy_obchod/svetove_ekonomicke_forum/index.html

Jde o vyhodnocení silných a slabých stránek jednotlivých ekonomik, ze kterých pak vychází řada subjektů, jako jsou například vlády nebo podniková sféra. V současné době GRC zahrnuje 137 států, které jsou hodnoceny pomocí 114 ukazatelů, které jsou rozloženy do celkem dvanácti pilířů.¹³⁷

Od roku 2005 se ve zprávě využívá pouze jeden index, a to index globální konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Index, dále jako „GCI“). Do té doby se ve zprávě objevovaly dva žebříčky konkurenceschopnosti, a to Growth Competitiveness Index a Business Competitiveness Index. Growth Competitiveness Index se zaměřoval hlavně na makroekonomické faktory, naopak Business Competitiveness Index byl zaměřen na mikroekonomické faktory konkurenceschopnosti. Samotný index globální konkurenceschopnosti je tvořen mixem makroekonomických a mikroekonomických faktorů. Jednotlivým ukazatelům a kritériím je přiřazena určitá hodnota a tyto výstupy jsou nadále použity pro vyhodnocení konkurenceschopnosti jednotlivých pilířů. Pro vyhodnocení pilířů se používá stupnice v rozsahu 1-7, kdy číslo sedm je nejlepší výsledek. Na základě těchto výsledků se sestavuje výsledné pořadí států.

V nejaktuálnějším vydaném indexu globální konkurenceschopnosti za období 2017 – 2018 se nejlépe ze tří porovnávaných států umístilo Bulharsko a to na 49. místě. Bulharsko si oproti minulému indexu konkurenceschopnosti za období 2016 – 2017 polepšilo o jedno místo (50. místo). Rumunsko obsadilo 68. místo, které si naopak o několik příček pohoršilo, neboť v minulém indexu obsadilo 62. místo. A nejhůře ze třech porovnávaných zemí obsadilo Chorvatsko, které obsadilo 74. místo a stejnou pozici obsadilo i v předchozím indexu.

Tabulka 16 - Umístění zemí v Indexu globální konkurenceschopnosti

Umístění/skóre	GCI 2006/07 (125 zemí)	GCI 2010/11 (139 zemí)	GCI 2013/14 (148 zemí)	GCI 2017/18 (137 zemí)
Bulharsko	72. / 3,96	71. / 4,13	57. / 4,3	49. / 4,5
Rumunsko	68. / 4,02	67. / 4,16	76. / 4,1	68. / 4,3
Chorvatsko	51. / 4,26	77. / 4,04	75. / 4,1	74. / 4,2

Zdroj: <https://www.weforum.org/>, vlastní zpracování

Jak je možné vidět z tabulky č. 16, tak v roce 2006, tedy rok před vstupem Bulharska a Rumunska do EU, na tom nebyly po stránce konkurenceschopnosti moc dobře. Oba státy se umístily v druhé polovině žebříčku, přičemž Rumunsko obsadilo 68. místo a Bulharsko

¹³⁷ World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2017-2018* [online]. Geneva, Switzerland, 2009, 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

dokonce až 72. místo z celkových 125 hodnocených. Ze všech tří zemí se nejlépe umístilo Chorvatsko a to na 51. místě. Podle GCI za roky 2010 a 2011 se umístění zemí Bulharska a Rumunska prakticky nezměnilo, ačkoliv už státy zhruba tři roky působily v EU. Avšak razantní pokles zaznamenalo Chorvatsko, a to o necelých 20 míst. Ačkoliv si Rumunsko a Bulharsko ve finálním skóre polepšily, tak Chorvatsko si pohoršilo. Zároveň došlo k rozšíření kritérií, což způsobilo rozšíření pilířů na konečných dvanáct. Bohužel na toto rozšíření doplatilo Chorvatsko, neboť se pilíře rozšířily o efektivitu trhu zboží a trhu práce a samotnou velikost trhu. Bohužel v řadě kritérií, které spadají pod tyto nově vzniklé pilíře, se Chorvatsko umísťuje až za první stovkou hodnocených států, což zapříčinilo pokles finálního skóre i celkový propad o 20 příček v žebříčku konkurenceschopnosti. Dále si Chorvatsko lehce pohoršilo v 11. (vyspělost podnikatelského sektoru) a 12. pilíři (inovace).

Je zřejmé, že před vstupem do EU dosahovalo nejlepších výsledků Chorvatsko, které se umístilo na 51. místě, Bulharsko s Rumunskem byly téměř o dvacet pozic horší. Je nutno dodat, že v roce 2006 mělo Chorvatsko ještě sedm let do samotného vstupu EU. Hned o čtyři roky později je vidět propad Chorvatska o více než dvacet míst v žebříčku konkurenceschopnosti a s blížícím se vstupem do EU si v situaci konkurenceschopnosti dost pohoršilo. Situace Bulharska a Rumunska zůstala prakticky nezměněná a svou pozici si v konkurenceschopnosti drží i po čtyřech letech od posledního sledovaného reportu. Jejich pozice konkurenceschopnosti zůstala neměnná i po již tříletém působení v EU. Ze zprávy konkurenceschopnosti 2013 – 2014 vyplývá, že si Bulharsko razantně polepšilo v umístění a poskočilo o čtrnáct pozic vzhůru, naopak si Rumunsko pohoršilo o téměř deset míst a Chorvatsko si při svém vstupu do EU drželo svou příčku bez žádné razantní změny, a tudíž i bez razantního zlepšení či zhoršení konkurenceschopnosti. V nejaktuálnější zprávě, kterou WEF vydalo za období let 2017 – 2018 je možné vidět, že Bulharsko opět postoupilo a zlepšilo se o dalších dvanáct místo a celkově obsadilo 49. pozici v konkurenceschopnosti, což je zlepšení o celkem dvacet tři míst od vstupu do EU a dosud nejlepší umístění z vybraných států. Dále si o šest pozic polepšilo Rumunsko, nicméně od vstupu do EU jeho pozice zůstala prakticky nezměněná, neboť před vstupem do EU Rumunsko obsadilo 68. místo, nicméně i přes menší výkyvy se po téměř deseti letech dostalo zpět na stejnou pozici, jako tomu bylo před vstupem do EU. Nejhorší situaci z porovnávaných zemí mělo Chorvatsko, neboť již šest let před avizovaným vstupem do EU mělo nejlepší pozici v konkurenceschopnosti mezi porovnávanými státy. Nicméně v rozmezí dvanácti let se Chorvatsko propadlo o dvacet tři míst, na celkové 74. místo z původního 51. místa, které obsadilo v žebříčku konkurenceschopnosti v roce 2006.

3.7.2 Bulharsko

V indexu globální konkurenceschopnosti za rok 2006 se Bulharsko umístilo na 72. místě, což je jeden z nejhorších výsledků země. Tento výsledek Bulharsko postihlo rok před vstupem do EU. Výsledné skóre ze všech pilířů na stupnici od 1 do 7 bylo dosaženo hodnoty 4, což odpovídá průměrnému umístění v žebříčku. Ze všech devíti pilířů se Bulharsko nejlépe umístilo ve čtvrtém pilíři – kvalita zdraví a základní vzdělání, kde se umístilo na 39. místě ze 125 hodnocených států a dosáhlo skóre 6,6 ze 7 možných. Naopak nejhůř dopadlo hodnocení 9. pilíře – inovace, kde Bulharsko dosáhlo skóre pouze 2,9. V GCI 2006-07 byly také vyhodnoceny nejvíce problematické faktory pro podnikání. Respondenti z dané země měli vybrat pět nejvíce problematických faktorů pro podnikání a umístit je na stupnici v rozmezí 1-5, kdy číslo jedna je nejvíce problematický. Jako nejvíce problematické faktory pro podnikání byly vyhodnoceny neúčinná vládní byrokracie, přístup k financování, korupce, daňové předpisy a regulace nebo nedostatečná nabídka infrastruktury.

Z nejaktuálnějšího indexu globální konkurenceschopnosti za rok 2017 dosáhlo Bulharsko nejlepšího umístění mezi porovnávanými státy, které byly pro tuto diplomovou práci vybrány. Nejlépe se Bulharsko umístilo ve třetím a čtvrtém pilíři, kde bylo dosaženo 5,8 skóre ze sedmi možných a v posledních letech se Bulharsko v tomto pilíři razantně zlepšilo.¹³⁸ Ve třetím pilíři (makroekonomické prostředí) se Bulharsko umístilo na 25. místě ze 137 zemí, které byly zahrnuty do indexu. Pro možné srovnání se může uvést Česká republika, která se v makroekonomickém prostředí čili třetím pilíři, umístila na 8. místě. Tyto znatelně dobré výsledky mohou být zapříčiněny vysokými finančními příspěvky, které jdou z rozpočtu EU právě na bulharskou regionální politiku, jejímž cílem má být hlavně podpora hospodářského růstu, udržitelného rozvoje, zlepšování kvality atd.¹³⁹ Relativně dobře si Bulharsko vede i v devátém pilíři – technologická připravenost, kde se umístilo na 39. místě. Za dobrým umístěním v tomto pilíři může několik faktorů, a to zejména rostoucí trend v přímých zahraničních investicích, kterých přibývá a s tím spojeny technologické transfery. Dále narůstá počet uživatelů internetu a dochází ke zlepšení a rozšiřování mobilních a internetových sítí. Asi nejhorší umístění bylo hned v prvním pilíři – instituce, kde se Bulharsko umístilo až na 98. místě. V pilíři je velmi špatně hodnoceno vlastnické právo, právo duševního vlastnictví, soudní nezávislost, organizovaný zločin atd. Všechny tyto položky mají mírné zhoršující se trend,

¹³⁸ World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2018* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22].

Dostupné z:

<http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

¹³⁹ Euroskop.cz. *Regionální politika* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z:

<https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika/>

takže se dá očekávat, že v budoucnu se v hodnocení ještě více zhorší. Stejně jako v reportu z roku 2006, tak i o deset let později lidé označili jako nejvíce rizikové faktory opět korupci a neúčinnou vládní byrokracii.

3.7.3 Rumunsko

Rumunsko obsadilo v GRC 2006-07 celkové 68. místo s celkovým skóre 4,0 ze 7. V hodnocení jednotlivých pilířů se Rumunsko nejlépe umístilo ve čtvrtém pilíři (kvalita zdraví a základní vzdělání), a to na 69. místě s velice dobrým skóre 6,4. Naopak relativně velké rezervy má Rumunsko u devátého pilíře (instituce) a druhého pilíře (infrastruktura), kde dosáhlo nejnižšího skóre v porovnání s ostatními pilíři. Pro rok 2006 - 2007 byly rumunskými respondenty vyhodnoceny nejvíce problémové faktory pro podnikání v zemi. Lidé jako pět nejvíce problematických faktorů označili neúčinnou vládní byrokracii, korupci, daňové sazby, daňové předpisy a regulace a také přístup k financování nebo úvěrům.¹⁴⁰

Nejlepší umístění dosáhlo Rumunsko v letech 2014 – 2015, kdy obsadilo 53. místo. Jak je možné z tabulky č. 16 sledovat, tak vstup země do EU nijak razantně neovlivnil umístění v žebříčku konkurenceschopnosti. Co se týče umístění Rumunska z hlediska jednotlivých pilířů, tak se nejlépe umístilo ve 3. pilíři – makroekonomické prostředí, kde obsadilo 38. místo. Dosažené skóre bylo 5,5 ze 7 a trend je lehce klesající. Na tento trend měly značně negativní vliv hrubé národní úspory vyjádřené v procentech HDP nebo také inflace. Dále se dobře Rumunsko umístilo i v 10. pilíři – velikost trhu, kde obsadilo 41. místo. V tomto pilíři je hodnoceno například HDP dle parity kupní síly, které se u Rumunska stále navyšuje, jak je možno sledovat v kapitole HDP, a tudíž se jedná o rostoucí trend. Další hodnocené kritérium jsou například exporty vůči procentu HDP, kde je u Rumunska možné zaznamenat také výrazné zlepšení. Naopak nejhůře se Rumunsko umístilo v 11. pilíři – vyspělost podnikatelského sektoru, kde obsadilo až 116. příčku. Tento pilíř zahrnuje několik kritérií od kvality a kvantity lokálních dodavatelů, kde se mimo jiné Rumunsko umístilo až za první stovkou hodnocených zemí. Nejhůře hodnocená kritéria byla ochota přenesení pravomoci a kontrola mezinárodní distribuce, kde Rumunsko patří mezi zcela nejhorší státy z celého indexu konkurenceschopnosti. Stejně jako v reportu z roku 2006, tak i o deset let později lidé označili jako nejvíce problematické faktory pro podnikání daňové sazby, neúčinnou vládní byrokracii, přístup k financování či úvěrů, a v neposlední řadě označili také korupci. Z pohledu

¹⁴⁰ World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2006–2007* [online]. 2006 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf

obyvatelstva nedošlo k žádnému zásadnímu zlepšení v podnikatelské sféře, neboť i po deseti letech a po vstupu Rumunska do EU se potýká se stále stejnými problémy.¹⁴¹

3.7.4 Chorvatsko

V GCI za roky 2006 a 2007 se Chorvatsko umístilo na 51. místě s finálním skórem 4,3 ze 7 možných, což je nejlepší umístění ze tří porovnávaných států. Ve všech devíti pilířích se Chorvatsko umísťovalo v první polovině žebříčku s průměrným skórem kolem 4 ze 7 možných. Pokud se podíváme na hodnocení jednotlivých pilířů, tak se Chorvatsko nejlépe umístilo ve čtvrtém pilíři (kvalita zdraví a základní vzdělání) stejně jako Bulharsko. Chorvatsko se umístilo v tomto pilíři na 67. místě ze 125 hodnocených zemí se skórem 6,4/7. Naopak nejhůře se umístilo v devátém pilíři – inovace. Zde Chorvatsko sice obsadilo 45. místo ze 125 zemí, nicméně dosažené skóre bylo pouze 3,4. Pro roky 2006 a 2007 byly chorvatskými respondenty vyhodnoceny nejvíce problémové faktory pro podnikání. Lidé jako pět nejvíce problematických faktorů označili neúčinnou vládní byrokracii, korupci, daňové sazby, daňové předpisy a regulace a také přístup k financování nebo úvěrům.¹⁴² Zcela totožné faktory byly označeny jako problémové v oblasti podnikání i obyvateli Rumunska.

Umístění z roku 2006 bylo dosud nejlepším umístěním Chorvatska v indexu konkurenceschopnosti, jelikož v posledních šesti indexech obsadilo Chorvatsko průměrně 77. místo a pohoršilo si tím zhruba o dvacet pět míst. Stejně jako v roce 2006, tak i o deset let později mělo Chorvatsko nejhorší umístění v devátém pilíři s inovacemi. V tomto pilíři nedošlo za deset let k žádné výraznější změně k lepšímu. V tomto pilíři obsadilo Chorvatsko 106. místo se skóre 2,9, jak můžeme vidět, tak je to ještě horší hodnocení než v roce 2006. Relativně dalšími špatně hodnocenými pilíři je první – instituce a sedmý pilíř – efektivita trhu práce. V prvním pilíři obsadilo Chorvatsko 102. místo se skóre 3,5 a v sedmém pilíři obsadilo 107. místo se skóre 3,8. Nejlépe se Chorvatsko umístilo ve 4. pilíři – kvalita zdraví a základní vzdělání, kde dosáhlo skóre 6,1 ze 7, což je menší zhoršení oproti indexu konkurenceschopnosti z roku 2006, kde mělo skóre 6,4. Relativně dobré skóre bylo dosaženo i v devátém pilíři – technologická připravenost, kde Chorvatsko mělo skóre 5,0 a obsadilo celkové 43. místo. V porovnání s rokem 2006 se Chorvatsko zhoršilo hned v několika pilířích, což může vysvětlovat propad o zhruba dvacet míst během deseti let. Nejvýraznější propad byl

¹⁴¹ World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2018* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22].

Dostupné z:

<http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

¹⁴² World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2006–2007* [online]. 2006 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf

zaznamenán v prvním pilíři (instituce), kde byl pokles o 1,1 bodu, dále v pilíři inovací a také Chorvatsko zaznamenalo nízké skóre v nově vzniklých pilířích, jako je vyspělost finančního trhu či efektivita trhu práce.

I s odstupem deseti let lidé opět označili totožné faktory jako v indexu z roku 2006. Nejvíce rizikové faktory pro podnikání opět označili neúčinnou vládní byrokracií, jako druhý nejvíce rizikový faktor byla respondenty označena politická nestabilita. Dále byly respondenty označeny za rizikové daňové sazby a korupce. I proto se Chorvatsko umístilo na nepříliš lichotivém místě. Negativní faktory, které měly vliv na umístění Chorvatska, byly obtížně dostupné zdroje financování, nízká účinnost státní správy, výše daňových sazeb, nedostatečně vzdělání lidí a korupce.

3.8 Vyhodnocení makroekonomického vývoje z pohledu nerovnováh

U makroekonomické nerovnováhy je hlavním cílem včasné rozpoznání a zároveň předcházení. V případě, že makroekonomická nerovnováha nastane, je třeba tento problém řešit, neboť nerovnováhy mohou negativně ovlivnit hospodářskou stabilitu zemí EU. Pokud makroekonomická nerovnováha nastane v jednom členském státu, může mít dopad i na ostatní členské země. V roce 2011 byl zaveden postup při makroekonomických nerovnováhách, jako důsledek finanční krize, která způsobila řadu nerovnováh v zemích po celém světě. Tento postup umožňuje stálý dohled a kontrolu nad státy, které se potýkají s nerovnováhami. Evropská komise vydává zprávu pro každou zemi, kde pojednává o prevenci před vznikem makroekonomických nerovnováh či následných nápravách v případě, že makroekonomická nerovnováha vznikne.

BULHARSKO

Silný hospodářský růst a relativně zdravá fiskální pozice představují příležitost pro možné strukturální reformy, které mohou pomoci při dohnání zbytku států EU a snížit tím stále vysokou míru chudoby a nerovnosti. I přes silný hospodářský růst Bulharska, je přibližování se zbytku EU stále pomalé. Hlavním motorem se stala domácí poptávka, neboť rostla soukromá spotřeba a růst investic se změnil na pozitivní. Zlepšení bylo zaznamenáno i na trhu práce, kde se zvýšila míra zaměstnanosti, zatímco míra nezaměstnanosti se snížila. Na základě údajů z roku 2016 byly odměny zaměstnanců výrazně nižší v porovnání s průměrem EU. Navýšení mezd v roce 2017 zlepšilo úroveň mezd, ale pokud toto zvýšení mezd nebude doprovázeno podobným vývojem produktivity, může to vést až ke ztrátě konkurenceschopnosti. Nízké vzdělávací výsledky spolu s nerovnostmi představují problém pro zlepšení lidského kapitálu.

Rozpočet veřejných financí zůstal v roce 2017 vyrovnaný a došlo k poklesu veřejného druhu. Fiskální výhled pro střednědobý horizont zůstává kladný, s přebytkem v roce 2019, který by mohl být ještě posílen díky zlepšenému výběru daní. Stav finančního sektoru se stále zlepšoval. Bulharské domácnosti patří mezi jedny z nejméně zadlužených z celé EU, avšak dluhy nefinančních podniků a nesplacené úvěry jsou stále vyšší než v ostatních zemích i přesto, že klesají.¹⁴³ Bulharsko dosáhlo pokroku například ve výběru daní a dodržování daňových předpisů.

Bulharsko stále čelí nerovnováze ve formě nestabilního finančního sektoru spolu s relativně vysokým zadlužením podniků. Ve finančním sektoru je potřeba stále provést či dokončit řadu reforem, aby došlo k nějakému viditelnějšímu pokroku. Dluh soukromého sektoru se díky lepším ekonomickým podmínkám zlepšil, nicméně stále zůstává v porovnání s ostatními státy stále vysoký. Bulharsko se potýká s problémem přidělování úvěrů a také potřebou nástrojů na snížení vymáhání půjček. I přesto, že reforma insolvenčního zákona zdárně pokročila, stále není zcela dokončena. Došlo ke zlepšení trhu práce i navýšení mezd. Navýšení mezd v roce 2017 zlepšilo úroveň mezd, ale pokud toto zvýšení mezd nebude doprovázeno podobným vývojem produktivity, může to dojít až ke ztrátě konkurenceschopnosti. Celkově došlo ke zmírnění nerovnováh v zemi, avšak nestabilita ve finančním sektoru a zároveň vysoké zadlužení podniků a nesplacené úvěry mohou omezit a také ohrozit hospodářský růst.

Pokrok v implementaci jednotlivých doporučení, které byly Bulharsku adresovány v roce 2017, je třeba vnímat v dlouhodobější perspektivě. Postupné změny vlád od roku 2011 stále více zpomalují reformní úsilí. Nicméně se zdá, že současná vláda je odhodlaná pokračovat v reformách v klíčových odvětvích. V několika sektorech byla přijata opatření, na které se vztahovala doporučení, ale je stále potřeba na těchto reformách pracovat, aby bylo dosaženo hmotného a viditelného výsledku v provádění reforem.

RUMUNSKO

Rumunsko čelí problému ve formě zhoršujícího se schodku běžného účtu a zrychlujících se jednotek nákladů práce. Deficit běžného účtu se od roku 2014 stále zhoršuje a to zejména díky rostoucímu deficitu obchodní bilance se zbožím. Ačkoliv se Rumunsko zlepšilo a došlo k výraznému zvýšení podílu exportu od roku 2012, růst dovozů trvale

¹⁴³ Evropská komise. *Country Report Bulgaria 2018 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-bulgaria-en.pdf>

převyšoval růst vývozu. Opakované zvyšování minimálních mezd či průměrných mezd ve veřejném sektoru zvýšilo tlak na náklady práce. Dopad mezd na konkurenceschopnost byl zmírněn řadou faktorů, a to zejména rostoucí produktivitou a oslabení rumunské měny.¹⁴⁴ Pokud tento trend ve formě růstu mezd bude nadále pokračovat, tak může dojít k zásadnímu ohrožení konkurenceschopnosti podniků. Zisky firem se totiž díky stále rostoucím nákladům snižují a to je faktor, který jde proti zrychlení ekonomického růstu. Dosud přijatá politická opatření mohou rizika nerovnováhy naopak ještě více zhoršit. Nedávná vládní rozhodnutí zvýšila rizika ve finančním sektoru a mohou negativně ovlivnit soukromé investice. Tato rozhodnutí by mohla vést k nižší dostupnosti úvěrů, méně dlouhodobých investorů až dokonce k nestabilnímu a nepředvídatelnému prostředí. Vzhledem k omezené toleranci výši dluhu a zároveň k silné závislosti na zahraničních investicích by toto politické rozhodnutí ovlivnilo postoj investorů a tím pádem by došlo ke zpomalení ekonomické aktivity a zároveň ke zvýšení nejistoty v ekonomickém výhledu.

CHORVATSKO

Poměr veřejného a soukromého dluhu vzhledem k HDP se stále snižuje, nicméně stále představuje zdroj zranitelnosti pro chorvatskou ekonomiku. Snížení míry zadlužení paradoxně brání oživení úvěrů a výraznějšímu oživení investic. Velký podíl veřejného i soukromého dluhu je v cizí měně, což představuje kurzová rizika. Míra nezaměstnanosti se snížila, ačkoliv zůstává pořád stále vysoká v porovnání s ostatními státy EU. Na základě předpovědi se předpokládá silný ekonomický růst. Avšak pro udržení této pozice je nutné, aby ekonomický růst zůstal dlouhodobě udržitelný. K tomu je nutné oživit stále přetrvávající nízké využití pracovní síly a utlumený růst produktivity, které představují potencionální růst pro ekonomiku.¹⁴⁵ Politická opatření nebyla doposud účinná, stále se Chorvatsko potýká s nízkou mírou využití pracovní síly v dlouhodobém horizontu. Politická opatření na zlepšení podnikatelského prostředí a na modernizaci veřejného sektoru byla značně opožděna. Chorvatsko musí provádět nadále strukturální reformy, aby mohlo plně čerpat výhody z EU a podpořit tím finanční stabilitu země a zároveň podpořit hospodářskou konvergenci.

¹⁴⁴ Evropská komise. *Country Report Romania 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_en.pdf

¹⁴⁵ Evropská komise. *Country Report Croatia 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-croatia_en.pdf

4 Výročí členství v EU

V roce 2017 oslavilo Bulharsko s Rumunskem desetileté výročí členství v EU. Na základě tohoto kulatého výročí byla vydána zpráva EU, která shrnuje desetileté působení těchto států v EU. O rok později, tedy v roce 2018, oslavilo Chorvatsko kratší, pouze pětileté výročí členství v EU.

BULHARSKO

Při vstupu do EU se Bulharsko potýkalo s problémy, jako je chudoba či nerovnost v příjmech, za což bylo hodně kritizováno. Nicméně desetileté členství přineslo značné pokroky v mnoha směrech. Bulharským občanům bylo umožněno cestovat, bydlet, studovat či pracovat napříč všemi státy EU. Podle zprávy EU má členství v EU pozitivní dopad na bulharskou ekonomiku i společnost. Podle dat dostupných z Eurostatu se za posledních deset let zvýšilo HDP z 28,7 mld. EUR na 45 mld. EUR, což je ostatně možné vidět i v tabulce č. 10, která pojednává o vývoji bulharského HDP. Již prvním rokem v EU, dostalo Bulharsko finanční zdroje k modernizaci infrastruktury a ke zlepšení kvality života bulharského obyvatelstva. V dopravě došlo k rozšíření metra v hlavním městě Sofii, bylo dokončeno několik dálnic a byla rozšířená železniční síť a byla zahájena udržitelnost městské dopravy v sedmi největších bulharských městech umožňující bezpečnější, čistější a hlavně rychlejší cestování ve městech a napříč celou zemí. Co se týká životního prostředí, tak přes 1,3 milionu obyvatel obdrželo účinnější odpadní systém a došlo k celkovému zlepšení služeb, které více dbají na čistější a zdravější životní prostředí. Díky investicím ze zahraničí se mohly postavit nová specializovaná centra a instituce pro děti se speciálními potřebami. Došlo ke zlepšení ekonomické konkurenceschopnosti pro podnikatelské prostředí zejména tedy pro malé a střední podniky. To bylo podpořeno ze Společného evropského zdroje pro nejmenší až střední podniky, které poskytlo 900 mil. EUR ve formě půjček a kapitálových investic na podporu až osmi tisícům malých a středních bulharských podniků. Další podpora přišla z evropských fondů, které podpořily přes 180 start-upů, které vytvořily nová pracovní místa v oblasti informačních a komunikačních technologiích (dále jako „ICT“), zdravotnictví a ve strojírenství.¹⁴⁶ To přispělo k tomu, že se Bulharsko stalo mezinárodně uznávaným konkurentem v oblasti ICT a výrobě a díky tomu přiteklo do země, od vstupu do EU, miliardy

¹⁴⁶ Evropská komise. *Bulgaria and Romania celebrate 10 years in the EU* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_en.pdf

eur ve formě přímých zahraničních investic. Díky investicím do rizikového kapitálu se Bulharsko stalo jednou z nejatraktivnějších zemí EU.¹⁴⁷ Podle zprávy patří Sofie v současné době mezi přední hlavní města v Evropě, pokud jde o start-upy podpořené rizikovým kapitálem. V období mezi lety 2007 až 2013 Evropský fond pro regionální rozvoj (dále jako „ERDF“) a Evropské fondy investovaly kolem 5,4 miliard EUR v Bulharsku, tato částka představovala zhruba 2 % HDP. Tyto investice měly pomoci zmírnit dopady, které způsobila světová krize.

Co se týče dalších kroků do budoucna, tak Bulharsko musí implementovat kohézní politiku. Jedná se o hospodářskou, sociální politiku, která má za cíl snížit rozdíly mezi jednotlivými regiony a zároveň posílit hospodářskou, sociální a také územní soudržnost se záměrem slibného vývoje EU.¹⁴⁸ Je potřeba říci, že plná adaptace kohézní politiky EU je zatím v nedohlednu, neboť Bulharsko stále potřebuje podporu v důležitých sektorech, regionálním rozvoji, dopravní infrastruktuře, konkurenceschopnosti, inovaci, mobilní práci. Důležitý je i proces reform, ten by měl do roku 2020 narůstat zejména v ochraně prostředí, vývoje a inovací. Do budoucna se dá očekávat další příliv finančních prostředků z evropských fondů v přepočtu až deset miliard EUR. Tyto finanční prostředky i s dalšími příspěvky by měly poskytnout základ pro investice nutné pro vytvoření nových pracovních míst, inovace a celkové podnikatelské prostředí.

RUMUNSKO

Vstup do EU se v zemi oslavoval jako jeden z významných úspěchů v moderní historii země. Pro Rumunsko tedy začal dlouhý proces změn v sociálním, ekonomickém a politickém rozvoji. Po deseti letech může tamější obyvatelstvo sledovat dopady jejich historického rozhodnutí v jejich každodenních životech.

Jeden z nejvíce viditelných dopadů bylo odhalení silného ekonomického výkonu, který Rumunsko ukázalo během posledních pár let díky svému růstu, nízké nezaměstnanosti a stabilní průmyslové aktivitě. Naopak byla snížena nezaměstnanost, chudoba a sociální vyloučení. Klíč k reformám byl implementován zejména na trhu práce, vzdělání a sociální politice a značné investice šly na podporu infrastruktury. Nic z toho by se Rumunsku

¹⁴⁷ Evropská komise. *Bulgaria and Romania celebrate 10 years in the EU* [online]. [cit. 2019-04-21].

Dostupné z:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_en.pdf

¹⁴⁸ DotaceEU.cz: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR. *Kohézní politika* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: [https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/K/Kohezni-politika-\(KP\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/K/Kohezni-politika-(KP))

pravděpodobně svépomocí nepodařilo a svou roli zde sehrály opět evropské fondy. Mezi lety 2007 až 2013 země těžila bezmála 20 mld. EUR z kohezní politiky EU a jejich nástrojů – ERDF, Evropský sociální fond atd. Díky těmto zdrojům byly dosaženy pozitivní výsledky, které může sdílet. V období ekonomických nepokojů ve světě i v Evropě byly investice z kohézní politiky na tolik nezbytné pro opětovné spuštění ekonomického růstu a vytvoření nových pracovních pozic a celkově nových příležitostí pro malé podniky. Na základě finanční podpory bylo v letech 2007 až 2014 vytvořeno celkem přes 35 tis. pracovních míst a zároveň byla poskytnuta podpora více než 1,2 tis. malým a středním podnikům.¹⁴⁹ Podle zprávy EU je odhad těchto investic poskytnutým Rumunsku vyčíslen na více než 4 % HDP v roce 2015.¹⁵⁰ EU zároveň zvýšila finanční zdroje na výzkum technologií. Jako příklad lze uvést například projekt ELI (Extreme Light Infrastructure), jehož cílem má být vybudování a následný provoz výzkumných laserových infrastruktur na území třech členských států – ČR, Maďarsko a Rumunsko. Snaha tohoto projektu je docílit vytvoření jednoho z nejintenzivnějších laserových systémů na světě. V současné době čelí projekt problémům a jeho dokončení je v Rumunsku v ohrožení, jelikož kvůli zpožděné instalaci jednoho ze zařízení může dojít ke ztrátě části finančních prostředků, které na tento projekt bylo uvolněno z Evropských fondů.¹⁵¹ Dalším sektorem, kde bylo dosaženo značně viditelných výsledků, byla doprava. Na základě modernizace dopravní infrastruktury v zemi se dále Rumunsko snaží i o zlepšení spojení s ostatními zeměmi EU. Pro příklad došlo k modernizaci dálnice, která spojuje zemi se sousedním Maďarskem. Problémem jsou stále silnice nižších tříd a investice na možnou modernizaci jsou razantně menší a kolikrát si opravy musí regiony hradit ze svých vlastních rozpočtů, do kterých přispívají místní obyvatelé či turisté. Finanční prostředky z EU dále také cílí na obyvatelstvo, které je ohrožené chudobou či sociálně vyloučené. Díky finančním prostředkům se povedlo zmodernizovat a vybavit přes 500 škol a více než 200 sociálních specializovaných center. Pozitivní a viditelný dopad byl taktéž shledán v sektoru životního prostředí, kdy díky investicím bylo vytvořeno opatření proti plýtvání pitné vody pro většinu obyvatelstva. Bez pochyby jsou evropské finanční prostředky důležitým zdrojem pro rumunské financování. V posledních letech rumunské úřady usilovaly o zlepšení kvality a

¹⁴⁹ Evropská komise. *Bulgaria and Romania celebrate 10 years in the EU* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_en.pdf

¹⁵⁰ Evropská komise. *Bulgaria and Romania celebrate 10 years in the EU* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_en.pdf

¹⁵¹ VědaVýzkum.cz: Nezávislé informace o vědě a výzkumu. *Komplikace s dokončením projektu ELI v Bukurešti* [online]. 2018 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/ze-zahranici/ze-zahranici/komplikace-s-dokoncenim-projektu-eli-v-bukuresti>

efektivnosti implementace. Evropská komise proto nabídla Rumunsku podporu a pomoc, která spočívala v urychlení příprav a následné implementaci projektů. Do budoucna má Rumunsko další velkou příležitost, neboť mezi lety 2014 – 2020 má obdržet od evropských Strukturálních a Investičních fondů částku přesahující 30 mld. EUR. Tato částka by měla být investována do strategického rozvoje oblastí jako je implementace strategického městského rozvoje nebo mobilita města či energetická účinnost. Rumunským městům bude nově umožněno investovat do zlepšení mobility a vytváření dlouhodobě účinné veřejné dopravy navzdory automobilovému provozu. Zároveň budou moci města investovat do snížení spotřeby energie v obytných či veřejných budovách. Další priority se spatřují zejména ve zdravotním systému, který by měl účinný a zároveň více dostupný rumunskému obyvatelstvu. Dále budou pokračovat investice do rozsáhlé dopravní infrastruktury. Rumunsko i v budoucnu čelí velkým příležitostem, avšak je za potřebí aktivní účast zainteresovaných osob i samotné společnosti, aby případně odstranily překážky, které brání přílivu jak soukromým tak i veřejným investicím. Za deset let členství Rumunsko dosáhlo mnoho úspěchů a hlavně se snaží více než úspěšně využívat příležitost evropských finančních prostředků, což je ostatně i vidět na přílivu financí z evropského rozpočtu.

CHORVATSKO

Chorvatsko v roce 2018 oslavilo pětileté výročí v EU. Avšak vysoké očekávání, které mělo chorvatské obyvatelstvo, se zatím nenaplnilo. Názory na členství se různí, ale většinou padají takové názory, že Chorvatsko nevyužívá všechny možné výhody, které členství v EU nabízí. Díky vstupu do EU mělo Chorvatsko možnost se zlepšit v mnoha oblastech, a to od vědy, vzdělání až po samotnou ekonomiku. Navzdory ekonomické stagnaci, která zrovna probíhala v poslední fázi vyjednávání o vstupu Chorvatska do EU, až do samotného vstupu do EU, se podle tehdejšího prezidenta, Chorvatsko stalo lepší společností. Podle něj došlo k většímu respektu z hlediska lidských práv a posílil se boj proti korupci a v neposlední řadě došlo ke zlepšení vztahu se sousedními státy. Nicméně poté začalo Chorvatsko upadat a dlouhodobá recese měla pouze mírné znaky zotavení, vysoké zadlužení, nepříznivé demografické trendy vytvořily obraz ne zcela úspěšné společnosti. Může se zdát, že Chorvatsko vstupem do EU zcela zapomnělo na to, že nutnost provádění reformů nekončí vstupem do EU. Naopak někteří lidé upozorňují, že vstupem do EU se stali rovnocennými na společném evropském trhu.

Čerpání financí z Evropských fondů nabízí mnoho příležitostí přes snadnější mobilitu či nové příležitosti pro vzdělání mladých lidí. Chorvatsko v tomto směru využilo grant, který

zafinancuje výstavbu mostu na poloostrově Pelješac, který má spojit dvě části Chorvatska. Dále se využívají prostředky EU na různé projekty v infrastruktuře a kladný hospodářský růst během posledních pár let dávají za příčinu právě členství v EU. Dalším názorem bylo, že členství v EU pomohlo lépe chránit práva spotřebitelů, zároveň došlo k posílení kontroly kvality výrobků, a to i zejména pokud se jedná o kvalitu i bezpečnost potravin, má totiž lepší přístup k datům a informacím o zboží a službách na trhu. Nicméně vstup do EU má i svou stinnou stránku, jelikož v rozvoji bylo Chorvatsko v roce 2013 na 61 % evropského průměru a o čtyři roky později je hodnota o tři procentní body nižší.¹⁵² Vysokému konkurenčnímu tlaku podléhá Chorvatsko v oblasti zemědělství a díky nízké kupní síle chorvatského obyvatelstva řadí zákazníci do nižší cenové kategorie. Na druhé straně se velice daří cestovnímu ruchu, který roste ve všech možných ukazatelích. Dalším problémem je nezaměstnanost mladých lidí, kteří mnohokrát nemohou najít odpovídající zaměstnání a jsou nuceni Chorvatsko opustit. Podle odhadů každoročně opustí Chorvatsko zhruba 50 – 60 tis. lidí ročně. Pro porovnání mezi lety 2000 až 2007 opustilo Chorvatsko zhruba 67 tis. obyvatel. Možné vysvětlení je, že mnoho mladých lidí jde pracovat raději do zahraničí kvůli vyššímu výdělku. Jedna z dalších příležitostí je, že díky členství v EU se Chorvatsko může rozšířit na další trhy s lepšími podmínkami. Pro zemi jako je Chorvatsko by totiž bylo velice obtížné získat stejné nebo obdobné podmínky, které mají díky tomu, že jsou členy EU. Jedním z úkolů do budoucna je hledat cíle, kam exportovat chorvatské výrobky a služby a o to více začít prosperovat. Cílem je vytvořit vhodné předpoklady, aby lidé v Chorvatsku pracovali a zároveň byli schopni žít obстойný a šťastný život.

¹⁵² Total Croatia News. *Croatia Marks Four Years as EU Member State* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.total-croatia-news.com/politics/20097-croatia-marks-four-years-as-eu-member-state>

Závěr

Období 90. let bylo pro státy Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko velice náročné, jelikož procházely obdobím transformace, což představovalo velice důležitou a současně významnou zatěžkávací zkoušku, neboť hlavním cílem byl přechod z centrálně plánovaných ekonomik k ekonomikám tržním a zároveň konkurenceschopným, což s sebou mělo přinést řadu změn, jež ta hlavní spočívala v obnově demokratického systému. Všechny tři země se před vstupem do EU potýkaly s vysokou inflací, v případě Bulharska a Rumunska můžeme hovořit až o hyperinflaci. Dalším problémem byla vysoká nezaměstnanost, která dosahovala v období transformace až dvojciferných hodnot, potýkaly se s vysokým schodkem BÚ platební bilance, příliv zahraničních investic byl minimální. Problémy byly zaznamenány i na straně veřejného dluhu k HDP, které byly u všech zemí relativně vysoké.

O několik let později následoval další významný moment pro tyto země, a to byl vstup do EU, který znamenal zahájení procesu vylepšování ekonomické pozice i snahu zlepšit ekonomickou vyspělost země a konkurenceschopnost. Snahou nově příchozích zemí bylo smazat rozdíly mezi zeměmi, ať už v evropském či celosvětovém měřítku, aby byly co nejmenší. Výše zmíněné země dosáhly pozitivních pokroků i změn, avšak stále se potýkají s některými problémy, za které byly kritizovány ještě před samotným vstupem do EU. V případě Bulharska a Rumunska se jedná o chudobu a vysokou míru korupce, v případě Chorvatska se jedná převážně o vysokou míru korupce.

Vstupu do EU předcházely dlouhé přípravy ze strany států, mimo jiné bylo nutné splnit i požadovaná kodaňská kritéria, která musí stát v případě zájmu o členství v EU splňovat. Země musely provést řadu procesních změn a zároveň zakomponovat řadu evropských předpisů a pravidel do svého právního řádu. Jelikož se jednalo o ekonomicky slabší země, o to více se EU zajímala o problémy, s kterými se země potýkaly. Negativně působila zejména narůstající míra korupce i politická nestabilita u všech třech zmiňovaných států. Na přelomu století došlo ke zlepšení situace, kdy se u států viditelně snížila nezaměstnanost, začal pozvolna růst HDP na obyvatele, snižovala se inflace a došlo ke snižování schodků BÚ platební bilance. Ačkoliv se státy potýkaly s problémy zejména v době transformačního procesu, tak se posléze díky obnově demokratického systému začaly opět otevírat okolnímu světu, což znamenalo zlepšení zahraničního obchodu a také příliv zahraničních investic.

Vstup do EU a následné členství mělo značně pozitivní dopad na ekonomický vývoj všech tří zemí. Členství v EU znamenalo pro země růst HDP, snížení nezaměstnanosti a naopak růst zaměstnanosti, produktivity a také klesající míru inflace. Tento růst přerušila v roce 2009

finanční krize. Tím byl pozitivní vývoj zcela narušen a došlo ke zhoršení prakticky všech makroekonomických ukazatelů. Ačkoliv v době světové krize nebylo Chorvatsko ještě členem EU, tak nebyl shledán hlubší propad makroekonomických ukazatelů než u Rumunska a Bulharska, které v té době už byly členy EU. Oživení ekonomik bylo zaznamenáno až v roce 2012, kdy došlo ke zlepšení jednotlivých makroekonomických ukazatelů. Růst jednotlivých makroekonomických indikátorů byl zaznamenán až do posledního analyzovaného roku 2017. Došlo opět k růstu HDP, poklesu nezaměstnanosti, snížila se inflace a došlo ke zlepšení na straně veřejných financí, také rostl běžný účet platební bilance, což znamenalo, že se daří zahraničnímu obchodu. Nicméně i přes veškeré rostoucí a kladné indikátory a zlepšení ekonomické situace všech tří států, se stále jedná o nejchudší státy EU podle porovnání HDP na obyvatele. Ačkoliv se HDP na obyvatele u porovnávaných zemí postupně zvyšovalo vyjma období krize, tak se i po deseti letech v EU umístilo Bulharsko jako poslední v HDP na obyvatele, před ním se umístilo Rumunsko a Chorvatsko, které v roce 2018 oslavilo pětileté výročí setrvání v EU. V čem se naopak státy výrazně zlepšily v porovnání s obdobím transformace, je nízká nezaměstnanost, která začala postupně od roku 2000 klesat, nicméně dopad světové krize měl vliv na opětovný růst nezaměstnanosti. Od roku 2013 u států začala míra nezaměstnanosti opět klesat. V roce 2017 mělo nejnižší nezaměstnanost Rumunsko a to 4,9 % a Bulharsko 6,2 %. Tyto hodnoty ale stále klesají a drží se pod průměrem Evropské unie. Vyšší nezaměstnanost zaznamenalo Chorvatsko, která přesahuje průměr Evropské unie. Pro Chorvatsko je typické, že se potýká se sezonní nezaměstnaností zejména v zimních měsících, kdy je v zemi minimální turismus, na kterém je Chorvatsko závislé, ale mimo jiné se potýká i s vysokou nezaměstnaností mladých lidí. Salda veřejných rozpočtů se u všech zemí nachází dlouhodobě v deficitu, který se ale díky světové krizi prohloubil a po odeznění světové krize se saldo začíná postupně opět snižovat. U Bulharska a Chorvatska se začíná postupně měnit v přebytek. Během posledních let došlo ve vybraných státech k nárůstu minimálních i průměrných mezd. Ačkoliv za zhruba patnáct let rostly náklady na práci v Rumunsku a Bulharsku nejrychleji z celé EU, tak i přes tento nárůst se cena práce v těchto zemích řadí mezi nejlevnější v celé EU. Z porovnávaných států jsou nejlépe placení Chorvaté, jejichž hodinová sazba je v podobné výši jako mají státy střední Evropy. Tento nárůst mezd může představovat pro místní podniky riziko ve formě ztráty konkurenceschopnosti, což se později může projevit i na zpomalení ekonomického růstu. Díky přílivu PZI dochází ke zlepšení a rozvoji řady odvětví jako je IT, ICT, bankovní sektor atd. Díky vstupu do EU došlo k výraznému přílivu PZI do zemí, ale v porovnání se státy V4 stále zaostávají. Stejně jako státy V4, tak se i tyto vybrané země potýkají s problémem odchozích zisků ze země ve formě dividend. Objem

dividend vyplacených do zahraničí u tří vybraných států představoval minimálně 1 % HDP. Tento trend, který mateřské firmy velmi rády aplikují právě na východní země EU, bude pravděpodobně růst i v budoucnu. V tomto případě je potřeba se bránit, aby v budoucnu nedocházelo ke stále většímu odlivu peněz ze země, a to například vyšším zdaněním či zatraktivnit pro investory další odvětví v zemi.

Co se týče plnění konvergenčních kritérií tak ani jeden ze států neplní všechna kritéria. Bulharsko spolu s Chorvatskem splňují tři kritéria vyjma směnných kurzů. Toto kritérium nesplňuje v současné době ani jeden ze tří států. Avšak u všech zemí vidí Evropská komise možná rizika v plnění kritérií z dlouhodobého hlediska. Na základě prognóz bude u států docházet ke zpomalení růstu, což se může negativně odrazit na výši nezaměstnanosti a saldu veřejných financí. Proto je nutné provádět zodpovědnou fiskální politiku a strukturální reformy a tím posílit finanční stabilitu jednotlivých států. Ohledně přijetí eura je Bulharsko zatím nejbližší, neboť požádalo o vstup do ERM II. Zároveň všechny státy musí do budoucna upravit právní předpisy, které nejsou v souladu s požadavky, které se týkají zákazu měnového financování či nezávislosti centrální banky. Rumunsko se naopak potýká s kritikou plnění kritérií, neboť aktuálně splňuje pouze kritérium veřejných financí. Rumunsko bylo několikrát upozorněno na neefektivní opatření v případě odchylky při plnění střednědobého rozpočtového cíle. Na poslední vyzvání již Rumunsko zavedlo fiskální opatření, díky kterým se dá v budoucnu očekávat nižší schodek rozpočtu spolu s veřejným dluhem.

Na základě přezkumu Evropské komise bylo zjištěno, že všechny tři státy se potýkají s makroekonomickými nerovnováhami, které mají značný dopad na jejich konkurenceschopnost. Ze strany Evropské komise byly zemím podány informace o nápravách v případě vzniklých makroekonomických nerovností, aby tím neohrozily případně další státy EU. U všech států je potřeba provést řadu strukturálních reforem napříč mnoha sektory, aby došlo ke zmírnění nerovnováh a naopak došlo k zefektivnění finančního sektoru, trhu práce, podnikatelského prostředí a dalších odvětví a v neposlední řadě došlo i ke zlepšení celkového hodnocení konkurenceschopnosti samotného státu.

Co se týče konkurenceschopnosti, tak ani u jednoho státu dlouhodobě neroste, naopak došlo ke dlouhodobé stagnaci. Státy se každoročně umísťují v první stovce, nejlépe z uvedených států si vede Bulharsko, které předčilo i některé státy V4, jako třeba Maďarsko či Slovensko, naopak Rumunsko s Chorvatskem se umísťují nejhůře ze všech států EU a tedy za světovými ekonomikami výrazně zaostávají. Je tedy zřejmé, že členství v EU nijak zásadně nevedlo ke zlepšení konkurenceschopnosti států. Vybrané země se stále potýkají se stejnými problémy, jak před vstupem, tak i po vstupu do EU. Špatně si státy stojí například v nízké

inovační schopnosti, institucích, dále v nízké efektivitě trhu se zbožím a trhu práce. Výraznými brzdami konkurenceschopnosti všech tří států je neefektivní byrokracie, korupce i obtížné zdroje financování. Toto ne zcela příznivé hodnocení konkurenceschopnosti zatím výrazně neovlivnilo ekonomický růst států, kterému se od konce finanční krize zatím daří. Země si velice dobře vedou v hodnocení makroekonomického prostředí.

Do budoucna budou státy čelit různým výzvám, kterým se budou muset postavit čelem. Jde například o plnění konvergenčních kritérií, přijetí eura, snížení chudoby a míry korupce. Dále je nutné se vypořádat s makroekonomickými nerovnováhami a tím se více přiblížit evropským státům. Za velmi důležité je naplno využívat příležitosti a výhody, které EU nabízí a umožňuje, a tím zlepšit pozici státu, která se později odrazí v lepším hodnocení konkurenceschopnosti či vyšším přílivu PZI a v neposlední řadě také povede ke zlepšení kvality života místních obyvatel.

Zdroje

Knihy

- [1] BLEJER, Mario a Marco ŠKREB. *Transition: The First Decade*. Massachusetts: The MIT Press, 2001. ISBN 0-262-02505-1.
- [2] CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. ISBN 80-2450854-0.
- [3] JUREČKA, Václav a kolektiv. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.
- [4] KAPLAN, Karel. *Rada vzájemné hospodářské pomoci a Československo 1957–1967*. Karolinum Press, 2002. ISBN 80-246-0417-5.
- [5] KARPOVÁ, Eva. *Vývoj ekonomik zemí střední a východní Evropy v letech 1991 až 2003*. 2. Vyd. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0804-4
- [6] KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. Vyd. Praha: C H Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.
- [7] PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. Vyd. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.
- [8] ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza - teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.
- [9] SOUKUP, Jindřich. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.
- [10] ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

Elektronické knihy

- [1] SLANÝ, Antonín a kolektiv. *Konkurenceschopnost ekonomiky (komparace zemí 10CE)* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2019-02-22]. ISBN 978-80-210-4725-9. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/econ/soubory/oddeleni/centrum/ESF_monografieV_WEB.pdf

Akademická práce

- [1] KOPAL, PH.D., Marija a Kristina AFRIC. *Restructuring economy in transition - the case of Croatia*. Pula, Croatia, 1998. Akademická práce. University of Rijeka.

Periodika

- [1] *European Economy: Macroeconomic imbalances, Country Report - Bulgaria 2015* [online]. 2015 [cit. 2019-06-03]. ISSN 1725-3209.
- [2] PLCHOVÁ, Božena. KONKURENCESCHOPNOST V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ Vybrané aspekty postavení nových členských zemí EU. *Acta Oeconomica Pragensia* 2/2011 [online]. 2011 [cit. 2018-06-03]. ISSN 0572-3043. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=328.pdf>

Elektronické zdroje

- [1] Bulgarian National Bank. *Balance of payments of Bulgaria* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_publication/201701_s_bop_pub_en.pdf
- [2] Celní správa České republiky. *Aktivní zušlechťovací styk* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>
- [3] Croatian National Bank. *Annual Report 2009* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://old.hnb.hr/publikac/godisnje/2009/e-god-2009.pdf>
- [4] Croatian National Bank. *Annual Report 2012* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/documents/20182/122230/e-gi-2012.pdf/d490bc95-d5b6-4cfd-82f4-fd578a992e8f>
- [5] Croatian National Bank. *Annual Report 2015* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/e-gi-2015.pdf/ee4da429-1a5f-458f-8ceb-ff6c7434078d>
- [6] Česká národní banka. *Metodický list platební bilance* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/clo/celni-rizeni/RHU/Stranky/AZS.aspx>
- [7] Česká národní banka. *Platební bilance v CZK* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_czk.htm,
- [8] ČNB. *HICP* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/h_ch.html
- [9] Česká spořitelna: Knowledge Centre České spořitelny. *Rumunsko* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: http://www.crr.cz/Files/Docs/EEN/EEN_staty/EEN_staty_CSAS/1810_Rumunsko_AMSP.pdf
- [10] Český statistický úřad. *Evropský srovnávací program* [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
- [11] Český statistický úřad. *HDP - Výrobní metoda* [online]. [cit. 2018-06-02]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnkavyber.makroek_prod
- [12] Český statistický úřad. *PPP parita kupní síly (Purchasing Power Parity)* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
- [13] Český statistický úřad. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti2012_1107
- [14] DotaceEU.cz: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR. *Kohezní politika* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: [https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/K/Kohezní-politika-\(KP\)](https://www.dotaceeu.cz/cs/Ostatni/Dulezite/Slovník-pojmu/K/Kohezní-politika-(KP))
- [15] Euroskop.cz. *Bulharsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/388/sekce/bulharsko/>
- [16] Euroskop.cz. *Chorvatsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9146/sekce/chorvatsko/>
- [17] Euroskop.cz. *Přechodné období na volný pohyb pracovníků* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/617/sekce/prechodne-obdobi-na-volny-pohyb-pracovniku/>
- [18] Euroskop.cz. *Příjmy rozpočtu EU* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8878/sekce/prijmy-rozpocet-eu/>
- [19] Euroskop.cz. *Regionální politika* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8948/sekce/regionalni-politika/>

- [20] Euroskop.cz. *Rumunsko* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>
- [21] Euroskop.cz. *Výdaje rozpočtu EU* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpocet-eu/>
- [22] Eurostat. *EU citizens living in another Member State - statistical overview* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_citizens_living_in_another_Member_State_-_statistical_overview#Who_are_the_most_mobile_EU_citizens.3F
- [23] Eurostat. *HDP na obyvatele, spotřeba na obyvatele a indexy cenové hladiny* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices/cs&oldid=151954
- [24] Eurostat. *Labour cost index - recent trends* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Labour_cost_index_-_recent_trends#Overview
- [25] Eurostat. *Labour cost levels by NACE Rev. 2 activity* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lc_lci_lev&lang=en
- [26] Eurostat. *Real GDP per capita* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=sdg_08_10&plugin=1
- [27] Eurostat. *Vládní finanční statistika* [online]. [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://www.citacepro.com/dokument/yGLKB2y0Uh1fK3gl>
- [28] European Commission. *Excessive deficit procedures - overview* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure/excessive-deficit-procedures-overview_en
- [29] Evropská centrální banka. *Jak funguje kvantitativní uvolňování* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/explainers/show-me/html/app_infographic.cs.html
- [30] Evropská centrální banka. *Konvergenční zpráva* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/ecb.cr201805.cs.pdf?ee1c3b309ded218fe2785c36ce4d65ba>
- [31] Evropská komise. *Bulgaria and Romania celebrate 10 years in the EU* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_en.pdf
- [32] Evropská komise. *Bulgaria: Steady growth ahead* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_bg_en.pdf
- [33] Evropská komise. *Business and consumer surveys* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/business-and-consumer-surveys_en
- [34] Evropská komise. *Country Report Bulgaria 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-bulgaria_en.pdf
- [35] Evropská komise. *Country Report Croatia 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-21]. Dostupné

- z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-croatia_en.pdf
- [36] Evropská komise. *Country Report Romania 2019 Including an In - Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_en.pdf
- [37] Evropská komise. *Croatia: Moderate growth under external pressures* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_hr_en.pdf
- [38] Evropská komise. *Excessive deficit procedures - overview* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact/corrective-arm-excessive-deficit-procedure/excessive-deficit-procedures-overview_en
- [39] Evropská komise. *Government of Romania: The Convergence Program 2018-2021* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-convergence-programme-romania-en.pdf>
- [40] Evropská komise. *Konvergenční zpráva z roku 2018 obsahující přezkum pokroku členských států na cestě k přijetí eura* [online]. 2018 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3827_cs.htm
- [41] Evropská komise. *Labour Market and Wage Developments in Europe: Annual Review 2018* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=20229&langId=en>
- [42] Evropská komise. *Romania: Strong growth set to decelerate* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ecfin_forecast_spring_070519_ro_en.pdf
- [43] Evropská komise. *Statistical Annex of European Economy: Autumn 2018* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/saee_autumn_2018_en.pdf
- [44] Evropská komise. *Youth unemployment* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics#Youth_unemployment
- [45] Evropská komise. *Ze zprávy vyplývá, že mobilita bulharských a rumunských pracovníků má pozitivní vliv na hospodářství EU* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1336_cs.htm
- [46] Evropský parlament. *Rozpočet EU v kostce* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/external/html/budgetataglance/default_cs.html#bulgaria
- [47] Evropská rada a Rada Evropské unie. *Maďarsko a Rumunsko byly vyzvány, aby napravily závažné rozpočtové odchylky* [online]. [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/06/22/hungary-and-romania-called-on-to-correct-significant-budgetary-deviations/>
- [48] Evropská unie. *Bulharsko* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/bulgaria_cs
- [49] Evropská unie. *Chorvatsko* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/croatia_cs
- [50] Evropská unie. *Rumunsko* [online]. [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/romania_cs

- [51] Hospodářské noviny. *BULHARSKO: Pomalá transformace vstupenkou do krize* [online]. 1996 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-878960-bulharsko-pomala-transformace-vstupenkou-do-krize>
- [52] IDnes.cz: Ekonomika. *Bulharsko se vydalo řeckou cestou. Přibarvilo si finance, přiznal premiér* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/bulharsko-se-vydalo-reckou-cestou-pribarvilo-si-finance-priznal-premier.A100409_170329_eko_euro_fih
- [53] IMF. *Bulgaria: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>
- [54] IMF. *Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>
- [55] IMF. *Croatia: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>
- [56] IMF. *Romania: Balance of Payments* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>
- [57] International Monetary Fund. *Balance of Payments Analytic Presentation by Country* [online]. [cit. 2019-06-11]. Dostupné z: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=61468205>
- [58] International Monetary Fund. *Bulgaria: Recent Economic Developments and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1999/cr9926.pdf>
- [59] International Monetary Fund. *Romania: Selected Issues and Statistical Appendix* [online]. 1999 [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2001/cr0116.pdf>
- [60] Ministerstvo financí ČR. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>
- [61] Ministerstvo zahraničních věcí. *Světové ekonomické fórum* [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/svetovy_obchod/svetove_ekonomicke_forum/index.html
- [62] National Bank of Romania. *Balance of Payments* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <http://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=6881>
- [63] National Bank of Romania. *Regular publications* [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://www.bnr.ro/Regular-publications-2504.aspx>
- [64] The World Bank. *Bulgaria* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://pubdocs.worldbank.org/en/477531492011100842/mpo-bgr.pdf>
- [65] The World Bank. *Current account balance (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=BG-HR&view=chart>
- [66] The World Bank. *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=RO>
- [67] The World Bank. *GDP per capita (current US\$)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=RO-BG-HR-CZ>
- [68] The World Bank. *Inflation, consumer prices (annual %)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=HR>
- [69] The World Bank. *Romania* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://pubdocs.worldbank.org/en/273171492011110329/mpo-rou.pdf>

- [70] The World Bank. *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)* [online]. [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=HR&page=3>
- [71] Total Croatia News. *Croatia Marks Four Years as EU Member State* [online]. 2017 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://www.total-croatia-news.com/politics/20097-croatia-marks-four-years-as-eu-member-state>
- [72] VědaVýzkum.cz: Nezávislé informace o vědě a výzkumu. *Komplikace s dokončením projektu ELI v Bukurešti* [online]. 2018 [cit. 2019-04-21]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/ze-zahranici/ze-zahranici/komplikace-s-dokoncenim-projektu-eli-v-bukuresti>
- [73] VUJČIĆ, Boris. *Structural Changes in Employment: Where We Are, How We Got There and Where Are We Going To?* [online]. [cit. 2019-05-19]. Dostupné z: <http://www.hnb.hr/publikac/istrazivanja/employ.htm>
- [74] World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2006–2007* [online]. 2006 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf
- [75] World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2017-2018* [online]. Geneva, Switzerland, 2009, 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
- [76] World Economic Forum. *The Global Competitiveness Report 2018* [online]. 2018 [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>
- [77] Zavedení eura v České republice. *Maastrichtská kritéria* [online]. [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria#MaKr_4

Seznam grafů a tabulek

Grafy

Graf 1 - Vývoj měny USD/BGN.....	31
Graf 2 - HDP na obyvatele (v EUR)	37
Graf 3 – Vývoj růstu HDP (v %).....	39
Graf 4 - Podíl složek výdajové metody na celkovém HDP zemí v EU za rok 2017 (uvedeno v %)....	41
Graf 5 - Vývoj HDP v Chorvatsku (v %).....	45
Graf 6 - Vývoj HDP v Rumunsku (v %).....	47
Graf 7 - Vývoj HDP v Bulharsku (v %).....	48
Graf 8 – Vývoj 10ti letých úrokových sazeb vládních dluhopisů (v %)	61
Graf 9 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Chorvatsko (v mil. EUR)	64
Graf 10 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Rumunsko (v mil. EUR)	65
Graf 11 - Příjmy a výdaje rozpočtu EU - Chorvatsko (v mil. EUR)	67
Graf 12 - Vývoj bulharské měny vůči USD	69
Graf 13 - Vývoj EUR/HRK.....	70
Graf 14 - Vývoj USD/HRK.....	71
Graf 15 - Vývoj USD/RON.....	72
Graf 16 - Vývoj platební bilance Bulharska v letech 2008-2017 (v mil. USD)	73
Graf 17 - Vývoj platební bilance Rumunska v letech 2008-2017 (v mil. USD)	74
Graf 18 - Vývoj platební bilance Chorvatska v letech 2008-2017 (v mil. USD)	75
Graf 19 - Příliv přímých zahraničních investic (v mld. USD).....	76
Graf 20 - Podíl salda běžného účtu na HDP (v %).....	78
Graf 21 - Vývoj běžného účtu Bulharska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD)	80
Graf 22 - Vývoj struktury finančního účtu Bulharska v letech 2008-2017 (v mld. USD)	81
Graf 23 - Vývoj běžného účtu Rumunska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD).....	83
Graf 24 - Vývoj struktury finančního účtu Rumunska v letech 2008-2017 (v mld. USD)	84
Graf 25 - Vývoj běžného účtu Chorvatska a jeho struktura v letech 2008-2017 (v mld. USD).....	86
Graf 26 - Vývoj struktury finančního účtu Chorvatska v letech 2008-2017 (v mld. USD)	87
Graf 27 - Vývoj EUR/RON.....	94
Graf 28 - Vývoj EUR/HRK.....	95

Tabulky

Tabulka 1 - Hodnocení WEF.....	20
Tabulka 2 - Bulharsko a vývoj makroekonomických ukazatelů 1997-2000	32
Tabulka 3 - Rumunsko a makroekonomický vývoj 1997-2000	33
Tabulka 4 - Chorvatsko a makroekonomický vývoj 1997-2000	35
Tabulka 5 – Podíl jednotlivých složek na celkovém HDP	40
Tabulka 6 - Produktivita práce (EU28 = 100)	42
Tabulka 7 - Růst produktivity práce (HDP/počet odpracovaných hodin, roční průměr, uvedeno v %)	43
Tabulka 8 - Vývoj HDP v Chorvatsku v období 2007-2017.....	44
Tabulka 9 - Vývoj HDP v Rumunsku	46
Tabulka 10 - Vývoj HDP v Bulharsku	47
Tabulka 11 - Míra nezaměstnanosti (v %)	50

Tabulka 12 - Saldo veřejných rozpočtů k HDP (v %)	58
Tabulka 13 - Veřejný dluh k HDP (v %)	58
Tabulka 14 - Míra inflace (v %)	68
Tabulka 15 - Stav účtů platební bilance v letech 2008-2017 (v mil. USD)	77
Tabulka 16 - Umístění zemí v Indexu globální konkurenceschopnosti	96